

The Project Gutenberg eBook of Erkki ja Aino, by Kristofer Janson

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Erkki ja Aino

Author: Kristofer Janson

Release date: November 24, 2011 [EBook #38121]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ERKKI JA AINO ***

Produced by Tapio Riikonen

ERKKI JA AINO

Kirj.

Kristofer Janson

Suomennos.

Porvoossa, 1887.

Werner Söderström, kustantaja.

Oulun uudessa kirjapainossa.

SISÄLLYS:

- I. Erkki ja Aino. Tanssit pappilassa.
- II. Aino kirkossa. Ylioppilas kasvattajana. Hyvät toiveet.
- III. Kylässä ja kotosalla; kotosalla ja kuitenkin kylässä.
- IV. Sisällistä ja ulkonaista taistelua.
- V. Uusi taistelu. Apujoukot saapuvat.
- VI. Kaupungin neiti. Talonpojat. Taistelua.
- VII. Voitto.

Ensimmäinen luku.

Erkki ja Aino. Tanssit pappilassa.

Erkki oli ylioppilas ja Aino papin tytär. Erkki oli noin kahdenkymmenen kahdeksan vuotias; hänen hiuksensa valuivat silmille ja hän oli pitkä, laiha, mieltäväinen, joskus onnettomankin näköinen. Aino oli vain viidentoista vuotias, kasvultaan lyhyt, hänen ruskeat hiuksensa olivat kammatut ylös, otsa oli pyöreä ja valkoinen, silmät iloiset, veitikkamaiset, ja posket punaiset ja verevät. Ylioppilas kävi huolimattomasti puettuna vanhaan, kuluneeseen nuttuun, jonka raksi tavallisesti tuli näkyviin kauluksen yli. Aionon puku sitä vastoin oli sievä ja siisti, hänen lyhyt hameensa riippui tasaisissa, pehmeissä laskoksissa ja hänen valkoiset sukkansa mukaantuivat somasti hänen solakkaa pohjettaan myöten. Erkki kulki aina yksin; joka päivä, kun ilma vaan oli kaunis, nähtiin hänen kerta sekä aamu- että iltapuolella astuskelevan tietä pitkin suurten puitten varjoissa. Silloin oli hänellä aina sateensuoja kainalossaan eikä katsellut hän oikealle eikä vasemmalle. Aino juoksi enimmäkseen Mari karjapiian kantapäissä tahi riippui hän Halvari rengin käsivarresta, kun tämä lähti hakemaan hevosta metsästä.

Sen kylän sivistyneet pitivät ylioppilasta vähän omituisena, sillä hän ei juuri koskaan puhutellut ketään eikä koskaan mennyt kylään, kun häntä kutsuttiin. Mutta aamusta iltaan istui hän kirjansa ääressä ja kun kulki hänen asuntonsa ohitse, näki myöhään yöhön kynttilän valon loistavan pienistä ikkunoista. Kuitenkin kerrottiin pitäjässä hänen usein käyvän talonpoikien luona ja varma oli, että hän tavallisesti puhutteli heitä, kuu he tekivät työtä pelloillaan ja sillä aikaa hän lepäsi hetkisen heidän nuotioillaan. Talonpojat pitivät hänestä, sillä hän oli aina lempeä ja ystävällinen köyhille, mutta he pelkäsivät myös häntä, sillä hän puhui joskus niin kummallisesti ja hänen katseensa oli hänen puhuessaan niin terävä että se ei miellyttänyt kansaa.

Taloutta hoitamassa oli ylioppilalla vanha palvelia, joka ikäänkuin kuului taloon, samoin kuin pöydät ja tuolit, ja jonka hän kaiken muun mukana oli myös perinyt isältään.

Hän asui vanhassa, harmaassa rakennuksessa, missä oli isot, kylmänlaiset huoneet, joiden seinissä riippui esi-isien kuvat tukka puuterioittuna ja kukat rinnassa. Siellä oli pitkiä, autioita käytäviä, joiden läpi tuuli talvi-illoin ulvoi ja vinkui. Talon edustalla oli puutarha, jossa pitkissä riveissä kasvoi sammaleen peittämiä, paksuja, juhlallisen näköisiä puita, jossa rikkaruoho ja ruusut kilvan kasvoivat ja jossa ei koskaan käytetty saksia eikä lapiota. Mikä siellä vaan otti kasvaaksensa sai rauhassa rehoittaa, ja mikä taas tahtoi kuolla, se kuolikin. Omistaja kulki kyllä siellä, katseli sitä, mutta hän ei huomannut mitään eivätkä häntä peloittaneet tarinat kummituksista ja haamuista, jotka muka pimeään tultua lentelivät oksasta oksaan pitkässä, taloon vievässä kujanteessa.

Ja vuosi vuodesta joutui rakennus yhä enemmän rappiolle; siellä täällä laudat ja rännit halkeilivat. Isäntä kyllä huomasi sen, mutta hän vaan oli omissa lukupuuhissaan, sytytti lamppunsa, otti esille kirjansa, luki, kirjoitti ja antoi jokaisen pitää huolta itsestään. Talon oli hän perinyt isältään, joka oli ollut rikas kauppias. Hän oli äitinsä ainoa lapsi, oli jonkun aikaa tutkinut jumaluusoppia pääkaupungissa, mutta sitten äkkiä palannut kotiinsa ja äskettäin, isän kuoltua, ottanut talon haltuunsa.

Aino asui valoisassa, ystävällisen näköisessä, valkoiseksi maalatussa talossa, jonka ovi oli viheriä. Sen ympärillä oli puutarha valkoisine aituuksineen, jossa kasvoi kukkia, ja teille oli sirotettu valkoista hiekkaa. Aionon portin vieressä oli penkki, jossa pastori tavallisesti istui iltapäivällä aamunutussaan ja tohvelit jalassaan, polttaen piippuaan kahvinsa juotua.

Nämät kaksi nuorukaista eivät sen enempää tunteneet toisiaan, kuin että Aino, lapsena ollessaan, oli monesti seisonut puutarhan aidan takana ja pilkallisesti huutanut: "hupsu ylioppilas! hupsu ylioppilas!" kun tämä kulki ohitse, housut käännettynä ylös saappaitten varsille. Aino oli silloin kohta piiloutunut pensaitten taakse, mutta Erkki oli kääntynyt takaisin ja koettanut häntä saavuttaa kepillä tahi sateenvarjollaan. Hän ei koskaan käynyt pappilassa, eikä missään muualla pitäjän ylhäisempien luona, mutta joskus kuitenkin puhui hän papin tahi henkikirjurin kanssa, kun he tapasivat hänet tiellä ja nämät sanoivat että oli hauska keskustella ylioppilaan kanssa, kun heidän vaan onnistui päästä hyvään alkuun, ja ett'ei hän ollenkaan ollut synkkämielinen eikä jörömäinen, niinkuin näytti olevan yksin kulkiessaan tietä pitkin.

Pappila oli ainoastaan neljänneksen peninkulman päässä kapteenin talosta, — siksi kutsuttiin ylioppilaan asuntoa, sillä hänen isänsä oli ostanut sen joltain kapteenilta ja toisen kerroksen ikkunoista saattoi nähdä kynttilän palavan Erikin huoneessa.

Kerran talvi-iltana oli tanssit pappilassa. Ulkona tuprueli lunta ja tuuli puhalsi kylmästi, mutta pappilan ikkunoista loisti kynttilä toisensa vieressä ja portailta kuului ilo- ja riemuhuutoja, kun neitokset, valkoisina kuin lumi, nenän-nipukat vaan punaisina, hyppäsivät alas reestä suoraan ystävänsä kaulaan, joka heitä suuteli ja pyöritteli ympäri, sillä aikaa kuin he ravistivat lumen päältänsä. Ja nytpä oli kuiskaamista ja juttelemista, iloisia silmiä, sydämiä, joiden iloa ei tuulikaan voinut häiritä, vaikka se

möristen ja äkäisenä tunkeutui portaille saakka ja puhalsi kynttilää, niin että se löyhähteli.

Pastori istui huoneessaan, nauttien mukavuuttaan. Tuli rätsisi uunissa; siellä tuntui lämpöiseltä ja hyvältä ja lattialle oli levitetty pehmeä, lämmin matto. Lamppu oli sytytetty ja verho pantu eteen, niin että kirkas, mutta vieno valo levisi koko huoneeseen. Uunille oli ripoitettu ruusun lehtiä, ja tiheet ikkunaverhot olivat lasketut alas, niin ett'ei mistään päässyt uhoa. Pastori istui mukavasti pehmeässä nojatuolissaan, aamunutussaan, piippu suussa ja käänteli muutamia paperia, jotka olivat hänen edessään pöydällä. Välistä nojautui hän vähän taaksepäin, ikäänkuin olisi jotain tarkemmin miettinyt, veti joitakuuta savuja piipustaan, ryyppäsi vähän teetä, joka höyrysi pienellä tarjottimella. Sitten kuunteli hän hetken tuulen vinkumista ja musiikin säveleitä, joita kuului salista, missä par'aikaa tanssittiin.

Istuessaan siellä kuuli hän kulkusten kilisevän, sen jälkeen oli niinkuin joku olisi huutanut: "hoi! tulkaa tänne!" ja hetken perästä astui renki sisään, ilmoittaen, että ulkona oli joku vieras mies, joka kyseli pastoria. Tämä pisti päänsä ulos ovesta ja näki ylioppilaan seisovan siellä, nahkaturkkiin puettuna, ruoska kädessä lumisena kiireestä kantapäähän asti.

"Suokaa anteeksi, herra pastori", sanoi hän, "että minä häiritsen teitä näin myöhään, mutta minulle tapahtui onnettomuus, kun matkallani ajoin kumoon pimeässä. Minä näin niin kirkkaan valon täältä ylhäältä, unohdin ohjakseni ja sitten — makasimme sekä minä että hevoseni ojassa — molemmat aisat palasina. Nyt, suokaa rohkeuteni anteeksi, kysyn teiltä, herra pastori, tahtoisitteko te lainata minulle rekenne kotiin asti. Sinne ei ole juuri pitkä matka ja minä lupaan lähettää renkini tuomaan sen takaisin vielä tänä iltana."

"Tehkää hyvin ja astukaa sisään niin kauaksi — kyllähän siihen keinon keksimme — tehkää niin hyvin" — ja vieraanvarainen pastori työnsi ylioppilaan ovesta sisään.

"Ei kiitoksia, herra pastori, voinhan minä sen ajan odottaa täällä ulkona, minä olen niin lumessa, etten täällä tavoin voi astua kenenkään huoneeseen, ja sitä paitsi on minulla kiire kotiin."

"Mitä turhia! Teilläkö — kiire kotiin? Teillä on aina kiire kotiin, mutta kun minun onnistuu saada teidät käsiini, ette niin vähällä pääse minusta erillenne. Katsokaat, turkin ripustamme tänne — kestää ainakin tunnin ennenkuin reki on oven edustalla; sillä meillä on vähän kiire tänä iltana, katsokaa, tyttärelläni on muutamia ystäviä luonansa vähän pyörähtelemässä, ja sentähden on aina yhtä ja toista puuhaamista. No — suostukaa nyt tulemaan" — ja pastori hymyili, taputti ylioppilasta olkapäille ja koetti riisua turkkia hänen päältänsä.

"Ei, hyvä herra pastori" — "Kyllä, hyvä herra ylioppilas!" — ja turkki tuli väkisin pois päältä ja Erkin täytyi astua sisään. Seisoessaan oven kynnyksellä ja nähdessään lampun kirkkaan, rauhallisen valon, säpsähti hän ja oli vähällä kääntyä takaisin. Hän oli tullut tänne autiolta, pimeältä tieltä ja kovasta tuulesta ja oli matkalla kylmään, tyhjään, autioon kotiinsa, ja nyt — pieni, lämmin herttainen huone. Kuinka rauhallista täällä oli! Hän katseli lattiamattoa, hän tarkasteli ikkunaverhoja, katseli kaappia, niissä oli kaikellaisia korukaluja.

"No, — tahdotteko piipun?" sanoi pastori, siistien vähän huonettaan, — katsokaas tässä, ottakaa tämä tuoli — minulla ei ole muuta kuin tätä yhtä lajia tupakkaa tarjottavana, vaan sitä käytettiin minun nuorena ollessani, ja maalla ei saa olla hyvin vaativainen."

"Mutta minä häiritsen teitä." — "Mitä vielä, ette suinkaan, ette suinkaan. Jos ette olisi tulleetkaan, olisin kuitenkin korjannut nämät pois. Ja olihan se sitäpaitsi minunkin syy, että te ajoitte kumoon." Pastori hymyili lempeästi ja pani kokoon paperinsa ja kirjansa. "No — lasillinen olutta. Tahi kupillinen teetä?"

"Ei, sydämelliset kiitokset, älkää mitään puuhailko minun tähteni, herra pastori."

"En, en, vaan kupillinen lämmintä teetä tekee hyvää ankarasta tuulesta tultua." Ja pastori soitti kelloa, ja tee tuotiin sisään. Siten jäi ylioppilas istumaan pastorin huoneeseen, pehmeään nojatuoliin, piippu suussa, ollen kuin kotonaan ja pastori istui häntä vastapäätä.

"No — eikö teidän mielestänne täällä ole hauska?" kysyi pastori hetken äänettömyyden jälkeen, huomattuaan, että ylioppilas katseli ympärilleen; "saisittehan tekin, herra ylioppilas, yhtä hauskan kodin, jos menisitte naimisiin."

Ylioppilas hymyili. "Vai niinkö luulette, herra pastori? Ehkäpä. Mutta minä olen jo kihloissa yhden kanssa enkä siis voi mieltä keneenkään toiseen."

"Oletteko kihloissa? Kenen kanssa, uskallanko kysyä?" Ja pastori tarkasteli häntä hämmästyneenä ja muutti tuolinsa lähemmäksi.

"Kirjojeni, tieteeni kanssa," vastasi ylioppilas tyynesti.

"Noh — eikö ole sen vaarallisempaa," sanoi pastori, hymyili, ryyppäsi teetä ja muutti taas tuolinsa entiselle paikalle. "Kirjoja on meille kaikille yltäkyllin. Mutta on eroitus kirjojen ja ihmisten välillä."

"Kuolleet kirjat ovat mielestäni useinkin elävämmät kuin elävät ihmiset, ja ne puhuvat viisaammin kuin useimmat nykyaikaan."

"Niinkö? Te liioittelette. Oletteko te, vaikka olette niin nuori, jo ihmisvihaaja. Ei, nuori ystäväni, luottakaa enemmän maailmaan."

"Tahtoisin mielelläni, herra pastori, jos vaan voisin."

"Ettekö voi? Menkää ulos maailmaan, niin kyllä voitte. Te vaan aina kökötätte sisällä ettekä anna auringon valon tahi raikkaan ilman tulla huoneeseen. Ei, menkää ulos maailmaan, siellä on taistelukenttä sellaisille miehille kuin te olette."

"Minä olen ollut ulkona maailmassa, herra pastori, mutta minun kävi niinkuin etanoiden, jotka huomaavat vaaran olevan lähellä. Minä vetäsin sarvet sisään ja kiirehdin kotiin, sillä siellä tiesin olevani suojassa."

"No, koettakaa kuitenkin uudelleen vielä kerta. Vahinko, että kaikki tuo viisaus ja työ menee maailmalta hukkaan. Ettekö usko, että kaksi kirkasta silmää voisi teidät vangita? Kukoistavat kasvat? Mitä?"

"Voi olla mahdollista. Minä olen lihaa ja verta niinkuin kaikki muutkin enkä minä koskaan sulje silmiäni sille mikä on kaunista. Mutta vuoden tahi kahden perästä rikkoontuu kuori, kauniin omenan on tänne pistänyt. Eva on syönyt hyvän tiedon puusta."

"Ei, hyi, hyi, minkätähden noin puhutte? Ettekö muista, että minullakin on tytär?"

"Löytyy aina poikkeuksia, herra pastori, ja teidän tyttärenne on vielä lapsi, minun luullakseni. Lapsen sielu on kuin vaha, sitä voi muodostaa monella tavalla. Täytyy vaan koettaa oikein käyttää talttaa. Vaan kuinka moni sitä tekee? Tahi mitä nykyään tulee kuvanveistäjien työhuoneista? Psykejä ehkä? Ei, Jumala paratkoon, niitä ei ole monta, herra pastori. Ei, sieltä tulee ylpeitä muotinukkeja tahi sivistymätön, riitainen porvarimatami."

"Te tuomitsette ankarasti ja — niin, suottehan anteeksi jos sanon suoraan, — mielestäni liian pikaisesti, liian suurella nuoruuden innolla. Ei olisi hyvä, jos te olisitte oikeassa."

"Minä tuomitsen sen mukaan, mitä olen nähnyt, enkä ole siinä voinut niin suuresti erehtyä. Ja, herra pastori, minä olen nähnyt tyttöjä, jotka miehessä voisivat herättää toivoa ja rakkautta, jotka voisivat lämmittää ja kirkastaa koko hänen elämänsä, raittiita lapsensieluja, joissa avaran maailman elämä vielä uinaili uskollisissa, toivehikkaissa silmissä, ujoilla, punottavilla poskilla, puoleksi avonaisella suulla ja tarkkaavilla korvilla, kun täysi-ikäiset puhuvat, jotka peljästyivät kuin säikähtynyt hirvi, kun heitä katseli tahi puhutteli, mutta jotka sille, joka kerran oli saavuttanut heidän täydellisen luottamuksensa, lahjoittivat koko puhtaan sydämensä ajatuksineen ja toiveineen. Ja minä olen nähnyt näitä samoja taas muutaman vuoden perästä. Mitä olivat he oppineet? Niin, he taisivat keikailla ja pyörähdellä vannehomeissaan, he taisivat käyttää viuhkojansa ja nauraa vähäpätöisille sukkeluuksille, taisivat lörpötellä teeseuroissa ja ilmoittaa uusia kihlauksia. Ah, he olivat valinneet katinkullan puhtaan kullan asemesta, tanssisalien kynttilän valon lämmittämän, kirkkaan auringonpaisteen sijaan. Loistava univormu, se heidät hurmasi, tyhjät pähkinäkuoret, pinta, herra pastori, he ovat valinneet elämän tässä maailmassa, eivätkä elämää Jumalassa."

Ylioppilas nousi tuoliltaan ja laski kätensä raskaasti pöydälle. Hänen katseensa oli luja ja totinen, eikä tarvinnut muuta kuin kuulla millä äänellä hän puhui ymmärtääkseen, ett'ei minkään vieraan käden sopinut tähän kajota. Pastorikin huomasi tämän, hän näki sen vielä selvemmin ylioppilaan hehkuvista silmistä. Hän istui sentähden hetken hiljaa, pudistellen vaan hajamielisenä päätänsä.

"Älkäämme nyt enään siitä riidelkö," sanoi hän vihdoin iloisesti, kohottaen päätänsä, "paha kyllä, on liiankin totta, että nykyajan tytöt viettävät aikansa vaan komeudessa ja kaikellisessa muussa turhuudessa. Mutta, ettekö luule, että nainen voisi tehdä kotinne hauskaksi, jos hän ei olisikaan aivan teidän mielenne ja määräyksenne mukainen, sillä katsokaas, mahdotontahan on löytää ketään täydellistä. Ja jos teillä nyt olisi joku, joka voisi keittää ruokanne, ommella vaatteenne ja pitää kaikki siistinä ja puhtaana, ettekö silloin luule, eitä tulisitte lempeämmäksi ja voisitte vähän enemmän luottaa maailmaan —."

"Minä pelkään, ett'ei se riittäisi, herra pastori. Jos minä kerran valitsen itselleni vaimon, niin ei hän

jaa olla kyökkipiika tahi ompelija tahi pesijä, vaan hänen täytyy olla minun vertaiseni kaikessa. Hänen täytyisi seurata minua kaikkialle, ei ainoastaan aterialle, vaan myös kirkkoon, ympäri koko maailman niin kauas kuin ajatukset lentävät. Hänen täytyisi lukea minun sydämeni sisimmät ajatukset, koskaan siihen kyllästymättä. Hänen täytyisi huojentaa kaikki huoleni, hänen täytyisi valkealla kädellään pyyhkäistä pois kaikki synkät varjot, hänen sylinsä täytyisi olla avoinna, kun minun väsynyt sieluni tarvitsee lepoa. Hänen täytyisi rakastaa minua yli kaiken maailmassa ja olla vähäpätöinen omasta mielestään, vaan kuitenkin suuri, rikas, niin äärettömän rikas, että hän ansaitsisi saada toisen ihmissielun lahjaksi. Mutta, herra pastori, mistä sellaisen voisi löytää, siinä juuri kysymys?"

Samalla aukeni ovi ja sisään juoksi pieni tyttö säteilevin silmin ja lämpimänä tanssin jälkeen, valkoisessa puvussa, loistava punainen nauha vyöllä ja kukkaseppele sileiksi kammatuissa hiuksissa huutaen: "Isä, isä! Nyt täytyy sinun —"

Hän pysähtyi äkkiä, huomattessaan ylioppilaan, hänen kasvonsa lensivät aivan tulipunaisiksi ja hän seisoikin kivettyneenä, puri huultansa eikä tiennyt minne kääntää päätänsä, mutta hän näytti kuitenkin niin suloiselta ujoudessaan. Ylioppilaankin täytyi katsoa häntä.

"No lapseni, mitä tahdot?" kysyi pastori hymyillen ja kääntyi tuolissaan.

"Ei, ei mitään", sanoi tyttö ja painoi päänsä vähän sivulle, katsomatta ylös, — "niin sinun täytyy" — ja nyt juoksi hän isän luo, pani suunsa hänen korvalleen ja kuiskasi muutamia sanoja, joita ei ylioppilas voinut kuulla. Pastori alkoi hyppiä tuolissaan. "Ha, ha, ha, — he tahtovat minua tanssimaan, he hupsut. Mitä arvelette, herra ylioppilas?"

"Tuollaista pikku lähettilästä seuraa mielellään", vastasi ylioppilas, hän oli noussut ylös ja tarkasteli sievää sanansaattajaa.

"Niin, tule nyt, isä, minä panin veikkaa Markuksen kanssa kahdesta appelsiinista, että saisin sinut kanssani", sanoi hän, tarttuen isänsä käsivarteen ja painaen päänsä sitä vasten.

"Ja sellaista uskallat sinä tehdä, sinä pikku hupakko", sanoi pastori, nipisti hänen pullakkata, punaista poskeansa ja suuteli häntä.

"Tiedättekö, herra ylioppilas", sanoi hän äkkiä, kääntyen ylioppilaasen, "mitäs jos me molemmat vanhukset olisimme tänä iltana nuoria ja menisimme tanssimaan nuorison kanssa. — Mitä joutavaa! Ei nyt mitään vastahakoisuutta, — saattepa nähdä, että se on teille hyödyllistä. Ja ehkäpä voisitte löytää siellä jonkun, johon voisitte mieltä", lisäsi hän leikkillisesti, varottaen sormellaan. Ylioppilas seisoikin epäillen. Hän katseli pastorin tyttäret, mutta tämä tarttui yhä lujemmin isänsä käteen, ikäänkuin ei hän olisi ollut turvassa missään muualla.

Mutta pastoripa ei päästänyt häntä niin vähällä, ja vaikka ylioppilas puhui jotain matkapuvustaan ja muusta sellaisesta, oli loppupäätös kuitenkin, että hän viipyisi siellä ainakin hetkisen, kunnes hevonen olisi valjastettuna. Aino oli jo juossut saliin ilmoittamaan, että hupsu ylioppilas oli sisällä ja viipyisi vähän aikaa ja silloinpa nousi melua. He juoksivat kokoon, nauroivat, taputtivat käsiään ja ennenkuin pastori ja hänen uusi ystävänsä olivat astuneet kynnyksen yli, olivat he jo päättäneet, että ylioppilaan piti tanssia ja ensimmäiseksi Ainin kanssa. Ylioppilas nyökkäytti päätänsä astuessaan suureen valoisaan saliin, jonka hirsiseinien raoissa viime kesästä saakka vielä riippui koivunoksia. Siellä istuivat kaikki henkikirjurin, voudin ja naapuritalojen tyttäret. Useimmat heistä eivät enään olleet lapsia, eivätkä vielä täysikasvuiseksiakaan, eivät lintuja eivät kaloja, he kävivät tosin koulua, mutta kylässä ollessaan puhuivat he aina vaan tansseista, komeista puvuista ja nuorista luutnanteista. Mutta tänä iltana oli tanssi kiihoittanut heidän mielensä; posket hehkuivat, silmät loistivat, he unohtivat ollakseen suuria neitiä ja käyttäytyivät kuin lapset, he leikkivät ja juoksivat, tanssivat tuoliensa kanssa, nyökkäyttivät päätänsä ja tuomitsivat herroja survomaan pippuria. Kun ylioppilas astui sisään, syntyi äänettämyys ja muutamat vanhemmista pojista nousivat tuoliltaan ja etsivät taskustaan valkoisia hansikoitaan, mutta kun ne olivat liian pienet ja ahtaat, panivat he ne jälleen kokoon.

"No, se on oikein! näin iloista ja hauskaa pitäisi nuorten kesken aina olla", sanoi pastori, puettuna virkatakkiin, jonka kaikki napit olivat kiinni, ja kalotti päässä, hieroen käsiänsä. "Koetammeko me molemmat, Sanna?" sanoi hän tarttuen pienen tytön käsivarteen, "miten kotonasi voidaan? — mutta sinähän olet tainnut tulla täysikasvuiseksi siitä kuin sinut viimeksi näin; semmoistahan se on, kun sinä niin harvoin käyt meillä. No soittajat, nyt galoppaadia, niin tanssimme me molemmat". Kaikki nauroivat, mutta Sanna hymyili, puri huultansa ja painoi päänsä alas, sillä hän niin häpesi.

"Niin, te tanssitte myös, herra ylioppilas," sanoi pastori, "niin saamme nähdä kuka tanssii paraiten — pysy nyt vaan tahdissa, Sanna."

"Ei, herra pastori, minä en tanssi enään", vastasi ylioppilas, pudistaen päätänsä.

"Totta tosiaan, kyllä teidän täytyy tanssia — eikö täällä ole ketään, joka pyytäisi ylioppilasta?"

Hänen ei tarvinnut kysyä, sillä samassa seisoi ylioppilaan edessä Markus, joka oli kadottanut nuo kaksi appelsiinia, taluttaen kädessään Ainoa ja toista pientä tyttöä.

"Ylioppilasko vai maisteri?" kysyi Markus raapaisten jalallaan.

"Ei kumpaakaan", vastasi ylioppilas hymyillen ja vetäytyi taaksepäin. "Kiitos, minä en tanssi."

"Oi, kyllähän ke tanssitte", pyysi Aino, nipistäen Markuksen kättä, saadakseen häntä seuraamaan itseään. "Ylioppilasko vai maisteri?" kuului taas ja koko joukko seurasi häntä kantapäissä. "Oi, kyllähän te tanssitte", sanoi taas Aino samalla hennolla äänellään ja katseli häntä veitikkamaisesti.

"No, jos minun täytyy tanssia, niin eihän siis mikään vastustaminen auta", vastasi ylioppilas katsellen kahta houkuttelijatansa.

"Ylioppilasko vai maisteri", kuului taas.

"Niin, ei kannata nousta korkeammalle kuin siivet kantavat, olkoon siis ylioppilas."

Aino niiasi hänelle ja nyt piti heidän molempien aloittaa. Ylioppilas ei ollut tanssinut, tuskinpa ajatellutkaan tanssia moneen vuoteen, mutta aikaisemmin, ensimmäisinä ylioppilasaikoinaan oli hän ollut innokkaimpia tanssijoita. Nyt tuntui hänestä niinkuin hänen jalkansa olisivat vavisseet, eivätkä olisi tahtoneet häntä seurata, sillä musiikki soitti hyvin kiivasta tahtia. Ensin tunkeutuivat he eteenpäin jäykästi ja hitaasti, mutta kun tahdissa täytyi pysyä, kävi tanssi yhä reippaammaksi ja hurjemmaksi. Ylioppilas unohti aivan itsensä, hän vaan katseli Ainoa, joka nojautui hänen käsivarttansa vasten raittiina kuin kasteesta kimalteleva ruusunuppu. Hänen päänsä oli kääntynyt taaksepäin, silmät puoleksi ummessa, ja hän näytti täydellisesti nauttivan soiton säveleistä ja tanssista. Ja hyvästipä se kävikin! Näytti siltä kuin olisi hän ikäänkuin lentäen liehunut läpi taivaan ja ilman koskaan siihen väsymättä. Hän oli niin kevyt ja nojautui niin turvallisesti ylioppilasta vasten, hänen valkoinen hameensa häilyi hänen ympärillään niinkuin pilvi ja pitkät nauhan päät liukuivat edes takaisin tanssiessa. Kun Aino sanoi: "ei enään, nyt tahdon levätä", vasta silloin tointui Erkki ihastuksestaan. Hän vei väsyneen tytön istumaan, hän ei huomannut olevansa tanssista aivan palavissaan ja hengästyksissään, hänestä vain tuntui, kuin olisi uusi elämä hänessä alkanut. Koko nuoruus muistoinen, tunteinen ja iloinen oli hänessä jälleen herännyt ja hän tunsu, ett'ei hän enään ollut vanha eikä jäykkä liikkeiltään. Tanssi sai hänessä voiton, tanssi, jolle hän aina ennen oli pudistanut päätänsä.

"Vai niin, pyydätkö te ylioppilasta tanssiin, Aino?" kysyi Erkki leikillisesti, seisoessaan hänen vieressään.

"Minä en pyydä ketään!" vastasi Aino nauraen ja kiiruhti tanssimaan, jonne häntä juuri pyydettiin.

Ylioppilas katsoa tuijotti hänen jälkeensä ja huomasi pienen tytön, joka kolmatta kertaa hänelle niiasi. "Mitä tahdot?" kysyi Erkki, tarttuen hänen leukaansa. "Tanssia, sillä on naisten vuoro pyytää", oli vastaus. Ylioppilas ei voinut olla siihen suostumatta, hänen täytyi siis koetella uudelleen. "Aino, miten oli tanssia hänen kanssansa?" kyselivät hänen ystävänsä uteliaana. "Oi, hän oli niin hyvä, — niin hyvä, ja hän piti minusta niin lujasti kiinni". — "No, onko se totta, niin tahdon minäkin koettaa"; — "ja minä" — "ja minä". Ylioppilas oli oikein pahassa pulassa, sillä toinen toisensa perästä tuli sipsuttaen niaamaan hänelle, ja hänen täytyi tanssia, eihän enää sopinut muille kieltää, kun hän kerran oli kahdelle luvannut.

"Milloin vaan haluatte, on reki valmiina", kuiskasi pastori ohimennen hänen korvaan.

"Kiitoksia, herra pastori! mutta minä voin vielä odottaa hetkisen." Ja hän odotti tunnin toisensa perästä, hän tehtiin kamariherraksi, sai kunniamerkin rintaansa ja sitten alkoi illallinen. Ylioppilas esitti maljan pastorille ja hänen perheelleen ja pastori kiitti ja tyhjensi maljan lähemmäksi tuttavuudeksi. Sitten puhui Erkki nuorisolle, hän puhui lämpimästi ja sydämmellisesti ja lapset kuuntelivat hiljaa kuin kirkossa.

"Ennenkuin rupeatte tanssimaan, voisit Aino laulaa meille vähän", sanoi isä, kun ruokaa korjattiin pöydältä.

"Laulaako tyttärenne?" kysyi ylioppilas, astuen hänen luoksensa.

"Kyllä vähäsen, näin meidän kesken", vastasi pastori. Aino tuli hänen luoksensa. "Enkö saisi olla laulamatta, isä", kuiskasi hän puoleksi valittaen, "minä en osaa mitään ja minua niin hävettää, nyt kun ylioppilas on täällä."

"Etkö mitään osaa? Hyi, Aino! Tiedäthän, ett'en minä siitä pidä", vastasi isä totisesti ja Ainon täytyi lähestyä pianoa.

"Hän ujostelee teitä", kuiskasi pastori ylioppilaan korvaan.

"Vai niin", vastasi tämä hajamielisesti, huomattaessaan kuinka vastahakoisesti Aino astui lattian yli.

Erkki istui sohvaan ja kuunteli tarkasti. Aino lauloi useita kansanlauluja. "Kiliä mä paimensin", "Oi Ola, Ola mun armahani", ja lopuksi "Pikku Katri." Hänen äänensä värähteli ensin vähäsen ja oli hiukan kimakka, mutta mitä enemmän hän lauloi, sitä paremmin sujui. Hän lauloi niin luontevasti, koristelematta ja kuitenkin niin tunteellisesti, sydämellisesti ja elävästi, niinkuin olisi hänen sydämensä sykkinyt joka säveleessä. Ylioppilas istui ajatuksiinsa aivan vaipuneena.

"Mitä pidätte näistä yksinkertaisista lauluista?" kysyi pastori, muuttaen tuolinsa lähemmäksi häntä.

— "Mitä sanoitte? — Oi kyllä, hyvin paljon. Minusta tuntuu, kuullessani niitä laulettavan, niinkuin näkisin koko elämän edessäni."

"Niin, eikö se ole totta? Laulakoot muut vaan liverryksiään ja koreita laulujaan, mutta toista ovat minusta nämät kansanlaulut."

"Hän *osasi* laulaa, hän ymmärsi sanojen merkityksen, hän näki laulaessaan kuvat elävästi edessään. Teidän tyttärenne *osaa* laulaa."

"Niin, sen mielestä joka on vähään tyytyväinen."

"Sydämmelliset kiitokset laulustanne", sanoi ylioppilas samassa Ainolle, joka kulki hänen ohitseensa.

"Ei mitään kiittämistä, se kävi niin huonosti", vastasi tämä, kiiruhtaen punastuneena pois, mutta hän oli kuitenkin iloinen, kuin ylioppilas sanoi tämän.

Oli yösydän, kun ylioppilas sinä iltana tuli kotiinsa. Hän meni huoneesensa ja sytytti lampun. Siellä oli kylmä, ja kirjat, hänen elämänsä, hänen morsiamensa olivat pöydällä pitkässä rivissä. Hän heittäytyi tuolille ja peitti päänsä käsiinsä. Mielensä oli niin rauhaton että hän ei voinut vielä mennä levolle, vaan kulki edes takaisin lattialla, kädet selkensä takana. "Miten kummallista, minä olen taas tullut lapseksi, aivan niinkuin entisinä aikoinani, ja se oli suloista, viehättävää ja hurmaavaa, ja hän, Aino, oli niin herttainen, niin lapsellisen viaton ja sydämmellinen, sen tunsin laulustakin. — Vaan, eikö kaikki tämä kauneus, iloisuus ja viattomuus jo muutaman vuoden perästä katoa maailman suuressa melskeessä ja muutu muodin ja seuraelämän orjuudessa, kuinka surkeata!"

"A-haa", sanoi hän haukottaen — "hyvältä tuntui päästä jälleen kotiini, täällä on niin hiljaista ja viileätä. Huomenna aloitan lukea kirjaani 'Casparis Jesaias'."

Hän seiso hetkisen hiljaa lattialla, ajatuksiinsa vaipuneena. Sitten astui hän kirjoituspöytänsä luo ja avasi laatikon. Hän otti sieltä nuoren tytön valokuvan, piti sen ylhäällä varta vasten ja tarkasteli sitä kauan, kauan. "Hän on tämän kuvan näköinen, vaikka ei aivan näin vaalea", mutisi hän, "mutta hän on pian muuttuva — niin hän on muuttuva." Hän pani kuvan laatikkoon, lukitsi sen, riisui päältänsä, luki iltarukouksensa ja vaipui uneen.

Toinen luku.

Aino kirkossa. Ylioppilas kasvattajana. Hyvät toiveet.

Seuraavana aamuna istui ylioppilas kirjansa ääressä, päivällisen aikaan kuljeskeli hän suurten puittein alla sateenvarjo kädessään, ja illalla istui hän tavallisuuden mukaan kirjoittaen ja syöden yksin illallistaan. Eilinen päivä oli hänestä kuin uni, niinkuin kysymys, joka matkustajalle tehdään hänen astuessaan tietä pitkin. Hän vastaa, jatkaa sitten matkaansa, eikä enään ajattele kysymistä. Mutta Erkki muisti kuitenkin Ainoa. Kun hän puitten välistä näki tuon ystävällisen, valkoiseksi maalatun pappilan, kuvaili hän mielessään, miten nuori, iloinen tyttö siellä astuskeli; mutta sisään ei hän koskaan tohtinut mennä kysymään miten he jaksoivat. Hän oli jälleen valjastanut työhevosensa elämänkärrien eteen ja he juoksivat niinkuin tottuneet eläimet samaa tietä ja samoja jälkiä kuin ennenkin. Jos ylioppilas joskus sattumalta näki Ainon kulkevan puutarhassa kukkia poimien, pysähtyi hän katsellakseen häntä, mutta hän ei koskaan astunut askeltakaan lähemmäksi tavataksaan tyttöä, eikä koskaan pysähtynyt kohdatessaan hänet tiellä, vaan nosti hänelle ainoastaan lakkiaan.

Erkki oli tavannut pastorin ja kiittänyt häntä viimeisestä, ja tämä oli kysellyt, tahtoisiko hän pian taas tulla heitä tervehtimään. Niin, kiitoksia vaan, eihän se ollut mitään mahdotonta. Vaan — siitä e: tosiaan tullut mitään. Hänellä oli liian vähän pontevuutta voidakseen mennä kutsumatta ja jos hän olisikin jonakin iltana päättänyt mennä sinne, sai hän aina siksi muuta tehtävää. Siten kului koko vuosi.

Seuraavana sunnuntaina piti Ainon mennä ripille; sen oli ylioppilas kuullut, ja oli sentähden kirkossa varhaisesta aamusta saakka. Ihmisiä kulki ulos ja sisään, sillä he väsyivät, kun jumalanpalvelus kesti niin kauan. Mutta Erkki vaan istui paikallaan, tarkastellen hänen kasvojensa jokaista piirrettä, kun häneltä kyseltiin, kuu hän lauloi virttä, kuunteli saarnaa ja lopulla alttarilla, kumartui vastaan-ottaakseen siunauksen. Uudet vaatteetko tahi mikähän lienee ollut syynä siihen, että hän Erkin mielestä näytti paljon vanhemmalta kuin ennen. Oliko tämä pitkään, mustaan hameesen puettu tyttö, jolla oli niin valkoinen kaula, kalpeat, totiset kasvot, hieno, värähtelevä suu ja syvät, kosteat silmät, sama, joka niin iloisena juoksenteli karjapiian Marin perästä läävään ja joka kerran tanssiessa oli nojautunut hänen käsivarttansa vasten? Hän oli sama, vaan hän oli nyt paljoa solakampi ja kauniimpi kuin silloin. Hän seiso siinä nöyränä jumalansa edessä, pitäen virsikirjaa kädessään, hän ei ajatellut, että kukaan häntä tarkasteli, tahi, että hän tänään seiso ensimmäisenä kirkon lattialla alttarin edessä.

Ylioppilas meni kotiinsa, samoin Ainokin ja kaikki meni entistä menoaan, mutta Erkki oli nyt vielä hiljaisempi ja yksinäisempi kuin ennen.

Kerran, muutama viikko myöhemmin, tapasi hän tiellä Ainon. Toinen käveli toisella toisella puolella tietä, Ylioppilas tervehti ja kulki ohitse, mutta sitten pysähtyi hän äkkiä, nosti kätensä leualleen ja kääntyi häntä katsellakseen. Nyt rohkaisi hän mielensä ja astui tytön luokse.

Aino tunsi, että ylioppilas tuli hänen perässään, sillä äkkiä rupesivat hänen jalkansa kiiruhtamaan ja hän tuli aivan tien reunalle. Mutta Erkki otti pitempiä askeleita ja saavutti hänet pian.

"Hyvää huomenta, neiti Aino", sanoi hän nostaen hattuaan.

"Hyvää huomenta", vastasi Aino, punastuen ja katsahtamatta häneen.

"Onnea ripille pääsöönne", sanoi ylioppilas, ojentaen hänelle kätensä.

"Kiitos paljon", vastasi Aino, ruveten taas astumaan. Ylioppilas ei päästänyt häntä, vaan kulki hänen sivullaan.

"No — eikö tunnu kummalliselta olla täysikasvuinen?" kysyi ylioppilas pitkän äänettömyyden jälkeen.

"Enpä tiedä. Minun mielestäni on niinkuin ennenkin", vastasi Aino.

"Eikö ole yhtään eroitusta?" kysyi Erkki.

"Ei mitään muuta kuin se, että nyt yksin hoidan taloutta", vastasi taas Aino.

"Ja elämäne on muuten entisellään, samat ajatukset, samat unelmat? — Ettekö ole halunneet pois kotoanne?"

"En koskaan."

"Eikö teidän mielestänne teillä koskaan ole ikävä kotonanne pappilassa?"

"Ei."

"Mutta mitä te oikeastaan toimitatte siellä koko pitkän päivän?"

"Mitäkö minä toimitan?" sanoi Aino, ja katsahti ensi kerran ylioppilaasen hymyillen, sillä hän ei ollut koskaan kuullut niin kummallista kysymystä. "Niin, onhan siellä paljonkin toimittamista. Ensin kun nousen ylös aamulla keitän isälleni kahvia, sitten kuorin maidon, soitan vähäsen ja valmistan päivällisen. Ja iltapäivällä on yhtä ja toista tehtävää, ompelusta sekä paljon muutakin. Minä hoidan puutarhaa, autan karjakkoamme hänen lypsäessään lehmiä ja sitte tulee taas illallisaika."

"Mutta noina pitkinä, synkkinä talvi-iltoina varmaankin enimmäkseen luette?"

"Luen? En, miten saisin aikaa lukemiseen?" kysyi Aino kummissaan.

"Ettekö saisi aikaa lukemiseen?" toisti ylioppilas hänkin kummissaan.

"En, mutta isäni lukee minulle ääneen joskus illallisen jälkeen."

"Ja se on mielestänne hauskaa?"

"Eipä juuri niin hauskaa. Hän aina valitsee sellaisia hyödyllisiä kirjoja, eivätkä ne ole yhtään hauskoja."

"Mutta ettekö lue mitään itsekseen?"

"Kyllä joskus vähäisen. Minä olen lukenut Robinson'in ja jonkun kertomuskirjan, nimeltä: 'nuorille lukijoille', ja sitä paitsi muutaman vanhanaikuisen kirjan isäni kaapista."

Ylioppilas ei voinut olla hymyilemättä.

"Nyt olin varmaankin tyhmä," ajatteli Aino, ja veri nousi hänen poskiinsa.

Erkki huomasi tämän ja tuli äkkiä totiseksi.

"Älkää luulko, neiti Aino, että teille nauran; siihen ei minulla ole mitään syytä, minusta oli vaan niin outoa ja hauskaa kuulla, että nuori, teidän ikäisenne tyttö niin vähäisen tuntee maailmaa eikä ole lukenut romaaneja ja kaikellaisia kirjoja, ennenkuin voi niitä täydellisesti käsittää."

"Minä olen myös lukenut muutamia hyviä kirjoja, jotka sain lahjaksi ripille mennessäni", lisäsi Aino, ikäänkuin parantaakseen tyhmyyttään.

"Vai niin — kuka on ne kirjoittanut?" kysyi ylioppilas.

"Kuka ne on kirjoittanut? — Kas sitä en tiedä, mutta mustilla kansilla on kultaristi."

Erkki puri hammastaan, sillä hän ei enään tahtonut hymyillä, ja Aino huomasi tämän.

"Niin, kyllä minä sen tunnen", vastasi hän vaan, uskaltamatta katsahtaa ylös. "Kuinka kummallista, minä olen monta päivää kulkenut kirja taskussani, toivoen tapaavani teidät. Se on myöskin mustakantinen, kultaristillinen. Minä tahtoisin tietää, mitä te siitä pidätte, olkaa niin hyvä ja lukekaa se, jos joskus saatte sen verran aikaa. Saatte nähdä, että sitä kannattaa lukea." Ylioppilas otti taskustaan pienen paperiin käärityn kirjan. Aino otti sen ja kiitti.

"Niin, nyt sanon siis teille jäähyväiset täksi kerraksi", sanoi Erkki pysähtyen, "minä menen tännepäin", ja sen sanottuaan lähti hän pois.

"Uh, tuo ikävä ylioppilas, miks'ei hän anna minun kulkea rauhassa", ajatteli Aino hänen erottuansa. "Minä puhuin varmaankin hyvin tyhmästi", ja sitten kiiruhti hän kotiinsa.

"Lukenut ainoastaan muutamia vanhanaikuisia kirjoja ja Robinson'in" — ajatteli ylioppilas hymyillen itsekseen. "Hyvänen aika, kuinka viaton ja lapsellinen — lukenut Robinson'in."

Huoneesensa tultuaan avasi Aino kirjan. Kannelle oli painettuna:
"Naisen elämä ja velvollisuus evankeliumin valossa, kirjoittanut Adolf Monod."

Kun ylioppilas ensi kerran sen jälkeen tapasi Aion, kysyi hän oliko tämä jo lukenut kirjan. Niin, sen hän kyllä oli tehnyt — vaan ei kuitenkaan tarkkaan.

"Mitä pidätte siitä?" kysyi ylioppilas.

"Kyllä — paljon — mutta minä ymmärrän niin vähän sellaisia asioita", sanoi hän vähän ujosti.

Ylioppilas katsoi häneen terävästi. "Te ymmärrätte niin vähän sellaisia asioita", toisti hän. "Niin, se kirja ei ole yhdellä kertaa luettu, se on varma. Ja te ette ole lukeneetkaan sitä loppuun, niinkuin sanoitte."

"Muutamia lehtiä puuttui, mutta voitte mielellänne saada sen nyt jo."

"Oi, eihän sillä ole mitään kiirettä. Yhtä hyvin kuin se on minun hyllylläni pölyyntymässä, voi se olla teidän hyllyllännekin ja jos tahtoisitte ottaa sen minulta muistiksi, rippilahjaksi voisitte sitä kutsua, niin olisi se minulle hyvin mieluista. Mutta sanokaa minulle oletteko lukeneet Orvarodd'in sadun tahi Ingeman'in romaanin?"

"En ole, mutta onko teillä sellaisia kirjoja?"

"On kyllä, ja jos vaan tahdotte, saatte niitä mielellänne lainata."

"Ottaisinko — en — minä en luule, että isäni siitä pitää.
Romaania —"

"Sanokaa, että saitte ne minulta, niin isänne kyllä varmaan lupaa."

"Romaania! Nehän ovat niin hauskoja kirjoja, olen kuullut sanottavan. Meillä oli kerran palvelija, joka ennen oli palvellut kaupungissa, ja hän sanoi, että sen talon tyttävät valvoivat myöhään yöhön lukien romaania eivätkä mitenkään olisi malttaneet jättää niitä kesken."

"Vai niin? Jos niin olisi, ei olisi koskaan mitään hyötyä niiden lukemisesta."

"Ah, — enpä minä luule, että se minulle olisi mitään vaarallista, sillä, jos totta puhun, en juuri paljon pidä lukemisesta. Paljon mieluummin kuljeskelen minä ulkona, kun vaan sopii. Minä en tiedä mitään hauskeempaa kuin juoksennella viheriällä nurmella, kiivetä vuorelle, astuskella kanervikossa ja hypätä kiveltä kivelle. Siellä puhalttaa tuuli niin raikkaasti, linnut laulelevat, aurinko paistaa puitten väliltä ja sitten olen niin iloinen, niin onnellinen."

Ylioppilas katsahti hämmästyneenä ja iloisena Ainoa.

"Niin, eikö totta, — teistä tuntuu niinkuin olisitte kotona puitten ja lintusten keskellä, puisen taivaan alla, ja niinkuin rinnassanne olisi jotain, joka pyrkii päästä ulos vapauteen, niinkuin joskus saisitte vastustamattoman halun täydellisesti iloita ja riemuita."

"Niin, aivan niin — ja minä riemuitsenkin yksin ollessani, niin että vuoret kaikuvat ylt'ympäri; mutta auringon paistetta pitää olla. Niinkö teidänkin mielestänne?"

"Hm", sanoi ylioppilas surullisesti, "ei juuri niin, mutta kerran oli minunkin laitani niin, nuorena ollessani oli minulla sitä, mutta se aika on jo aikoja sitten mennyt."

"Kadotitteko sen? Kadottavatkohan kaikki ihmiset sen?" kysyi Aino, katsahtaen totisesti ylioppilaasen.

"En tiedä, Aino neiti, löytyy kyllä ihmisiä, jotka säilyttävät tämän tunteen, mutta he eivät ole onnellisia. Onnellisimmat ovat ne, jotka sen kadottavat, sillä he saavat sen sijaan jotain toista ja parempaa."

"Jotain toista ja parempaa? Onko siis mitään parempaa kuin ilo?"

"Suru. Te katselette minua niin kummallisesti, niinkuin laskisin leikkiä. Mutta, Aino neiti, uskokaa minua, sillä puhun totta. Suru on parempi kuin ilo; sillä ainoastaan oikea suru voi tuottaa oikeata iloa. Mutta älkäämme puhuko näin totisista asioista. Te ette voi minua vielä ymmärtää, mutta ehkä muutamien vuosien perästä —."

"Luuletteko siis, että minä saan surua?"

"En tiedä, mutta silloin voitte minua ymmärtää, sillä silloin ette te enään riemuiten juoksentele niityillä."

"Oletteko varma siitä?"

"Olen, mutta tässä on jo tienhaara ja kotinne on tuolla. Hyvästi, lähetän sitten teille ne kirjat, joista puhuimme."

"Suuri kiitos!"

"Miten kummallinen tuo ylioppilas on", ajatteli Aino, astuessaan yksin tietä pitkin, pappilaan päin, "mutta hän on kuitenkin hyvä minua kohtaan. Minä en nyt peljännytkään häntä niin kovasti kuin ensi kerran puheella ollessamme. Kun hän viitsii näin puhutella minun? — — ja nyt rupean minä lukemaan romaania."

"Hän on vielä entisellään", ajatteli ylioppilas, "jotenkin lapsellinen. Muistan vielä hänen katsettaan kirkossa — hm, tässä sielussa on monioita ajatuksia, unelmia ja mielitekoja, mutta ne ovat vielä nukuksissa ja epäselviä. Siivet ovat kahleissaan, mutta niiden täytyy pudistaa tomu päältänsä ja päästä vapaiksi kerrassaan. Nyt saamme nähdä taitaako kirjailija Öhlenschläger murtaa kahleen, Monod ei sitä voinut. Hänen katseensa kirkossa petti minua — — mutta ei, se ei pettänyt minua, odota, odota vaan." — —

Ylioppilas ei käynyt pappilassa, sentähden tuli maantie uudestaan heidän yhtymäpaikakseen; mutta Aino ei enään kääntynyt pois häntä nähdessään, vaan päinvastoin alkoi hän ensiksi puhelun.

"Kiitos, kiitos noista hyvistä kirjoista", sanoi hän loistavin silmin, "oi ne olivat niin —" lisäsi hän, painaen kätensä rintaansa vasten — "minä jo luin ne kerran läpi, mutta saisinkohan lukea vielä kerran, Saisinko?"

"Niin monta kertaa kuin haluatte", vastasi ylioppilas.

"Minä luin niistä ääneen Marille ja hänen mielestään ne olivat hyvin hauskoja."

"Vai niin", vastasi Erkki.

"Oi, eikö olisi ollut hauskaa elää siihen aikaan", jatkoi Aino innostuneena, "eikö niin? Noiden kaikkien kullalla koristettuihin, vaippoihin ja tupsuhattuihin puettujen ritarien seurassa katsella keihästelyä ja tanssia —"

"Niin, ja sitten tällaisen vanhan ylioppilaan sijaan puhella pienen, urhoollisen Klaus Skirmen tahi Kaarlo Risen kanssa —?"

"Niin, herrat eivät enään ole samallaisia kuin siihen aikaan", sanoi Aino.

"Eivät, vaan nykyaikana ritarit käyvät hännystakissa ja ovat nyreän näköiset", vastasi ylioppilas.

"Mutta jos minä olisin elänyt siihen aikaan, kuin" —

"Niin olisitte nähneet kaikkea tuota ihanaa ja kummallista, ajattelette varmaankin? Mutta sitä voitte vieläkin, neiti Aino."

"Voinko?" kysyi Aino, katsahtaen häneen hämmästyksissään.

"Voitte kyllä, jos vaan tahdotte", vastasi ylioppilas. "Tuolla rannalla, tiedättekö, on vanha jättiläishauta. Sinne on Angantyr veljineen haudattuna. Kun nyt yöllä tuulee ja myrskyilee ja synkät pilvet kulkevat kuin mustat, korskivat hevoset, kun aallot vaahtoavat ja loiskuvat valkoisina maata vasten, silloin taivas leimuaa, ja Hervör vaatii kuollutta isäänsä esille. Ukkonen jyrisee, haudat aukenevat, kuolleet puhuvat sinulle myrskyn siivillä. Sinua värisyttää ja pelottaa, niinkuin jäinen käsi olisi sinuun tarttunut, sinä suljet ikkunan, ristit silmäsi ja katselet varovaisesti onko ketään sisällä, ja kun kuu heittää hopeitaan kedolle ja kaikki näyttää vapisevan sen kalpeassa valossa, ja keijukaisten kuningas liittää eteenpäin sukkelasti ja keveästi, silloin tulee keijukainen, tuoden Orvarodd'ille kuun säteistä kudotun paidan. Hän tanssii leikkien hänen edessään viheriällä nurmella, siksi kuin kaikki katoaa sumuun, ja sinä et näe kuin kiviä, puita, maata ja jokea, joka kohisten ja pauhaten virtaa ohitse."

Ylioppilas oli tätä kertoessaan pysähtynyt ja Aino kuunteli häntä hämmästyksissään. Kun hän vaikeni, seisoi Aino, ikäänkuin uneksien, mutta heräsi sitten ja sanoi hymyillen:

"Nyt laskette leikkiä. Tiedättehän yhtä hyvin kuin minäkin, että tuo kaikki tapahtui Tanskassa?"

"Tanskassa, Norjassa, Venäjällä tahi Saksassa, se on sama. Mielikuvituksen maailmassa ei nimistä huolita. Sanotaan vaan 'minä tahdon', niin se on edessäni. Siten voitte keskellä talvea mielessänne kuvailla Itämaita hehkuvine väreineen, tuoksuvine kukkineen ja kesällä Grönlannin tunturin, lumen ja jään peittämänä."

"Kyllähän minä tiesin, että voisin uneksia sellaista, mutta valvoessa —"

"Jos sitä voitte uneksiessanne, niin voitte myös valvoessanne joka kerta kuin annatte ajatuksenne vaipua unelmiin."

"Niin, — mutta miten te, joka olette niin viisas, voitte ajatella mitään sellaista?"

"Te olette myös viisas, Aino neiti, sentähden voitte tekin ajatella sellaista. Viisaat näkevät, mutta tyhmät eivät näe mitään. Sentähden on lapsi paljon viisaampi kuin täysi-ikäinen, sillä lapsi voi nähdä. Lapsi panee kuvaillessaan elämän ja sielun kaikkeen, mutta aikaihminen useinkaan ei näe elämää eikä sielua missään ja tätä kutsuu maailma viisaudeksi. Aikaihminen voi ottaa kukan, leikata sen palasiksi, laskea heteet ja emit; mutta lapsi ottaa kukan käteensä, nauttii sen kauniista väristä ja suloisesta tuoksusta ja ajattelee: 'asuukohan tässä keijukainen, josta olen lukenut kertomuksissa?' Ja kun lapsi voi nähdä taivaan täynnä enkeleitä, aikaihminen ei voi huomata muuta kuin la'en, joka on milloin sininen, milloin harmaa. Ja kun lapsi luottamuksella rukoukseensa jättää itsensä Jesuksen haltuun, pelkää aikaihminen tulipaloa ja sairautta tahi muuta semmoista. Kuka on siis viisaampi? Lapsiko vai aikaihminen? Raamattu pitää lasta viisaampana, vaan maailma aikaihmistä. Kumpiko lie oikeassa? Mutta ainoastaan raamatullahan on avaimet taivaan valtakuntaan ja siinä on kirjoitettuna: ei kukaan pääse tähän sisälle, joll'ei hän ole niin viisas kuin lapsi."

"Löytyykö siis ketään, joka ei usko Jumalaa?" kysyi Aino totisesti.

"Löytyy monta, monta, ja kun te tulette enemmän muitten ihmisten sekaan, saatte tekin nähdä ja kuulla heitä. He pilkkaavat kaikkea mikä on pyhää ja kansa nauraa heille ja kutsuu heitä sukkeliksi."

"Ja tällaiset ovat ihmiset! Te puhutte minulle niin paha-aikaihmisistä, että minua pelottaa tulla siksi."

"Teidän ei tarvitse peljätä, Aino neiti; täysikasvuiseksi täytyy jokaisen tulla; kysymys on vaan voitteko nähdä, niinkuin entisinä aikoinanne, voitteko tyytyä 'lapsenloruihin' ja luottaa siihen, että Jumala on sanova: 'sinä olet viisas, sinulle on ovi avoinna'."

"En luulisi sitä niin vaikeaksi", vastasi Aino, "sillä minun mielestäni se on niin selvää, ett'ei toisin voisi ollakaan."

"Älkää olko liian varma. Nuorena ollessa on aina terävät silmät, mutta vanhemmaksi tultua tulee ihminen aina lyhytnäköisemmäksi ja silloin on vaan koetettava hankkia sopivia silmälasia. Mutta älkää myöskään peljätkö, sillä Raamatussa on kirjoitettu: 'kun Jumala on kanssamme, kuka voi silloin olla meitä vastaan'."

Kun he sinä päivänä erosivat, jäi ylioppilas kauaksi aikaa katselemaan hänen jälkeensä.

"Hän on rohkea ja vahva", ajatteli Erkki, "ja nyt kohottaa hän siipensä. Nyt lentää hän varmaankin taivaasta maahan, ilmasta mereen, ei koskaan lepoa, ei koskaan rauhaa, ja kuitenkin on hän onnellinen ja rohkea. Mutta lopulla väsy jalka, ja siipi hervostuu, rinta ehkä haavoittuu, ja hän haluaa lepoa, rauhaa. Mihin hän silloin lentänee?"

Siitä ajasta puhutteli ylioppilas usein Ainoa. Joka kerta kun he tapasivat toisensa tiellä, puhelivat he keskenään. Erkki kertoi hänelle vanhoista saduista, kansan entisestä elämästä, viikingein matkoista ja uljaista uroista. Hän kertoi vieraista maista, minkälaiset ihmiset siellä olivat, ja heidän elämästään ja toimistaan. Aino kuunteli tätä kaikkea ilomielin, hänelle antautui uusi elämä, josta hän ei ollut uneksintukaan, ja hän rupesi nyt tarkemmin ajattelemaan kaikkea mitä näki ympärillään. Hän ei enää voinut surutonna juoksennella ympäri niittyjen niinkuin ennen, ajatella kaikkea, eikä kuitenkaan mitään; hänen ei tehnyt mieli riemuita, niin että vuoret kaikuivat, hymyillä ja iloita kaikesta; nyt tahtoi hän mieluummin istuutua mättäälle ja katsella kaunista näköalaa tahi ajatella kulkiko Sverre sitä tietä lähtiessään pohjoiseen Trondhjem'iin. Ehkä oli hän levännyt samalla paikalla missä hän nyt itse istui.

Tahi tahtoi myös valmistaa illallisen aikaiseen, saadakseen paremmin aikaa lukemiseensa.

Ylioppilasta ei hän enään peljännyt, päinvastoin oli hänestä hauska puhella hänen kanssansa, sillä hän näki ja tunsu niin paljon ja taisi niin kuvaavasti kertoa, niin että hän ikäänkuin näki kaiken sen edessään. "Hän on varmaankin paljon viisaampi isääni", ajatteli Aino, ja isänsä nosti silmänsä kirjastaan kysyäkseen oliko hän muistanut panna kalan likoon ja silittää papin kauluksen huomiseksi ja pitikö hän Hottentottien tavoista, mutta silloin olivat Ainon ajatukset muualla, — kaukana täältä.

Kolmas luku.

Kylässä ja kotosalla; kotosalla ja kuitenkin kylässä.

Ylioppilas ei ollut nähnyt eikä tavannut Ainoa pitkään aikaan, syytä siihen ei hän mitenkään voinut käsittää. Jos hän varta vasten olisi mennyt pappilaan tätä kyselemään, olisi se näyttänyt niin kummalliselta, mutta hän ei voinut kieltää kaipaavansa joskus Ainoa. Olihan hän ollut raitis hengähdys keskellä hänen kirjapölyään, niinkuin leivon laulu keväällä. Erkki oli iloissaan kun näki hänen sielunsa kasvavan ja päivä päivältä yhä enemmän ilmituovan ajatuksiaan, niinkuin se joka iloitsee lehtisilmikoita katsellessa, jotka puhkeavat ja muodostuvat lehdeksi.

Hänen täytyi saada tietää, miten Ainon laita oli; sentähden kysyi hän kerran palvelialta, joka meni joelle vaatteiden pesuun.

"Neitikö kipeänä?" toisti Mari kummastuksissaan, "ei pikkustakaan; hän lähti kaupunkiin kaksi viikkoa sitten ja —"

"Kaupunkiinkö? — lähtikö hän kaupunkiin?" kysyi ylioppilas hämmästyksissään.

"Niin, onko se mikään kumma?" alkoi Mari taas, pannen pois kartun, "hän lähti sinne kaksi viikkoa sitten ja itki lähtiessään; se on toden totta, ja nyt pitää hänen olla pois kotoaan kokonainen vuosi."

Ylioppilas malttoi taas mielensä. "Hyvästi, ja sano terveisiä pastorille", sanoi hän jatkaen matkaansa.

Hän oli aikonut mennä etemmäksikin, mutta miten olikaan, kun hän katsahti ylös oli hän jo kotona.

Hän astui hiljaan käytävän läpi omaan huoneeseensa, otti kirjat esille ja istuutui lukemaan. Mutta lukeminen ei ottanut sujuakseen, hän ei voinut istua hiljaan tuolillaan, eikä kiinnittää ajatuksiaan lukemiseen. Hän nousi ja astui edestakaisin lattialle. "Hänkin lähti kaupunkiin", ajatteli hän, "sitä tietä piti hänen siis kuitenkin käydä. Ja minä, joka luulin saavani nähdä hänen heräävän, kasvavan, ja yhä enemmän muodostuvan herttaiseksi, todelliseksi naiseksi, — ei, pois kukkanen, se voi tuoksuta hyvältä ja herättää tanssi-yönä ihailua, vaan sitten — on ilo mennyt, seuraavana päivänä pudottaa se lehtensä, varsi surkastuu ja heitetään pois risuläjään. Miten luonnollinen on tämä maailma, se kadottaa elämän toisensa perästä ja kuitenkin on sillä sama viehätys. — — Niin, siihen loppui se satu."

"Hän oli kuitenkin viehättävä, suloinen — hän taisi niin uskollisesti katsella sinun silmiisi. Hänellä oli voimaa itsessään, sillä hän oli puhdas lapsi. Ehkä taitaisi hän vastustaa viettelyksiä, ehkä palaisi hän taas takaisin sieltä samallaisena kuin ennen, ainoastaan kokeneempana. — — Ah ei! hän oli liian nuori ja heikko, hän on varmaankin niinkuin muutkin. Tule nyt raamattuni!" — —

Kerran kun pastori istui yksin huoneessaan, koputettiin ovea ja ylioppilas astui sisään.

"No kuinka harvinainen vieras", sanoi pastori, kääntäytyään ja huomattuaan kuka tulija oli.

"Hyvää päivää, hyvää päivää, tulin oikein iloiseksi nähdessäni teidät. Kuinka voitte?" ja pastori pudisti sydämmellisesti hänen kättänsä.

"Kiitos, hyvin. Minä kuulin, että tyttärenne Aino on matkustanut kaupunkiin, tahdon sen tähden poiketa tänne kysymään viihtykö hän siellä."

"Kas, se oli ystävällisesti, istukaa, istukaa, — niin, hän on poissa, tuo pikku veitikka, mutta näyttääpä siltä kuin ei hän oikein viihtyisi oloonsa." Pastori hymyili ja pani kätensä ristiin vatsalleen.

"Vai eikö hän viihdy siellä?" kysyi ylioppilas uteliaana.

"Ei hän raukka näy viihtyvän. — Voittehan itse ajatella, hän on ensi kerran kaupungissa aivan ventovieraiden ihmisten seurassa ja aivan uusissa oloissa."

"Mutta mitä se voi vaikuttaa? Minä luulin, että nuo uudet olot vaan hämmästyttäisivät häntä."

"Niin, tässä saatte itse nähdä", sanoi pastori, ottaen kirjeen pöydältä. "Saatte mielellänne lukea sen, jos vaan haluatte. Siinä ei ole mitään salaisuuksia. Mutta älkää tarkastelko kirjoitusta."

"Oi, — suuri kiitos!" Ylioppilas otti kirjeen ja luki siitä seuraavan:

"Rakas isäni!

Anna minun tulla kotiin, sillä täällä kaupungissa on niin ikävä. Minä itken melkein jok'ikinen päivä, sillä minä en tiedä mitä minusta voi tulla. Jos teen mitä tahansa, on kaikki vaan hullusti. Milloin pitää minun olla yhdellä, milloin toisella tavalla. Välistä täytyy minun niata maahan asti, joka kerran kun tapaan kadulla jonkun herran, joka tervehtii minua, ja sitten täytyy minun katsella hänen silmiinsä ja hymyillä, niin he sanovat. Ja sitten huomaan minä olevani niin tyhmä kaikenlaisissa asioissa, ett'en tiedä mitään enkä voi mistään puhella. Kotona oli mielestäni niin helppo puhella ja ylioppilas jutteli niin paljon, jota ymmärsin ja oli hauska kuunnella. Mutta täällä ei koskaan puhuta sellaisista asioista. He kysyvät kuinka monta kertaa viikossa posti tuli kotiin, kuinka kauan olen käyttänyt pitkiä hameita, ja he kertovat, että Olga Lindströmin kaulus oli vinossa, että luutnantti Karlsson oli kolme kertaa tanssinut Helena Belsin'in kanssa ja saattanut häntä vaunujen ovelle. Vaan semmoista en minä ymmärrä enkä huomaa ja istun vaan siellä, vastaan kysymyksiin ei tahi kyllä, häpeän ja punastun. Minä en tiedä mikä siihen on syynä, ett'eivät herrat täällä ole samallaisia kuin kotona. Minä tarkoitan, kuinka ylioppilas tavatessaan minut tiellä ainoastaan nyykäytti päätään ja kohotti lakkiaan; mutta täällä he kumartavat ja kääntelevät itseään melkein joka sanaa lausueksaan ja sanovat lakkaamatta neiti ja pyyhkäisevät viiksiään. Tähän en minä ole tottunut, vaan tulen ujoksi ja olen ääneti. Ja jos koetan vähän puhua, rupeaa sydäntäni tykyttämään, veri nousee poskiini ja silloin — silloin tekisi mieleni itkeä. Täällä kotona, missä asun, hyväilevät he minua ja sanovat, ett'ei minun pitäisi sillä tavoin vastata, vaan sanoa niin ja niin. Täällä on ilkeä vanhapoika, jota kaikki sanovat Erkki sedäksi ja joka aina vaan kuljeksii täällä, tahtoo vähän väliä minua suudella ja kutsuu minua pikku maalaisruusukseen. Ja he ovat antaneet minulle vannehameen ja kiharoineet hiukseni ja käskeneet minun käydä jalat enemmän ulospäin. Ei, anna, isä, minun tulla kotiin, minä niin ikävöin sinua ja kaikkia teitä, Kultaruusuani ja Mustaani. Minä kysyin, enkö voisi saada sitä tänne; sillä täällä pihalla olisi hyvä tila ja tallikin on täällä. Vaan kuultuaan, että se oli vuohi, nauroivat he sanoen, ett'ei minun täällä kaupungissa pitäisi puhua vuohista, lehmistä ja muista sellaisista, se ei ole sopivaa, niinkuin eivät nekin olisi Jumalan luomia. Ei, anna, isä, minun tulla kotiin, minä koetan olla hyvä tyttö ja koetan tehdä kaikki sinun mieleksi mukaan. Oi, anna minun tulla!

Oma Ainosi."

Ylioppilas istui kirje edessään, kyynelsilmin katsellen sitä, sillä aikaa kuin pastori odotti, että hän sanoisi jotain.

"No — mitä arvelette?" kysyi pastori, nähtyään, ett'ei hän enää lukenut.

"Niin, minä näen, että leikki jo on alkanut", vastasi ylioppilas, "he soittavat ja lyövät rumpua, mutta koiran ei tee mieli tanssia."

"Ha-ha-ha-ha", nauroi pastori, "niinhän se on. Mutta luultavasti tottuu hän piankin siihen ja tulee sitten viihtymään paremmin."

"Luultavasti tottuu hän piankin siihen", toisti ylioppilas katkerasti hymyillen, "samoin voisi vastata miehellekin, joka taistelleensa meren kuohussa huutaa apua: Makaa siellä, kyllähän pian siihen totut. Voinko uskoa, että te tämän kirjeen luettuanne kieltäisitte häntä palajamasta kotiin? Tahdotteko siis, että häntä totutettaisiin ja opetettaisiin tällaisiin koirankonsteihin?"

"Kysyitte tahtoisinko minä ottaa hänet jo kotiin? Kuinka niin voitte uskoa? Minkätähden siis lähetinkään hänet kaupunkiin?"

"Niin, minkätähden lähetitte?"

"Kuinka voitte te sitä kysyä, te, jonka paraiten pitäisi tuntea hänet ja kaupungin elämää. Ei suinkaan hän olisi koko elämänsäkään voinut olla täällä kotona, niinkuin mikä talonpoikaistyttö. Täytyihän hänen päästä kaupunkiin, nähdäkseen ja oppiakseen jotain, päästäkseen vähän sivistyneiden ihmisten seuraan ja saadakseen vähän elämäntapoja!"

"Oh, sillä ei ollut mitään erikoista kiirettä, Minun mielestäni hänellä oli jo ennestään hyviä elämäntapoja, ja jos hän ensin olisi kasvanut ja tullut todelliseksi naiseksi, ei hän olisi sen enempää tarvinnut. Todellinen nainen tietää aina käyttäytyä miten on soveliasta, huolimatta koskaan muodista, ja se juuri on hänessä kauneinta."

"Niin, minä tunnen noita puheenparsia", huudahti pastori, "ne näyttävät kauneilta ja hyviltä, paperille kirjoitettuina, mutta kun ne tulevat käytäntöön, ovat ne aivan sopimattomia. Minä kunnioitan, herra ylioppilas, teidän oppianne ja tietoaanne, mutta tässä suhteessa en usko teitä oikein käytännölliseksi. Minä en pidä tytärtäni minäkään tavattomana ihmisenä, hän ei ole parempi muita, sentähden voi hän olla samallinen kuin muutkin."

"Niin, siinäpä se on", keskeytti ylioppilas innossaan, "hänen pitää olla samallinen kuin muutkin. Jokaisen pitää olla samaan kaavaan valettu, jokaisen täytyy puhua samaa roskaa, ihmisen pitää olla kone, joka osaa ulkoa, ennenkuin se pannaan liikkeeseen."

"Niin, niin, ollaan siltä yhtä hyviä ystäviä", sanoi pastori, taputtaen ylioppilasta olkapäälle, "siitä emme koskaan taida tulla yksimieliseksi. Minä en voi aina käsittää kaikkea, mitä puhutte aatteista ja yhä vaan aatteista, näettekö, minä olen vielä vanhoillaolija."

"Suokaa anteeksi", alkoi ylioppilas taas, "että noin kiivastuin. Minulla ei tosin ole mitään sanomista tässä asiassa, mutta kun te olette niin hyvä ja annoitte minun lukea kirjeen, otin itselleni vapauden sanoa suoraan mielipiteeni siitä. Te ette siis nyt ota häntä kotiin?"

"En, sitä en mitenkään tahdo; kun hän kerran tuli sinne, niin täytyy hänen myös viipyä siellä vähän aikaa ainakin; mutta parasta lienee, että minä matkustan sinne häntä tervehtimään, rauhoittaakseni pikku tyttö tölleröäni."

"Mutta mitä teette, jos ei hän viihdy siellä?"

"Niin, jos ei hän viihtyisi, niin eihän muuta neuvoa olisi, kuin hakea hänet kotiin, mutta olkaamme vielä hyvässä toivossa."

"Niin, olkaamme hyvässä toivossa", vastasi ylioppilas totisesti, ojentaen kätensä: "hyvästi, herra pastori, ja kiitoksia ystävällisyydestänne."

"Hyvästi, hyvästi ja kiitoksia käynnistänne." —

"Hän on vielä samallinen kuin ennen", ajatteli Erkki, kotiinpäin astuessaan, "ja kuinka lapsellisesti hän kirjoittaa, niin että kivikin siitä pehmeentyisi — — Herra Jumala suojelkoon sinua!"

Kun ylioppilas noin kuukausi myöhemmin astui tietä pitkin, kuuli hän jonkun huutavan takanaan. Hän kääntyi ja näki pastorin hengästyneenä astuvan mäkeä ylös. Erkki meni häntä vastaan.

"No — sanoinhan niin? Ettekö usko minun olleen oikeassa?" sanoi pastori, hyvillään hieroen käsiään.

"Mitä tarkoitatte?" kysyi ylioppilas hämmästyneenä.

"Tietysti tytärtäni. Hän kirjoitti minulle tänään, ett'ei hän nyt millään muotoa tahtoisi tulla kotiin."

"Vai niin!" sanoi Erkki kylmämielisesti, "ja mikä on syy tähän muutokseen?"

"Hän on jo, niinkuin sanoin, perehtynyt oloihinsa. Nyt on vaan aamusta iltaan tanssia, näytelmiä ja kaikellaisia huvituksia. Niin, herra ylioppilas, siitä näette, mihin teidän korkeat ajatuksenne ja kauniit sananne kelpaavat?"

"Näyttää siltä kuin saisin ne pitää itsekseni", vastasi ylioppilas katkerasti, koettaen kohottaa olkapäitään.

"Niin, parastahan se onkin — ha, ha, ha, — niin, tulkaa nyt pian käymään pappilassa, niin saatte vähän lukea hänen kirjeitään, jos haluatte. Minä istun enimmäkseen yksinäni koko illan."

He erosivat, ja kotiin tultuaan rupesi pastori paperein joukosta etsimään Ainon viimeistä kirjettä. Sisällys oli seuraava:

"Rakas isäni!

Kuinka hauska, että sinä olit luonani puhelemassa kanssani. Nyt ei täällä enään ole yhtään ikävä! Päinvastoin viihdyn varsin hyvästi ja mitä kauemmin olen, sitä hauskempi minulla on. Nyt alan paremmin perehtyä kaikkeen, ja huomaan, että minä vaan olen ollut tyhmä. Oi, kuinka vähän olen tietänyt ja kuinka vähän nytkään tiedän! Nyt vasta sen huomaan, kun joka päivä opin jotain uutta. Kuinka paljon täällä on katselemista ja kuinka paljon oppimista. Minä tulen joskus aivan pyörryksiin tästä hälinästä, johon en ole ennen kotonani tottunut, mutta se on kuitenkin hauskaa. Minä käyn tansseissa, teaterissa ja kaikellisissa pidoissa; sillä Mathilda taitaa olla kaikkein tuttu ja hän osaa niin hyvästi puhua puolestaan, ja keksii aina niin paljon hauskuutta, että kaikki mielellään tahtoisivat hänet mukaansa. Siten tulen minäkin hänen kanssansa ja minun täytyy myöntää, että kaikki ovat minulle hyvin ystävällisiä. Ei voi uskoa kuinka monta ystävää olen täällä saanut, Georgina Almoigin ja Susanna Gjerstadin. Kuinka suloinen on tuo Susanna! Hän kysyi tahtoisinko minä muutamaksi yöksi tulla hänen luoksensa, niin olisi meillä niin hauskaa yhdessä. Ainoastaan toisinaan valtaa minut koti-ikävä, ja silloin en melkein tiedä mitä tehdä.

Niin kävi nykyään kylpymatkoillani. Ilma oli kaunis ja raitis, järvi kirkas kuin peili, ja auringon säteet kimaltelivat veden pinnalla. Kun ilta tuli ja aurinko laskeutui, istahdin minä rantakivelle yksinäni, ja katselin järvelle päin. Silloin tuntui minusta niin kummalliselta. Kun näin auringon tulipunaiset säteet ja rusottavat pilvet, kun äkkiä tuli syvä hiljaisuus, kuului ainoastaan pienten aaltojen loiskinta rantaa vastaan ja raitis tuulen suhina, — silloin, en tiedä miten en voinut olla ajattelematta kotiani, sinua, isä, ja kaikkia teitä ja silloin halusin niin hartaasti saada itkeä. Mutta samassa tunsin kuinka kaksi käsivartta minua syleili ja joku suuteli minua poskelle, se oli Mathilda, joka nauraen sanoi, ett'en nyt saisi olla niin tunteellinen, vaan tulisin leikkimään muiden kanssa. Silloin en minäkään voinut olla nauramatta enkä enää tuntenut ikävää. Mutta, isä, nyt muistan, tiedätkö mitään tuosta ylioppilaasta? Ajatteleppas, Susanna kertoi minulle kerran, että hän oli kihlannut tytön, joka nyt on naitu luutnantti Karlson'ille, mutta tämä purki kihlauksen, sillä ylioppilas tahtoi aina olla hänen herrana ja tahtoi aina neuvoa, miten hänen tulisi käyttäytyä ja muuta sellaista; ja tästä tyttö suuttui, niinkuin luonnollista oli. Hän oli samallinen raukka kuin minäkin, joka vaan oleskelin siellä maalla, kuuntelin ylioppilaan saarnoja, enkä tiennyt mitään parempaa. Mutta sitten tuli hän kaupunkiin ja oppi tuntemaan tämän Karlson'in. Minun olisi kyllä tehnyt mieli itkeä ylioppilaan tähden, ja ajatteleppas — sitä teinkin ensimmäisinä päivinä. Silloin tekivät he aina ivaa hänestä ja minun kävi häntä sääli; sillä hän on aina ollut minulle hyvä. Mutta nyt ymmärrän, että hän vaan on pilkannut minua ja Mathilda sanoo, ett'ei minun koskaan pitäisi huolia sellaisista juhlallisista herroista, sillä he ovat vaan olevinansa ja luulevat itseänsä niin paljon paremmiksi meitä, mutta oikeastaan vaan pilkkaavat meitä. Susanna kertoi myös ylioppilaan luvanneen, ett'ei hän enään koskaan menisi kihloihin, ja mielellään olkoon hän menemättä, sillä ei suinkaan löydy ketään, joka hänestä välittäisi. Tämän luutnantti Karlson'in tunnen hyvin hyvästi, et voi uskoa kuinka hän on suloinen. Hän on niin komea, niin hauska ja tarjoaa vähän väliä minulle limonaadia jään kanssa ja muita herkkuja. Nyt ei minua enää peloita puhella herrojen kanssa, niinkuin ensin alussa, ja se on Mathildan ansio. Hän on ihmeellisen sukkela ja taitava neuvomaan minua. Näkisitpä mitä teemme iltasilla huoneesemme tultuamme. Silloin on hän aina olevinaan hieno, ylhäinen rouva, joka ottaa vastaan minua, vierasta, joka tulen käymään hänen luoksensa. Hän näet silloin loikoo sohvalla, pyyhkien hamettaan hienolla nenä-liinallaan, ja minä tulen niiten ovesta häntä vastaan. Sitten opettaa hän minua, niinkuin sinä käskit, miten minun pitää niitata ja kävellä, mitä minun pitää sanoa ja silloin nauramme me molemmat, siksi kuin hänen äitinsä

koputtaa kattoon ja käskee meidän olla hiljaa. Niin, sitä Mathildaa, sitä Mathildaa! Mutta et voi uskoa miten hän kuitenkin hallitsee koko taloa, vaikka hän onkin niin iloinen. Palvelijatkin pelkäävät häntä eivätkä tohdi sanoa mitään häntä vastaan, kun hän vaan on määrännyt jotain. Se on jotain toista kuin kotona, missä Mari pani minut jauhaamaan kahvia. Mutta odotappas, kun tulen kotiin, niin on kaikki käyvä toisin. Ei ole hyvä, että palvelijalla on liiaksi vapautta, sillä silloin ei tule mitään kunnollisesti tehdyksi. Niin, odota vaan, isä, niin saat minusta kunniaa, minusta voi vielä tulla hieno neiti. Hyvästi nyt, tervehdä kaikkia kotona olevia, jotka minua kaipaavat.

Aino."

Luettuaan vielä toisen kerran kirjeen nauroi pastori, hieroen hyvällä mielin käsiänsä ja pani sitten kirjeen entiseen paikkaansa. Mutta tästä saakka ei ylioppilas enään koskaan käynyt häntä tervehtimässä. Hän kuljeskeli vaan kuluneessa nutussa yksin, ajatuksiinsa vaipuneena, tietä pitkin. Ikkunasta loisti valo, niinkuin tavallisesti myöhään yöhön asti, ja sisällä istui Erkki, pää käden nojassa ja väsyneet silmät tuijottaen kirjaan. Aino oli hänestä kuin juurineen maasta temmaistu kukka, kuin unohduksiin joutunut laulu. Jos hän joskus juohtui hänen mieleensä, tarttui hän kirjaansa, haihduttaakseen entisiä muistojaan.

Siten kului enemmän kuin vuosi, kun ylioppilas kerran astuessaan niityllä, katsellakseen työväkeään, näki heidän seisovan yhdessä ja uteliaina, kuuntelevan, miten joku heidän keskellään kertoi jotain.

Tultuaan sinne, tunsu hän kohta pappilan karjakon, Marin. Tämä kertoi ja muut nauroivat.

"Mitäs teillä tänään on tekeillä?" kysyi Erkki.

"Niin, isäntä, Mari kertoo vaan meille papintyttärestä", vastasi Matti nostaen lakkiaan.

"Onko hän jo tullut kotiin?" kysyi ylioppilas.

"On."

"Hän tuli viikko sitten", lisäsi Mari.

"No, oletteko yhtä hyviä ystäviä kuin ennen?" kysyi Erkki.

"Ei, se ei tietysti koskaan sopisi. Minä en ajatellut muuta kuin että hän vieläkin oli pieni tyttö, annoin hänelle kättä ja sanoin: tervetullut kotiin. Mutta siitpä nostettiin melua, uskotteko. Hän kutsui minut illalla luokseen ja sanoi, että minun täst'edes pitää kutsua häntä neidiksi, enkä saisi häntä sinutella."

"Vai niin? Hän on tullut vähän ylpeäksi?"

"On kyllä, — paha on sanoa, mutta 'ei niin pientä porsasta, ett'ei sen häntä kiekuroitse', sanoo vanha sananlasku, ja katsokaas, onhan hän ollut koko vuoden kaupungissa."

"Jaksetaanko muuten pappilassa hyvästi?" kysyi ylioppilas, nauraen, niinkuin hän ei olisi välittänyt kuulla sen enempää.

"Siellä eletään, niinkuin voidaan, sillä sen jälkeen kuin tämä tytär tuli kotiin, on siellä ollut hirmuista melua ja häärinää. Kaikki pitää muutettaman ja järjestettämän uudestaan, niin että siellä aamusta iltaan juostaan ja komennetaan sinne tänne."

"Hm, mutta hoitaako hän muuten taloutta?" kysyi Erkki.

"Kyllähän hän on sitä tekevinään, kohta emme saa aivastaakaan, kysymättä ensin häneltä lupaa. Ja näyttää siltä kuin ei meillä olisi muuta tehtävää, kuin palvella häntä, sillä milloin pitää hänen hiuksiaan kammata milloin kylvettä ja tehdä kaikellaista, mistä emme ole kuulleet puhuttavankaan."

"Vai semmoinenko hänestä tulikin, — sillä tavoinko kaupunginelämä häneen vaikutti", mutisi ylioppilas itsekseen, astuessaan kotiinsa päin "Frons multos decipit! (ulkokuori pettää) — — — mutta miten taisivat nämätkin kasvot valehdella."

Kun Erkki tuli kotiin, oli pöydällä kirje hänelle. Se oli hänen vanhalta, hyvältä ystävältään, joka oli useampia vuosia matkustanut ulkomailla. Muun muassa kirjoitti hän:

"No, vanha ystäväni, miten on nyt sinun laitasi? Istutko sinä vielä niinkun myyrä haudaten itsesi kirja-pölyyn ja vaellat menneen ajan varjojen keskellä? Minä en voi käsittää, miksi et sinä, joka olet vapaa mies ja jolla on kylliksi rahaa, unohda kaikki huolesi ja lähde matkustamaan ympäri maailmaa, nauttiaksesi elämästäsi. Viime kirjeestäsi luulisin sinua entistä iloisemmaksi. Sinä kirjoitit nuoresta työstä, joka on sellainen ja sellainen — No — kenpä tietää? Ehkäpä hän voisi — — — Niin, sinä kyllä ymmärrät mitä tarkoitan ja sen sanon sinulle, ett'ei mikään minua enemmän

ilahduuttaisi, kuin että tietäisin sinun taas tulleen ihmiseksi. Kun ajattelen miten iloinen ja tyytyväinen sinä olit ennen ylioppilas-aikoinasi ja nyt kuvailen mielessäni minkälainen vanha, raskasmielinen erakko olit lähtiessäni matkoilleni, — niin tuskinpa olisi luullut sinua samaksi ihmiseksi. Vieläkö tuo yksi sama asia sinun mieltäsi masentaa? Etkö sinä voi unohtaa sitä surua, kun elämä tarjoo niin monta. Tule Italiaan! Täällä on tulta, täällä on hehkua, täällä näet miten muuttunut minä olen ja minä sanon: Jumalan kiitos, että tulin tänne, pois kaikista noista turhista puheista, kaikesta tuosta imartelemisesta ja kumartelemisesta, pois näiden kunnan ihmisten luo. Täällä saat nähdä naisia, jotka ovat reippaita ja todellisia ja sittenkin ihmeellisen lapsellisia. He ovat kuin metsän kesyset lintuset, he visertelevät ja laulelevat, mutta heillä on myös terävä nokka, jota voivat käyttää tarvittaessa. Tule siis tänne, pudista tomu päältäsi ja salli minun ensi kirjeessäsi kuulla, että nyt on korkeasti oppinut herra professori N. N. ruvennut panemaan tavaransa kokoon matkaansa varten — — —"

Ylioppilaki piti kauan aikaa kirjettä kädessään ja hänen suunsa oli kummallisessa hymyssä. Sitten otti hän kynän ja paperin ja alkoi kirjoittaa vastausta:

"Hyvä ystävänä!

Minä olen saanut kirjeesi, ja jos joku voisi tehdä minut jälleen nuoreksi, niin sinä se juuri olisit. Sinä olet vielä samallinen hupsu kuin entisinä ylioppilasaikoinamme ja tuot mukanaasi ikäänkuin Bachus-seurueen punssineen puheineen ja kauniine naisineen. Minä näen itsenikin seisovan heidän joukossa iloisena ja tyytyväisenä, niinkuin sanot, ja voimallisena hallitsevan koko maailmaa. Mutta entiset päivät ovat olleet ja menneet — — nyt olen vanha enkä enään halua matkustaa Italiaan tahi taistellussa maailman kanssa saavuttaa itselleni kunniallista nimeä. Minä istun mieluisammin paikallani, kuljen omaa, hiljaista tietäni, sitten haudataan minut kerran maahan, hauta peitetään ja minä olen unohduksissa — unohduksissa. Sitä minä mieluummin haluankin. Sinä luulet, että minä jälleen voisni tehdä liiton itseni ja maailman välillä, mutta sinä tunnet minua liian vähän, kun voit niin uskoa. Nyt tunnen minä enemmän kuin koskaan ennen, että olen elänyt elämäni maailmassa. Nuoruuden kuluttua on rajalinja käyty, ja minä katselen itseäni, häntä, kaikkea mikä häntä koskee, niinkuin kaunista kuvaa. Sellaisena kuin nyt olen seison ulkopuolella maailmaa. Mutta minä katselen usein tätä kuvaa, sillä hän oli kaunis ja levitti loistavan valon kaiken ajatukseni ja työni yli. Ja sinä luulet, että joku nainen voisi viehättää minua. Ei, voin ainakin sanoa, että se, joka on rakastanut niin paljon kuin minä häntä rakastin, hän ei koskaan voi enään rakastaa. Sinä mainitset papintytärtä, sillä kirjoitin hänestä muutaman sanan. En voi kieltää, että hän jossain määrin huvitti minua, sillä hän oli niin nuori ja lapsellinen, jonkatähden muistin niin selvään ensimmäistä rakkauttani, sellaisena kuin hän kerran oli, — mutta voithan arvata, että tämäkin kulki samaa tietä. Nyt on hänkin ollut vuoden ajan kaupungissa, oppiakseen ihmistöpoja, niinkuin he sanovat, nyt on hänkin samallinen kuin muut, muotinuksi, jonka pitää salata tunteitaan, jos hänellä niitä olisikin, sivistyneiden elämäntapojen kaapuun, sillä on häpeä tuoda niitä ilmi. Voit siis olla varma siitä, ett'ei hän voi tulla minulle vaaralliseksi. Ei, nainen on aina samallinen — heikko ja kurja, jonka tähden ei kannata tuhlata monta sanaa. Minkälaiset ovat useimmat avioliitotkin? Nainen joko tekee miehen onnettomaksi ja kokonaan saattaa hänet komeudellaan perikatoon tahi tulee kurjaksi raukaksi, joka ei kelpaa muuhun kuin ruo'an laittamiseen ja housujen paikkaamiseen. Minä en ole ennen tiennyt, miten totta Salomon saarnaaja on kirjoittanut: 'Tuhannen joukosta olen löytänyt ainoastaan yhden miehen, mutta en ainoatakaan naista.' Ja sinä keuhit italialaisia, niinkuin he olisivat parempia. Ei! Kyllä minäkin heidät tunnen siltä ajalta, jolloin matkustin siellä unohtaakseni ja haihduttaakseni suruni, niinkuin sanottiin. Ja minä näin niiden, jotka astua sipsuttelivat kaduilla komeissa pitkäliepeisissä hameissa, kultaiset korvarenkaat korvissa, käyvän kotonaan likaisissa yööröijyissä ja riitelevän miestensä kanssa. Ei, paras ystävänä, kaikki ei ole kultaa, joka kiiltää; nainen on kuin tyhjä pähkinä: hän on kaunis ja viehättävä. Mutta kun avaat kuoren, niin on sisällä — tyhjää — tyhjää." — — —

Ylioppilas oli päättänyt, ett'ei hän enään yhtään välittäisi Ainosta, niinkuin ei häntä koskaan olisi ollut olemassakaan, mutta hän ei voinut karkoittaa pois mielestään ajatusta, että Aino kuitenkin oli täällä, ja kaikkea sitä, mitä oli tuullut hänestä. Hän halusi vaan omin silmin nähdä miltä Aino nyt näyttäisi; eihän se tietysti mitenkään häntä vahingoittaisi. Ehkä ne olivatkin vaan turhia puheita, joita Mari levitti, sentähden, ett'ei hän enään saanut olla talossa yksinvaltiaana, niinkuin ennen. Saadakseen tämän asian selville, lähti ylioppilas kerran sinne. Pastori istuu salissa, vastattiin, ja hän koputti ovea.

"Astukaa sisään", kuului sieltä. Ylioppilas astui huoneeseen, mutta jäi hämmästyneenä seisomaan kynnykselle, sillä kaikki näytti niin oudolta, niin että hän tuskin tunsu sitä samaksi huoneeksi. Keskellä lattiaa oli pyöreä liinalla peitetty pöytä, täynnä albumeja, valokuvia ja stereoskopikuvia. Sen ympärillä oli tuolia ja nojatuolit olivat asetetut sinne tänne, aivan kuin sattumalta jonnekin heitettyinä. Pastori istui yksin huoneessa. Hän oli alakuloisen näköinen, niinkuin ei oikein olisi muutoksista pitänyt.

Nähdessään ylioppilaan, tuli hän kuten tavallista lempeäksi ja ystävälliseksi.

"Kas, hyvää päivää, hyvää päivää", sanoi hän nousten tuoliltaan ja astuen vieraan luo. "Te tulette varmaankin tervehtimään tytärtäni — sattui pahasti, hän on nyt kävelemässä, mutta luultavasti tapaatte hänet kotimatikallanne. Hänellä on tapana tähän aikaan käydä aamukävelyllään."

"Vai on hänellä tapana käydä aamukävelyllä?"

"On, sillä kaupungin lääkärit ovat kehoittaneet häntä sitä tekemään, se kuuluu olevan terveellistä kalvetustautia sairastaville?"

"Sairastaako teidän tyttärenne kalvetustautia?" kysyi ylioppilas.

"Ei, Jumalan kiitos, ei vielä", vastasi pastori hymyillen, "mutta eihän kukaan voi tietää, milloin hän voi sen saada, nykyjäänhän ei nuorista tytöistä kuule muuta puhuttavankaan. Hänen ystävällään, Mathildalla, oli kalvetustauti, he kulkivat silloin yhdessä joka aamu, ja siten on Aino siihen tottunut."

"Huomaan, että täällä on kaikki muutettu, siitä kuin viimein kävin", sanoi ylioppilas, katsellen huonetta.

"Niin, se huvittaa tytärtäni", vastasi pastori kohottaen olkapäitään, "kaupungissa on siten tapana, sanoo hän ja täytyyhän meidän seurata aikaamme. Mutta ensi alussa on tämä hyvin outoa meistä, jotka elämme täällä maalla tietämättä mitään ihmistavoista."

"Oh, siihen totumme pian", sanoi ylioppilas hyvin pilkallisesti, muistaessaan pastorin sanoja kerran tätä ennen. — "Teistä oli varmaankin hauska saada taas tyttärenne kotiin?" lisäsi hän.

"Oo, kyllähän se oli", vastasi pastori hajamielisenä, mutta hänen kasvoistaan näki, ett'ei sydän suostunut vastaukseen.

"Alkoiko hänellä olla ikävä kotiin?" kysyi Erkki.

"Ei juuri voi sitä sanoa", vastasi pastori hymyillen, "minun täytyi väkisin hakea hänet kotiin. Hän olisi mielellään jäänyt sinne asumaankin, jos se olisi ollut hänen vallassaan, ja hän ei ole vielä aivan tyytyväinen minuun, mutta eiköpähän tuo kohta asetu. Meidän kesken sanottuna", jatkui hän hiljemmin, "luulen, että hän oli liian kauan kaupungissa. Hän vaan tahtoo saada kaikki samalla tavoin kuin siellä, ja katsokaas, se ei ole aina niin helppoa näin vanhalle pappismiehelle. Ei minulla ole varaakaan kaikkeen komeuteen, ja sitäpäitse on se niin kummallista. Ainahan pidetään enin siitä, mihin on totuttu!"

"Niin, se on luonnollista", vastasi ylioppilas, "mutta onhan hän kuitenkin kaupungissa ollessaan oppinut paljon hyvää ja hyödyllistä, jota voi käyttää hyväkseen täällä kotona?"

"Niin, se on luonnollista, onhan hän sitä", keskeytti pastori, ikäänkuin peläten sanoneensa tyttärestään jotain alentavaista. "Kuulittepa hänen laulavan, kas herra ylioppilas, se on aivan toista kuin ennen. Nyt laulaa hän 'Lammermorin morsiamesta', 'Trubadur'ia ja kaikki Erik Bögh'in laulut."

"Sitä en epäile", vastasi ylioppilas lyhyesti.

Kotimatikallaan tapasi hän Ainon, niinkuin pastori oli sanonut. Tämä tuli häntä vastaan, mutta huomattuaan ylioppilaan, kääntyi hän takaisin astumaan saman tietä, mistä oli tullut, ja oli etsivinä jotain. Erkki huomasi tämän, otti pitempiä askeleita ja saavuttikin pian hänet. Hänestä oli hauska nähdä miten Aino käyttäytyisi, sentähden kulki hän kauan aikaa hänen vieressään, mutta toisella puolella tietä puhumatta sanaakaan.

Aino ei ollut häntä huomaavinaan, vaan peitti kasvonsa päivänvarjollaan. Vihdoinkin tervehti ylioppilas. Aino kumarsi niin hienosti, että komein kaupungin neitikin olisi siitä ylpeillyt.

"Te olette siis jo tullut kotiin", sanoi ylioppilas astuen häntä vastaan. "Tunnettehan te toki vielä minut, neiti?"

"Kyllähän teidät tunnen", vastasi Aino kumartaen.

"Taisi varmaankin tuntua hyvältä päästä jälleen kotiin?" kysyi Erkki.

"Kyllä — kyl — lähän tuo tuntui", vastasi Aino ihankuin katuen sanoneensa tämän sanan, joka niin helposti tuli hänen kielelleen.

"Eikö ollut hauskaa nähdä Maria, Halvaria, Kultaruusua ja vuohianne, — niin, ja etupäässä isäanne",

"Niin, isääni oli hauska nähdä", vastasi Aino, ja ylioppilas luuli silloin huomanneensa hänen

silmissänsä omituisen kiillon ja hänen äänensä muuttuneen sydämmellisemmäksi, "mutta suokaa anteeksi, herra ylioppilas", ja hän käänsi vähän päivänvarjoa, "minä en ole mikään talonpoikaistyttö tahi palvelija."

"Hm", vastasi Erkki hymyillen. "Te arvelette ehkä, että uus' on hempeä vaikka vanha hempein. Ja te luulette uudestaan ikävöivänne kaupunkiin?"

"Luulen, sillä voittekohan sanon, mitä tekemistä minulla olisi täällä kotona?" kysyi Aino, rypistäen tyytymättömänä otsaansa.

"Sitä samaa kysyin teiltä, neiti, viime kerran tavatessamme toisemme, ja silloin oli kysymykseni mielestänne niin mahdoton. Nyt voin vastata omilla sanoillanne, voittehan hoitaa taloutta."

"Vai tekin luulette, että keittiössä ja hällän ääressä on meidän oikea vaikutusalamme. Syntihän olisi mielestäni siten tehdä palvelijamme työttömäksi."

"No, voittehan vielä juoksennella niityillä ja kiivetä vuoria ylös."

"Voin kyllä, kiitän nöyrimmästi, mutta enhän minä enään ole mikään koululapsi."

"Vai niin, mutta olihan ennen aikaan vuorille kiipeeminen teidän suurin innoituksenne?"

"Ennen kyllä oli — mutta ei enään."

"Se on totta, minä aivan unohdin, että siitä on niin äärettömän pitkä aika, kokonainen vuosi! Ajatelkaa mikä ikuisuus!" Ylioppilaan kasvoissa näkyi pilkallinen, mutta samalla myös totinen katse. "Mutta, Aino neiti, muistatatteko mitä sanoin? Muutamien vuosien perästä ette enään riemuitse vuorilla. Enkö ennustanut oikein."

"Olette oiva profeeta", vastasi Aino, laskien päivänvarjonsa melkein alas; "mutta ettehän tahdo, että minun talvellakin pitäisi kiivetä kallioille?"

"Talvella, en tietysti."

"Niin, ja mitä voisin tehdä koko pitkän taimen? Täällähän ei ole tanssijaisia, ei teatteria, ei laulajaisia tahi soittajaisia, eikä mitään huvituksia". Aino näytti aivan epätoivoiselta.

"No — ehkäpä nyt saatte lukemiseen paremmin aikaa, jota ei teillä ennen ollut, ja saattehan sitten maata, riisua päältäanne ja pukea päällenne, menehän siihenkin aikaa."

Aino ei ollut kuulevinaan näitä viimeisiä sanoja. "Niin, jospa vaan saisi kirjoja, mutta eihän täällä ole edes lainakirjastoakaan."

"Minun kirjastoani saatte mielellänne käyttää hyväksenne, jos vaan tahdotte", sanoi ylioppilas kumartaen kohteliaasti.

"Kiitos, mutta teillä on varmaankin paljaita tieteellisiä kirjoja?"

"Se riippuu siitä, mitä kukin itse pitää tieteellisenä; minulla on Walter Scott'in romaanit!"

"Walter Scott'in? — Niin, mutta hän kirjoittaa aina niin pitkiä, ikäviä johdantoja. Onko teillä mitään Emélie Carlén'ilta?"

Ylioppilas otti askeleen taaksepäin ja katseli kauan aikaa Ainoa. "Luetteko Emélie Carlén'in teoksia?" kysyi hän hämmästyneenä.

"Miksi en niitä lukisi?" vastasi Aino koettaen salata punastumisestaan. "Mathilda sanoi, että ne olivat hyviä kirjoja."

"Niinhän se varmaankin on, Paul de Kock kirjoittaa myös hyviä romaaneja, eikö niin? Eikö Mathilda sitäkin sanonut? Mutta miten voitte te, Aino neiti, siten seurata virtaa ja uskoa todeksi kaikki mitä muut sanovat? Kuulkaapas nyt vähäisen Emélie Carlén'in kirjoittamaa. Kirjoitin kerran muistiin muutaman rivin 'Hammarbyn kirkonvihkiäisistä'; kuulkaapas vaan tarkoin." — Hän otti esiin muistiinpanokirjansa ja luki: Nuorukainen seisoi tytön edessä. Kalpeus harmaa kuin tuhka peitti nyt näitä kasvoja, jotka äsken olivat sydämmellisimmän rakkauden innostamat. Mustansiniset suonet paisuivat hänen otsallaan ja hänen ennen niin kirkkaat ja kauniit silmänsä hehkuivat kuin palavat kekäleet suurissa, syvissä kuopissaan. Hänen hampaansa tärisivät niin kovasti, että hän turhaan yrittäessään puhua puri huultansa niin että veripisara toisensa perästä putosi alas tytön valkealle puvulle, missä ne värähtelevät, siksikuin morsiamen kyneleet sekaantuivat niiden purpurasyliin ja ne yhteen

sulautuneina imeytyivät avioliiton kuolinvaatteisiin."

"Eikö se ole teidän mielestänne kaunista ja hauskaa kuulla, ja kuu sitä paitsi luemme myrkyttämisistä, murhista, kuolemasta, ihmisistä, jotka syöksyvät syvyyksiin ja musertavat päänsä ruumisarkkuihin, niin saamme tarkan kuvauksen ruotsalaisten kansanelämästä. Eikö niin?"

"Minä en tunne ruotsalaisten kansanelämää", vastasi Aino lyhyesti.

"Totta vastasitte", alkoi ylioppilas taas, "mutta muistattehan kouluajoiltanne, että Ruotsissakin asuu ihmisiä. Ja ihmisiä, tosi ihmisiä tulee tosi runoilijan kuvata, sillä, näette sen, kirjailijain teosten pitää olla ihmisten elämän peilinä, ja maa ei ole täynnä pahoja henkiä ja enkeleitä, vaan ihmisiä. Kaikki väärä ja valhe, kaikki mitä kirjailija on tuonut esiin jännittääkseen vaan lukijainsa mieliä, on ainoastaan sellaisille nuorille tytöille, jotka mielellään haluavat jotain mieltä kiihoittavaa."

Ylioppilas katseli pilkallisesti Ainoa, joka ei vastannut mitään, vaan puri huultansa, ja hän jatkoi sitten:

"Niin, tiedättekö, neiti, että me elämme nykyään kummallisella aikakaudella. Älkää luulko, että teillä yksin on sellainen mielipide, ei, teillä on suuri joukko puolellanne. Tanskassa saatte kuulla, että kun vaan osaa lyödä nyrkkinsä pöytään ja kirotta, niin että maa tärisee, huutavat he: kas sellainen norjalainen! ja jos vaan pistää toista puukolla, vierii alas vuorelta, seisoo pohjattoman kuilun partaalla tahi kiipee jyrkkää Aaretoldin vuorta ylös ja tekee muita mahdottomia konstia, niin kuuluu kohta: sepä vasta norjalaista!"

Aino ei vastannut, vaan kulki hiljaan suuttuneena eikä ollut mitään kuulevinaan. Ylioppilasta huvitti nähdä, kuinka kauan hän taisi olla ääneti; mutta kun Aino oli itsepäinen, täytyi hänen itsensä taas puuttua puheeseen.

"No, varmaankin ai'otte käydä kylässä, kaikkien lapsuuden ystävienne luona", sanoi hän, "niin saatte nähdä, että löydätte ihmisiä, joiden kanssa kannattaa olla."

"Voitteko mainita minulle ketään heistä?" kysyi Aino loukattuna.

"Oo — ensiksikin olen minä nyt täällä", ja ylioppilas loi häneen veitikkamaisen katseen.

"Te — niin — mutta" — Aino näytti olevan hämillään.

"Mutta", toisti Erkki, katsellen häntä yhtä veitikkamaisesti.

"Te", — Aino tavoitteli sanoja — "Teitä näen niin harvoin", sanoi hän vihdoin, uskaltamatta katsahtaa häneen.

"Sehän on teidän omassa tahdossanne", vastasi ylioppilas. "Te tiedätte missä minua saa tavata. Minä kävelen nyt, niinkuin aina ennenkin, joka aamu ja kuulin, että teilläkin on tapana tehdä niin terveytenne tähden."

Aino ei vastannut mitään.

"Voittehan te puhua talonpoikienkin kanssa täällä ympäristöllä, olisihan sekin joskus hauskaa."

"Talonpoikien kanssa — ei kiitoksia, niistä on minulla kylläkseni kotonakin."

"Vai niin? Mutta sanoihan tuo suuri kirjailija Holberg'kin, ett'ei hän koskaan puhunut talonpojan kanssa, oppimatta häneltä jotain."

"Heiltä hän varmaan onkin oppinut kaiken raakuutensa", vastasi Aino viisastellen.

"Vai onko Holberg'kin mielestänne raaka? Eikö se ollut Mathilda, joka sen sanoi? Mutta 'Kaunis Helena' ja kaikki muut ranskalaiset operetit, joissa pilkataan avioliittoa ja kaikkein pyhintä, mitä ihminen omistaa, ne eivät ole raakoja? Te olette siis tottuneet ja aivan perehtyneet kaupungin keskusteluihin, te osaatte ulkoa kaikki nuo korupuheet, te purjehditte siis tuossa leveässä virrassa. Mitä tekevät kaikki nämät sivistyneet kaupungin ihmiset? Syövät, juovat, nukkuvat, peittävät jokaisen totisen ajatuksen paljaisiin sukkeluuksiin, elämän vaatimukset joutaviin puheisiin, eivätkä halua muuta korkeampaa kuin kilpaila toistensa kanssa hyvillä ruo'illa. Mitäpä voi ihmetellä niissä, jotka nuolevat tomun ylhäisien jaloista ja myövät oman sielunsa ja suunsa voidakseen paremmin lämmitellä itseään ylimysten armon säteissä, jotka pitävät Aamu- ja Iltalehteä tärkeimpänä elämän viisautenaan, josta he katselevat kaikkea, mitä liikkuu alhaalla heidän jalkojensa juurella. Ah, minä tunnen heitä — missä on siellä Jumala ja missä omatunto, katsokaa ystäviänne, neiti!"

Aino oli pysähtynyt, hän puri huultansa, ja näytti hyvin suuttuneelta. "Kun ette voi sanoa minulle

muuta kuin loukkauksia, niin — —" ja hän kääntyi pidättääkseen itkuaan.

Ylioppilas rohkaisi taas mielensä.

"Suokaa anteeksi, Aino neiti, en minä niin tarkoittanut — ja jos minä olen loukannut teitä —"

"Täällä eroan minä", vastasi Aino lyhyesti, ollessaan juuri pappilaan vievän oikotien kohdalla. "Hyvästi!"

Sanottuaan siten hyvästi, lähti hän pois.

"Hm" — sanoi ylioppilas katsellen hänen jälkeensä — "tuossa hän meni, hän oli suuttunut, sen näin selvästi. Ehk'ei hän kuitenkaan ole niin lapsellinen, kuin luulin, ja minä kohtelin häntä kuin pahankurista lasta. Kannattaisikohan kuluttaa enemmän aikaa saadakseni hänet muuttumaan? Hän on kyllä monessa suhteessa hyvin lapsellinen, helppo on taivuttaa häntä ja saada hänet hämilleen, hän tuli liikutetuksi, muistaessaan yhtymistään isänsä kanssa. Hm — ensi kerran koetan menetellä toisin. — Eihän hän nyt kuitenkaan ollut niin naurettava, kuin Mari hänestä kertoi — —"

"Tuo ilkeä ylioppilas", ajatteli Aino itsekseen astuessaan kotiinsa ja vavisten vielä vihasta, "niin äärettömän viisas olevinaan — mutta nyt kävelenkin viimeisen kerran sitä tietä, tähän aikaan. Ja illalla kirjoitan Mathildalle. —"

Neljäs luku.

Sisällistä ja ulkonaista taistelua.

Aino piti sanansa. Hän ei koskaan mennyt ulos kävelemään siihen aikaan, jolloin hän luuli tapaavansa ylioppilasta. Vaan kuitenkin ei hän saanut ajatuksiaan pois hänestä. Olihan ylioppilas kuitenkin toisellinen, parempi kuin toiset, — toiset — niin ketä muita täällä olikaan? Isäkö, joka työskenteli saarnojensa ja köyhäinhoidon kanssa? Maakauppias, joka möi kahvia ja tupakkaa? Olavi tuolla valleilla, joka antoi tyttärensä soittaa pianoa ja joka vaan puheli valkoisesta tammastaan? Vai voudin tytärkö, joka vaan ajatteli hanhiaan ja lääviänsä? — Ei, ylioppilas oli kuitenkin heitä parempi. Kulkiessaan yksin tietä pitkin, tahi istuessaan, juhtui hänen mieleensä entiset ja nykyiset ajat — kaikki, mitä ylioppilas oli sanonut, kuinka lapsellinen hän itse silloin oli ollut. Hänen sydämessään tuntui silloin niin kummalliselta — mutta olihan ylioppilas ollut niin hävitön — ja kohdellut häntä niinkuin lasta, jonka kanssa vielä saa leikkiä, — niin, kyllä ylioppilas saisi olla varma siitä, ett'ei hän enään koskaan astuisi hänen tiellensä, ei koskaan enään välittäisi hänestä — eikä koskaan katsoisi hänen jälkeensä. Mutta samassa katsoi hän kuitenkin taaksensa — tietysti voidakseen vaan nähdä tuliko ylioppilas hänen perässään. Oi, jospa vaan pääsisi takaisin kaupunkiin, siellä olisi elämä toista!

Ylioppilas ei voinut käsittää, mihin Aino oli jäänyt, vaan rupesi vähän epäilemään, että hän tahallaan koettaisi välttää yhtymistä hänen kanssaan. Kerran saavutti hän kuitenkin Aionon, ja siihen olivat hänen kirjansa syypäänä. Hän oli kauan aikaa istunut ja ajatellut eikä kuitenkaan ymmärtänyt sitä mitä luki, sentähden viipyi hän tällä kävelymatkallaan kauemmin kuin hänen tapanaan oli. Aino hämmästyi suuresti nähdessään äkkiä ylioppilaan vieressään.

"Hyvää päivää, Aino neiti", sanoi ylioppilas, nostaen lakkiaan, "minkätähden en ole tavannut teitä niin kaukaan aikaan? Oletteko vielä suutuksissa minuun, kun olin viimein vähän rohkea? Minä en tarkoittanut sillä mitään pahaa ja jos tahdotte, pyydän mielelläni teiltä anteeksi. Minä pyydän hyvin harvoin keneltäkään anteeksi", lisäsi hän hitaasti.

Aino häpesi, sillä ylioppilas puhui niin suoraan ja kuitenkin niin arvokkaasti ja kohteliaasti. Hän unohti kaikki vastaukset, joita jo oli valmiiksi miettinyt, jos ylioppilas vielä tulisi häntä puhuttelemaan. Hän vastasi vaan, ett'ei hänellä ollut mitään syytä suuttumukseen.

"Sitä parempi", vastasi Erkki, "niin uskallan toivoa, ett'ei seurani ole teille niin vastenmielistä."

Aino hämmästyivät vielä enemmän eikä tietänyt mitä sanoa.

Ylioppilas alkoi puhua kaikellisista asioista, ja kaikki, mitä hän sanoi, oli niin selvää ja varmaa; hän ei koskaan joutunut hämilleen, eikä kuitenkaan ollut olevinaan ylpeä, vaan hän esitti kaikki niin lempeällä, hausalla tavalla, ett'ei Aino voinut häntä peljätä eikä suuttua häneen. Aino ei voinut vastata kuin aivan välttämättömimpiin kysymyksiin, vaan antoi toverinsa puhun, jolla aikaa hän useampia kertoja tarkasteli häntä kunnioituksella. Lopuksi käänsi ylioppilas puheen kaupungin-elämään, kysyen minkälaista siellä oli, ja Aino kertoi silloin teaterista, laulajaisista ja tansseista.

"Niin, eikö teidän mielestänne ole hauska tanssia", kysyi Erkki äkkiä.

Aino katsahti häneen hämmästyneenä — hän puhui tanssista.

Ylioppilas ei ollut huomaavinaan tätä tutkivaa katsetta, vaan jatkoi:

"Ja säveleen kannattamana liidellä eteenpäin tuntien ainoastaan raittiin ilmanvedon löyhähtelevän kasvojamme vasten ja rinta täynnä iloa vaipua sitten alas valon ja suloisen soiton hurmaamana."

Ainon kasvot tulivat ikäänkuin vähän valoisemmiksi, hän tahtoi puhua, mutta ylioppilas ei antanut hänelle sananvuoroa. "Ja sitten teaterissa voida unohtaa kaikki kirjatomu, talouden toimet ja jokapäiväiset huolensa ja tulla kotiin ikäänkuin jostain virvoittavasta, raittiista kylvystä."

Aino sai uutta eloa, hänen silmänsä loistivat kun hän kuuli mainittavan kaikkia hänen rakkaita muistojaan.

"Niin teateri!" — huudahti hän — "ette voi uskoa, kuinka hyvä paikka meillä oli ensimmäisellä loosirivillä, aivan näyttämön vieressä, niin että saimme nähdä kaikkia katselijoita ja oli melkein yhtä hauskaa kuin nähdä kappaletta."

"Vai niin?" vastasi ylioppilas.

"Niin, ja kaikki ne tanssijaiset, joissa kävin! Ajatelkaa, kerran olin huveissa viisi iltaa peräkkäin, enkä tullut sieltä kertaakaan kotiin ennen kello kolmea yöllä. Ja viimeinen —" Ainon suu vetäytyi hymyyn hänen sitä vaan ajatellessaan.

"Olivatko viimeiset tanssijaiset niin merkilliset?" kysyi ylioppilas hymyillen.

"Oi, ei — mitenkään muuten, kuin että Elise Boyesen kaatui pitkällen lattialle ja Maria Petersen tuli loukatuksi ja lähti kotiinsa, kun ei hän ollut pyydetty tanssimaan kotiljongia." Äkkiä pysähtyi Aino, sillä hän katsahti sattumalta ylioppilaasen ja näki kuinka totinen hän oli, niinkuin hän olisi jotain tarkoin ajatellut.

"Mutta sanokaa nyt minulle, Aino neiti", jatkoi hän hitaasti ja tynesti, "kun silloin tulitte kotiin kello kolme aamulla, taisitteko silloin iloisella sydämellä kiittää Jumalaa hauskaista illasta, jonka Hän oli teille sallinut?"

"Jumalaako?" toisti Aino kummastellen.

"Niin — te tiedätte yhtä hyvin kuin minäkin, että Jumala on läsnä kaikkialla. Mutta minä vaan haluaisin tietää, voitteko vielä tanssia niinkuin lapsi. Harvoin voi aikaihminen tanssia niinkuin lapsi. Puvun täytyy sopia hyvästi, ja tietysti ensin täytyy katsella peilistä ovatko kukkaset paikoillaan; ja kenpä voisi olla ajattelematta ketä muita tanssisalissa lie ja kenen kanssa hän saisi tanssia? Entäs kaikki ne uteliaat silmät, jotka häntä tarkastelevat, ja sitten pitäisi jokaisella olla silmät ja korvat auki kuullakseen mitä joka haaralla hänestä puhutaan, ja huomatakseen miten kukin on puettuna, minkälainen muoti on, kuka on hienoin, komein j.n.e., oi, siellä on tuhansia asioita, joita täytyy tarkastaa voidakseen seuraavana päivänä kertoa kaikesta ystävälleen. Niin, ettekö ole samaa mieltä, Aino neiti?"

Aino seiso i epäilevän näköisenä, puoleksi hymyillen, puoleksi häveten. Hän ei ollut tottunut tällaiseen puhuttelutapaan, eikä voinut vastata kysymykseen kieltävästi, kun hän itse oli samalla tavoin kertonut kahdesta ystävästään kaupungissa.

"Minä en ole niin tarkoin sitä miettinyt", vastasi hän vaan, "mutta kaupungissa ei sillä tavoin puhuttu tanssiaisista."

"Ehkä olenkin liian ankara," jatkoi taas ylioppilas, "mutta ajatelkaa, viisi iltaa peräkkäin ja kello kolmeen asti! Onko tämä lepoa, jota tanssi tuottaisi, onko tämä suloisia? Ajatelkaa miltä nuoret tytöt näyttävät valvottuaan tanssijaisissa kello kolmeen asti aamulla! Hienoharsonen puku revittyinä repaleiksi, vanteet hameessa ehkä poikkinaisina, kukat päässä kuihtuneina ja huonosti pidettyinä, loistavat silmät väsyneinä ja unisina, punaiset, raittiit kasvot kalpeina ja voimattomina. Tällaisen kuvan näkee aurinko pilkistäessään aamulla ikkunasta sisään ja kehoittaessaan ihmisiä työhön ja uuteen elämään. Ei, pois, kotiin, niinkauan kuin kruunujen kynttilät loistavat vielä täydellä valollaan, niinkauan kuin ilo vielä hymyilee meille ja soitto vielä puhtaasti kaikuu korvissamme, niinkauan kuin kaikki mitä näemme on raitista ja ihanaa, — siiloin viemme mukana täydellisen eheän kuvan, jota voi ilolla muistella."

"Mutta ken voi mennä kesken pois tanssijaisista, juuri kuin ilo on ylimmillään?" kysyi Aino.

"Minä voin, ja tekin voitte, jos vaan tahdotte, jos ette mielummin tahdo tuntea itsenne kyllästyneeksi kaikkeen tuohon nautintoon ja lopettaa iltanne haukottelemisella."

Kun ei Aino mitään vastannut, jatkoi ylioppilas.

"Minä näytän nyt teille kaksi kuvaa, jotka ehkä tunnette. Toisella puolen kalpea, tanssissa väsynyt kaupungin neiti, joka istuu sohvalleen, yskii ja viiniä maistelee, ja toisella kirkassilmäinen, punaposkinen maalaistyttö, joka nousee vuoteelta auringon noustessa ja koko päivän laulaa kuin leivonen. Kumpaisen heistä mielummin valitsisitte ja kumpaisena itse tahtoisitte olla?"

Aino loi silmänsä alas; sillä hän tuli ajatelleeksi itseään ja hän ymmärsi että ystävänsä tarkoitti juuri häntä. Mutta kun ei hän mitään vastannut, jatkoi ylioppilas.

"Älkää luulko, Aino neiti, että tahdon ketään tuomita, mutta kun te katselette maaseutua kaupunkilaisen silmillä, niin sallikaa minun tehdä päinvastoin. Oli vielä jotain, jota mielelläni haluaisin tietää; kun kerran alotin pitää luentoja, niin tahdon jatkaakin — mistä te, neiti, puhelitte tavallisesti siellä kaupungissa."

"Sitä ei todellakaan ole helppo muistaa", vastasi Aino hymyillen.

"Niinkö paljon te puhelitte?" — ja ylioppilas nauroi viekkaasti — "niin, niin, jos ette tahdo sitä sanoa, niin koetan arvata. Ensi alussa sinne tultuanne olitte ujo ettekä vastannut muuta kun on ja ei, eikö niin?"

Aino kohotti kummastuneena päänsä.

"Eikö niin?" toisti ylioppilas, "minä olen hyvä ennustaja ja voin sanoa vieläkin enemmän. Te puhuitte kodistanne, maalaiselämän tavoista — ja te olette kertoneet minusta." Ylioppilas loi tutkivan, terävän katseen Ainoon, joka tuli aivan punaiseksi.

"Mistä voitte sen tietää?" änkytti hän hämmästyneenä.

"Jumalan kiitos, hän on vielä lapsi", ajatteli ylioppilas itsekseen, ja hänen kasvonsa kirkastuivat. "Niin, katsokaas, minä olen hyvä ennustaja. Minä tiedän vieläkin enemmän, Aino neiti, minä tiedän, mitä minusta sanoitte."

Aino katseli maahan.

"Te olette sanonut melkein näin: ette voi uskoa kuinka monta kummallista ihmistä siellä kotona on. Siellä on olueenpanija, joka on paksu kuin tynnyri, hän on ensimmäinen ja suurin tanssija ja sitten on siellä ylioppilas, joka on aivan suurilla kirjaimilla painetun rukouskirjan näköinen." —

"Sitä en ole koskaan sanonut", keskeytti Aino äkkiä, katsellen suoraan hänen silmiinsä.

"Jos ei juuri samoilla sanoilla, niin kuitenkin oli tarkoitus sama", vastasi ylioppilas hymyillen. — "No, ja sitten olette puhunut lukkarista, joka sanoo amen kuorin ovella ja sitten isästänne suurissa päällyssaappaissaan. Kyllähän te tunnette tuon vanhan laulun maaseudun papeista, jota kaupungissa alituisesti jankutetaan, ja eikö totta, tekin, Aino neiti, olette ottanut siihen osaa? Teille on myöskin naurettu, kun kerroitte yhtä ja toista täällä meidän elämästämme, ja te olette kuunnellut paljaita keikarien sukkeluuksia ja pistopuheita, ja sillä aikaa istui teidän isänne, maaseudun pappi, ajatellen rakasta tytärtään ja rukoillen, että Jumala häntä suojelisi."

Aino ei nostanut päätään, vaan hän ei voinut salata kahta kyyneltä, jotka tipahtivat alas maahan.

"Suokaa anteeksi", kuiskasi hän.

"Minulta ei teillä ole mitään anteeksi pyydettävää", vastasi ylioppilas. "Päinvastoin pitäisi, minun ennemmin kiittää teitä siitä, että te olette totisesti kuunnellut sanojani ettekä niistä minuun suuttunut. Älkää nyi luutko sen johdosta, mitä olen sanonut, että vähänkään halveksin sellaisia huvituksia; mutta niitä voi usein käyttää väärin, ja minä pidän aina peilinäni kaikkea, mikä on ihanaa. Niin, nyt en enään tahdo teitä kiusata, nyt saatte mielellänne sanoa, että minä olen tänään pitänyt teille esitelmän. Milloinhan pidän seuraavan? No, hyvästi, hyvästi, kiitos seurasta."

Aino ei enään ollut niin keveä jaloiltaan, kulkiessaan sinä päivänä kotiinsa. Hän ei tietänyt mikä outo riemun sävel soi hänen sydämessään, jonka ääntä hän ei voinut vaientaa; hän ei voinut mielestään selvästi ajatellakaan. Ja kun hän näki puut ja valkoisen, ystävällisen aitauksen puutarhan ympärillä, pappilan ja viheriän portin, tuntui hänestä niinkuin ne seisoisivat niin totisina uhaten häntä. Ja eikö isänkin silmissä ollut jotain, joka soimasi häntä? vaikka hän aina olikin niin hyvä ja ystävällinen, taputti hänen poskiaan ja suuteli häntä. Aino meni ylös huoneesensa, hän tunsu suuren halun saada itkeä, vaan

hän ei voinut. Hän istuutui tuolille ikkunan eteen, nojasi kyynäspäänsä ikkunalautoja vasten, ja katseli ulos pää käden nojassa. Hän ei nähnyt mitään, vaikka hänen silmänsä tuijottivat samaan paikkaan. Jos olisivat häneltä kysyneet, mitä hän ajatteli, olisi hän vastannut: "en itsekään tiedä." Ehk'ei hän tietänytkään, minkätähden hänen jalkansa veivät hänen kirjakaapin luo ja minkätähden hän pysähtyi katselemaan kirjoja. Hän katseli koreisin niteisin sidottuja kirjoja, jotka oli tuonut mukanaan kaupungista. Käsi kuroitti jo ottamaan niitä, mutta hän ei huolinut ainoastakaan. Viimeiseksi huomasi hän siellä pienen, tomuisen kirjan, jonka mustalla kannella oli kultaristi. Tämän otti hän ja meni pöydän luo. Hänen silmänsä pysähtyivät tarkastelemaan ensimmäistä lehteä, jolle oli painettuna: Naisen tehtävä ja velvollisuus evankeliumin valossa. Kuinka kauan hän siellä istui ei hän itsekään tietänyt, mutta sitten koputettiin ovelle ja sisään astui hänen vanha ystävänsä Halvar, kirje kädessä.

"Tässä on Teille kirje", sanoi hän jääden kohteliaasti seisomaan ovelle, lakki kädessään.

"Kirje!" huudahti Aino, ikäänkuin unesta heränneenä, nousi ylös ja juoksi häntä vastaan. "Mathildalta!" huudahti hän iloisesti. Aarre kädessään juoksi hän tuolin luo, avasi kirjekotelon, kirjeessä oli monta, monta arkkia, hän levitti ne eteensä, kirja oli tiellä, sen hän heitti pois ja luki.

"Oma, rakas sydänkäpyni!

Et voi uskoa kuinka sinua kaipaavat isä, äiti, Fredrik, Erkki setä ja kaikki muutkin — niin, eikä hän suinkaan vähimmässä määrässä, tiedäthän ketä tarkoitan. Hyi, Aino, kuinka taisit olla niin armoton ja kovasydäminen ja lähteä pois täältä juuri silloin, kuin näit miten ihastunut hän oli sinuun. Hän näyttää nyt, poika raukka, niin surkastuneelta ja alakuloiselta. Hän ei enään niinkuin ennen kulje suorana ja reippaana ikkunaimme ohitse, tervehdi niin lempeästi kuin sulava voipalanen eikä nouse varpailleen, niinkuin hänellä olisi gummia jalkapohjissaan, ei, nyt hän on taas yhtä jörömäinen kuin ennenkin ja on ruvennut taas puremaan tupakkaa. Siinä saat nähdä, miten olet herättänyt kaupunkilaisten huomiota. Ja hän kyselee niin tarkoin ja ahkerasti, olenko minä kuullut mitään sinusta. Sentähden saan minä aina tanssia yhden tanssin hänen kanssansa. Silloin kyselee hän sinua, innostuu tietysti ja huutaa ääneen, ett'ei ketään tyttöä koko tanssisalissa voi verrata sinuun, ja kun minä sanon: 'kiitos kohteliaisuudesta', kumartaa hän, hymyilee ja vastaa: 'paitsi teitä, neiti'. Mutta 'lopussa kiitos seisoo', niinkuin sananlasku sanoo. Niin, olin unohtaa, tunnetko sinä tohtori N—ää. Et voi uskoa kuinka kummallinen hän on. Hänen piti eilen tanssia täällä, mutta ei voinut mitenkään päästä tahtiin, vaan kun hänen piti koetella, potki hän vaan jaloillaan, oi, hänpä vasta oli lystillinen. Ja ajattelepas, kuinka häpeällistä, hän polki uudelle hameelleni, niin että siihen tuli reikä. Niin, jospa sen näkisit, Aino! Se on viheriä, meren värinen, kaikkein hienoimmilla silkkipitseillä koristettu. Äiti maksoi siitä neljä markkaa kyynärältä ja kaikki tulivat minulla kyselemään, mistä olen sen ostanut. Torvisoittokunta puhaltaa vielä joka sunnuntai torilla. Jospa olisit siellä, Aino! siellä on niin monta, jotka etsivät sinua. Nyt on tänne tullut viisi uutta luutnanttia, joista yhden nimi on Paulsen, et voi uskoa kuinka miellyttävä hän on. Ylioppilas Hansen on kihlannut Susanna Stephens'in, ja nyt eivät he huoli muusta kuin katselevathan vain toisiaan ja koettelevat astua kävellessään tahdissa käsikynkässä. Ja kuules, Aino, älä puhu kenellekään, sillä minä lupasin pitää sitä salassa; minä kuulin Miinalta, jolle kauppias Johanson'in rouvan sisar oli sen kertonut, että Fredrik oli menossa kihloihin. Hän oli kotiljongissa kolmasti pyytännyt Lotta Sylvius'ta ja viime torstaina meni hän häntä hakemaan ompelukoulusta. Miten on sinun laitasi, Aino? Vieläkö ylioppilas koettaa mielistellä sinua, niinkuin ennen, ja lainata sinulle opettavaisia ja ikäviä kirjoja? Minä kuvailen näkeväni sinut juhlallisena kuin vanha neiti kävelevän hänen vieressään kuunnellen viisaita sanoja, jotka tulvailevat hänen kunnioitettavilta huuliltaan. Sinä taidat aivan muuttua rukouskirjaksi ennenkuin taas tulet kaupunkiin. Oi, enhän sitä tarkoita, ymmärräthän sen, minä lasken vaan leikkiä kanssasi, sillä sinähän olet minun pikku sydänkäpyni. Sinun pitäisi, Aino, pian taas tulla tänne kaupunkiin, minä en voi käsittää, miten sinä yhä vaan jaksat olla siellä maalla. Nyt saamme tänne laulajajoukon, tanskalaisia näyttelijöitä ja paljon muuta hauskuutta. Onpa hauska, kun nuo tanskalaiset näyttelijät kerrankin tulivat, sillä entiset näyttelivät vaan niin totisia, ikäviä kappaleita, joita nähdessä tekee mieli nukkua; mutta nyt saamme nähdä Orpheus'ta ja Erik Bøgh'in pikku näytelmiä. Ajattelepas, Orpheus'ta! eikö ollut hauska sinä iltana, muistathan samana iltana, jolloin ylioppilas Krebs saattoi meidät kotiin?"

* * * * *

Kirje sisälsi paljon muutakin ja Aino luki ihastuneena. Kaupunki kaikkine muistoineen, iloineen ja huvineen sekä imartelevine viehättävine sanoineen oli ikäänkuin lumottu hänen eteensä. Hän nousi äkkiä tuoliltaan, hymyili ja lauloi. Sitten juoksi hän kirjoituspöytänsä luo, otti esiin paperin ja istuutui kohta kirjoittamaan vastausta. Hän oli kiihoitettu kirjeestä, jonka oli saanut, hänen kynänsä liikkui nopeasti, ja sanat tulivat kuin itsestään.

Kirjeen sisältö oli seuraava:

"Rakas Mathilda!

Et voi uskoa kuinka hyvää kirjeesi teki minulle. Minä olin niin surullinen ja alakuloinen, en itsekään oikein tiedä siihen syytä, minä halusin lohduttavia sanoja ja silloin sain kirjeesi. Sinä olet iloinen ja ystävällinen, niinkuin aina ennenkin, ja haihdutat pois kaikki ikävät ajatukseni ja nyt olen taas niin iloinen ja tyytyväinen. Alakuloisuuteni on kuin poispyyhkäisty ja minä tahdon nyt kirjoittaa sinulle ja kiittää kirjeestäsi. Minä luulen että tuo ylioppilas tekee minut niin levottomaksi. Hän seuraa aina minua, minä en saa koskaan kävellä rauhassa häneltä. Vaan en minä myöskään voi, niinkuin sinä sanoit, kärkeä häntä menemään sinne missä pippuri kasvaa, sillä hän katsoo kaikkia niin kummalliselta kannalta, ett'en minä mitenkään voi niin tehdä. Hän on myös hyvin epäkohtelias ja liian rohkea ja tahtoo sekaantua kaikkeen. Sitten nostaa hän sormensa ja saarnaa minulle, niin että sinä sitä kuullessasi melkein kadottaisit järkesi. Voi, Mathilda, kuinka ikävää täällä on, minä jo pelkään talvea. Täällä ei ole ainoatakaan ihmistä, jonka kanssa saisin puhella, ei katuja, ei ihmisiä, joita saisi katsella, — ainoastaan viheriä, lakea maatilikka. Minä olen kyllä aikonut pyytää, että isäni antaisi minun taas lähteä kaupunkiin, mutta hän vaan sanoo: 'minä en voi sitä antaa, rakas lapseni', niinkuin hän tarkoittaisi sillä jotain erityistä. Mutta minä kiusaan häntä vielä vähän, ehkä hän sitten myöntyy." — — —

* * * * *

Kun kirje oli valmis, nousi hän ylös, mutta ovelle tultua pysähtyi hän, käänteli koteloa muutaman kerran kädessään, mutta rohkaisi sitten mielensä ja juoksi alas pyytämään, että Halvar veisi sen postiin.

Ylioppilas oli siis joutunut tappiolle.

Viides luku.

Uusi taistelu. Apujoukot saapuvat.

Ylioppilas oli jo iloinnut, luullut päässeensä voitolle, mutta nyt sai hän nähdä suuresti pettyneensä. Hän uskoi jo puolittain, että Ainon teki mieli tavata häntä ja kysellä häneltä yhtä ja toista, jopa luottaakin häneen. Tähän päätökseen tuli hän nähdessään miten Aino vuodatti kyyneleitä ja kuullessaan hänen pyytävän anteeksi — mutta hän pettyi. Ainoa ei hän enään tavannut tiellä. Lähtipä kävelemään aamulla, päivällä tahi illalla — ei Ainoa missään näkynyt. Vaan kuitenkin tiesi hän, että Aino oli kotona ja että hän joka päivä oli ulkona kävelemässä. Hän ymmärsi kohta syyn tähän ja tuli huolestuneeksi. Taisiko Aino todellakin viihtyä tässä tyhjyydessä vai oliko hän vielä niin vähän kehkeytynyt ett'ei sitä edes itse huomannut?

Mutta minkätähden tuli hän niin huolestuneeksi? Voisihan hän vaan poistaa Ainon ajatuksistaan; olihan hän kirjoittanut ystävilleen, ett'ei hän muuten yhtään välittänyt Ainosta, vaan koetti ainoastaan muuttaa hänen mielensä. Minkätähden jätti hän aina kesken lukemisensa, vaikka ei ollut päässytkään loppuun, ainoastaan sentähden, että Ainolla juuri sillä kellonlyönnillä oli tapana käydä kävelemässä. Minkätähden katseli hän aina kävellessään ympärilleen, nähdäkseen oliko Aino lähellä? Olikohan hänen mieltymyksensä tähän raittiiseen lapsensieluun, niinkuin hän kirjoitti ystävilleen, suurempi kuin hän itse myönsikään? Voisiko olla mahdollista, että Aino, semmoisena, kuin ylioppilas kuvaili häntä mielessään, olisi huomannut tätä tunnetta.

Ylioppilaalla oli pitäjässä muutamia paikkoja, jotka hän oli valinnut lempipaikoikseen, sillä ne olivat hänen mielestään erinomaisen kauniit. Ne olivat etäällä maantieltä, jonka tähden hän kävi siellä ainoastaan jonkun kerran vuodessa. Kerran iltapäivällä, kun ilma oli kirkas ja kaunis, päätti hän mennä johonkin näistä ihaillakseen kaunista näköalaa, ennenkuin lehdet karisivat puista. Matkallaan sinne poikkesi hän korkealle kukkulalle, mistä taisi nähdä osan järveä pitkän matkan päähän. Istuessaan siellä kuuli hän jotain rapisevan kuivassa lehdikossa ja kukapa se olikaan muu kuin Aino, päivänvarjo kädessään. Erkki hämmästyti ensin, mutta nousi sitten ja meni alas hänen luoksensa. Aino näki hänet ja tuli äkkiä tulipunaiseksi; hän pysähtyi ja tervehti. Ylioppilas huomasi tämän ja seiso hetkisen epäilyksissä, mutta astui sitten kuitenkin hänen luoksensa.

"Minkä tähden pelkäätte minua. Aino neiti?" kysyi hän katsoen suoraan hänen silmiinsä.

"Minäkö pelkäisin?" vastasi hän koettaen hymyllä.

"Niin — juuri te. Ettekö luule minun huomanneeni, että te olette muuttanut kävelymatkanne? Ettekö luule minun näkeväni teidän kasvoistanne, että minä nyt puhun totta: te ette pidä seurustelemisesta minun kanssani; se kiusaa teitä, te luulette, että minä pidän teitä lapsena ja kuljeskelen täällä niinkuin kouluopettaja saarnaten. Jos olen joskus sitä tehnyt, niin tahdon pyytää anteeksi ja sitten voimme erota. Minusta se on vaikeata — sanon sen suoraan, sillä minä tunnen haluavani teidän seuraanne, niinkuin

kuumana kesäpäivänä uupunut haluaa raitista, kirkasta lähdettä. Mutta tästä lähtien on entinen tie oleva teille vapaana. Minä en tule puhumaan kanssanne, enkä pysäyttämään teitä, voimme vaan ystävällisesti tervehtää toisiamme. Mutta minulla oli oikeus toivoa, että olisitte sanoneet minulle suoraan, niin en todellakaan olisi kiusannut teitä niin usein."

Aino katseli ylioppilasta, joka puhui niin lämpimästi, hänen silmänsä olivat niin suuret ja syvät ja hänen äänensä niin sointuva.

Nyt oli oikeastaan ensimmäinen kerta, jolloin Aino uskalsi oikein häntä tarkastaa, ja hän huomasi nyt, ett'ei ylioppilas ollut ollenkaan niin ruma, kuin ennen oli luullut. Hänen kasvonsa olivat mieltäväiset ja kirkkaat ja hän ei enään näyttänyt niin itserakkaalta ja ylpeältä kuin ennen. Aion mielestä oli hän yhtä nuori kuin hän itsekin, vaan kuitenkin herätti hän kunnioitusta. Ja hän oli niin kohtelias ja ystävällinen, paljon arvokkaampi ja luotettavampi kuin kaikki kaupungin herrat, jotka kiertelivät viiksiään. Ja kuitenkin oli Aino puhunut hänestä pahaa, hänen selkensä takana — tätä oli hän miettinyt näinä viimeisinä viikkoinakin astuessaan yksin tietä pitkin — mutta oliko tämä tuo entinen ylioppilas? Oliko tämä sama ylioppilas, joka kulki aina niin synkän, alakuloisen näköisenä, katsomatta oikealle tahi vasemmalle ja puhumatta kenenkään kanssa? Oliko hän muuttunut niin ystävälliseksi ainoastaan halusta oppia tuntemaan Ainoa? Tahi luuliko hän, että Ainosta vielä voisi tulla se vaate, jolle hän voisi maalata naisen kuvaa, josta hän uneksi?

Aino ei vastannut mitään ja ylioppilas seiso i epäillen mitä tekisi.

"Niin" — sanoi hän vihdoin, "minä arvelin kulkea tätä tietä, mutta jos te, Aino neiti, haluatte samaa, niin käännyn takaisin."

"Ei, miksikä niin?" vastasi Aino ujosti, "ettekö tahdo minua seurata?"

"Mielelläni", sanoi ylioppilas, ihmetellen vastausta, "mutta älkää sitten suuttuko minuun, jos olette katuva hyvyyttänne."

He kulkivat hetken vierekkäin puhumatta sanaakaan. Vihdoin kysyi Erkki:

"Oletteko nykyään kuullut mitään kaupungista, Aino neiti?"

"Olen."

"Ja kaikki teidän ystävänne voivat hyvin?"

"Kyllä, kiitoksia!"

"Se ilahduttaa minun", sanoi ylioppilas, "on aina hauska kuulla hyvää niistä, joita rakastaa."

"Olisikohan häntä huvittanut saada tietää mitä viimein kirjoitin", ajatteli Aino itsekseen ja hänen omatuntonsa soimasi häntä. He olivat taas ääneti.

"Niin — minne menette nyt, neiti?" kysyi ylioppilas taas.

"En itsekään tiedä — emmeköhän vähän matkaa eteenpäin", vastasi Aino.

"Jos tahdotte niinkuin minä, niin menemme tuonne korkealle vuorelle, mistä on erinomaisen kaunis näköala. Niin, varmaankin olette siellä ennenkin käyneet, tuolla ylhäällä noiden talojen luona.

"Jos ei sinne vaan ole liian pitkä matka", vastasi Aino.

"Eikö mitä, voitte nojautua minuun, jos väsytte, niin saatte nähdä että maaseudullakin on oma kauneutensa ja ihanuutensa. Oletteko yhtään matkustaneet maassamme?"

"En yhtään."

"Luultavasti eivät useat muutkaan ole sen enempää, mutta eikö ole ihmeellistä, että ihmiset, joilla on varaa matkustaa, matkustavat ulkomaille, olkoonpa Kiinaan tahi Indiaan, vaan tuntevat ainoastaan vähän tahi eivät yhtään omaa maataansa? Ja sen minä kuitenkin tiedän, ett'en minä ole löytänyt missään niin kauniita paikkoja kuin täällä kotimaassa Norjassa."

"Oletteko matkustanut täällä paljon?" kysyi Aino.

"Minäkö? Voinpa sanoa, että melkein pienestä pojasta asti. Valdernes'issa, Hallinlaaksossa, Gudbrand'in laaksossa, Romsinlaaksossa, Thelemark'issa ja Bergen'in hippakunnassa olen useampia kertoja kulkenut laukku selässäni. Enkä koskaan tiedä olleeni niin iloinen, kuin astuessani laulaen yli tunturien, kaikki surut ja huolet unohdettuina ja uudet toiveet rinnassani; ja minun mielestäni ei ruoka ole

koskaan maistunut niin hyvältä kuin silloin heittäytyttyäni ruskeaan kanervikkoon, paimenkoikien ja lampaitten viereen. Ulkomailla sain kyllä nähdä yhtä kaunista ja hauskaa, mutta en koskaan niin suurenmoista, kunnioitusta herättävää kuin täällä. Italia voi herättää iloa ja riemua, tanssia ja riemuitsevaa laulua, vaan Norja herättää miehuullisia ajatuksia, syviä tunteita, suuria toimia. Norjalla on torvi ja tanssinsa, Italiassa tamburini ja saltarella."

Aino katsahti ylioppilaasen, joka sitten jatkoi: "Te ihmettelette varmaankin, kun kuulette minun, vanhan kirjatonin, puhuvan täten, mutta minä voin todellakin sanoa teille, neiti, kun keväällä ilma tulee lämpimäksi, rupeaa jalkapohjiani polttamaan ja silloin herää minussa halu päästä pois, lentämään tunturille — jota hakua tuskin voin vastustaa, — mutta — olen tullut vanhaksi, jalkani vapisevat, ruumiini on kömpelö ja sentähden jään kotiin. Eikö ole ihmeellistä, neiti, minkälainen lumousvoima luonnolla on ihmissydämeen? Kun on talvi, jolloin luonto on valkoisen lumivaipan peittämänä, silloin ihminen ikäänkuin vetäytyy yksinäisyyteen, etsii uunია ja lamppua sekä hauskaa, lämmintä huonetta. Mutta kun on kevät, jolloin kukan nuput puhkeavat, herää meissä uutta eloa, iloa ja toivoa ja elämä sisällä huoneessa tuntuu meistä liian ahtaalta. Ja kun kesä tulee, jolloin kaikki kukoistaa täydessä rikkaudessaan, silloin puhkeaa sydänkin kiitolliseen iloon. Mutta kun taas tulee syksy, jolloin päivät ovat sumuiset ja puut kuihtuneine lehtineen menettävät viimeisen toivonsa, silloin tulee sydänkin niin kummallisen surulliseksi; ihminen tulee silloin niin miettiväiseksi ja haluaa jotain, tietämättä itseään mitä."

He pysähtyivät hetkeksi, katsellen ympärilleen ja kulkivat sitten äänettöminä eteenpäin.

"Nyt olemme pian perillä", sanoi ylioppilas, "tuolla korkealla mäellä se on, ettekö ole koskaan olleet tuolla?"

"En koskaan!"

"Siinä näette, te hylkääte sen, mitä teillä on ja haluatte sitä, mitä teillä ei ole. Nyt saatte nähdä, että maalla on kauniimpaa kuin luulette."

He nousivat mäelle ja ylioppilas levitti vaippansa, jolle Aino saisi istua.

"Täällä ette saa olla liian vaativa, neiti, vaan nyt saatte tyytyä kovaan maahan ja vaatepalaseen penkin asemesta", sanoi hän, levittäen paremmin vaippansa.

Aino kiitti ja istuutui katselemaan näköalaa, ylioppilas seisoi hänen vieressään.

"No, mitä pidätte?" kysyi hän hetken perästä.

"Kyllä on kaunista — ihanaa", vastasi Aino, voimatta kääntää pois silmiään.

"Niin, eikö totta, tuo jyrkkä tunturi, jonka näette tuolla, on niin voimakas, niin vahva ja ylpeä; leveät tunturiharjat, jotka ympäröivät laaksoa, näyttävät niin luotettavilta ja tyyneiltä kuin vanhat, ajattelevaiset miehet; laakson pohja peltoineen ja taloineen tuolla tunturin alla on niin rauhallisen ja turvallisen näköinen, niinkuin se ajattelisi: täällä ei ole mitään hätää, niin kauan kuin nuo ovat vahteina. Ja tuo joki! Katsokaa, kuinka se juoksee kallioiden välillä, katsokaa, kuinka se luikertelee kivien lomitse, kuulkaa, kuinka se kohisee tuolla jalkojemme alla. Eikö se ikäänkuin kerro meille koko elämänhistorian? Voitteko, Aino neiti, kuulla tätä kertomusta?"

"En oikein ymmärrä mitä tarkoitatte. Kertokaa te, niin kuuntelen mielelläni", sanoi Aino. "Mutta, suokaa anteeksi — — minä en ollenkaan huomannut, että te seisotte, ja minä vaan tässä istun teidän vaipallanne, eikö teidänkin tekisi mieli istua?"

Ylioppilas kiitti ja nyt istuivat he molemmat vaipalla.

"Nyt saatte kuulla elämänhistorian, jonka joki on kertonut minulle monesti", sanoi ylioppilas. "Tuolla ylhäällä, autiolla lakeudella, missä on lumiaukioita leveine valkoisine harjanteineen ja missä mustat huiput pistäytyvät esiin lumimeressä, missä harvoin käy ihmisiä, paitse noitia, jotka siellä liikkuvat ja heittelevät lohkaraita alas laaksoon niinkuin lumipalloja, tuolla ylhäällä, missä ihminen tuntee itsensä niin pieneksi ja vähäpätöiseksi, että hän surullisena luikertelee esiin niinkuin pieni mato, toivoen olevansa taas alhaalla laaksossa — siellä on virta syntynyt. Voimallisia rintoja on se imenyt, voimallisia näkyjä nähnyt, hengittänyt voimallista ilmaa. Kun sentähden kevät tulee, aurinko nousee ja paahtaa vanhoja lumiukkoja tuolla ylhäällä vuorella, niin että vesi valuu alas pitkin tukkaa ja partaa, tulee pienokainen kärsimättömäksi ja tahtoo ulos katsellakseen ympärilleen, eikä kukaan voi sitä enään pidättää. Se hiipii salaa pois, kumartuu alas, katselee hyökylaineittensa yli, nähdäkseen uskaltaisiko heittäytyä sinne, astuu sitten varovaisesti alas, askel askeleelta ja kaivaa kantapänsä lumeen. Mutta sitä se ei kauan kärsi, se heittäytyy äkkiä nauraen kosken niskaan ja syöksyy meluten ja pauhaten alas pohjaan, niin että kuohu raivoo sen ympärillä. Sitten se hymyilee, hyppii, piehtaroi vielä enemmän,

lyöpi kiviä, jotka ovat sen tiellä ja leikkii kukkien ja pensaitten kanssa, jotka riippuvat kosken ylitse. Mutta pian jalka tulee väsyneemmäksi ja tie hankalammaksi kulkea, kivet repivät sen vaatteita ja pensaat haavottavat sen kasvoja. Silloin peljästy se ja rupeaa itkemään; takaisin ei enään sovi palata, sen täytyy päästä eteenpäin, yhä vaan eteenpäin, ja nyt hyppää se rajulla vauhdilla yli kivien, pölkkyjen ja mättäiden. Mutta tie tulee yhä vaan pitemmäksi ja päämäärä jää yhä kauemmaksi ja kauemmaksi, ja sentähden tulee se äkkiä totiseksi ja hiljaiseksi. Se pysähtyy lepäämään ja mietiskelemään; nyt ei se enään juokse kivien välitse, vaan lorisee hiljaan ja kärsivällisesti, se ei enään leiki pensaitten ja lehtien kanssa, vaan virtaa levollisesti, pyytäen saada itselleen sijaa, — kunnes se vihdoinkin näkee laajan lahden, äärettömän suuren meren ja nyt levenee se iloisesti, ojentaa käsivartensa sitä vasten ja heittäytyy uskollisen ystävänsä syliin. — Niin, sellainen on virta, ja samallinen on, Aino neiti, myöskin ihmiselämä. Se alkaa ensin tuolla ylhäällä avaruudessa, satumaailmassa, sitten herää ihmisessä suurempia ajatuksia, jostain ennen tuntemattomasta, ja hän haluaa ulos, yhä vaan ulos. Silloin rientää hän eteenpäin juosten, leikkien, tanssien ja iloiten, kunnes tulee päivä, jolloin vastatuuli puhalttaa, jolloin kivet loukkaavat hänen jalkojansa ja pensaat repivät hänen kasvojansa. Silloin hän peljästy, mutta äiti on kaukana; hän tulee katkeraksi ja tahtoo tehdä vastarintaa, mutta se ei onnistu. Hän itkee yhä vaan, siksi kuin sydän rauhoittuu. Mutta silloin onkin ihminen jo täysikasvuinen, silloin kulkee hän tasaista elämän polkuaan nöyränä ja levollisena, väistyy kiviä tiellänsä ja haluaa vaan levähtää jossain suuressa ja jalossa, joka voi avosylin ottaa hänet vastaan ja kokonaan häntä vallita. Silloin avautuu hänen eteensä tuo äärettömyys, ijankaikkisen valon asunto, siellä on hänen päämääränsä, ja iloisena heittäytyy sielu Jumalan isälliseen syliin, missä yksin lepo on löydettävänä."

Ylioppilas puhui niin lämpimästi, kuin olisivat sanat tulleet hänen sydämensä sisimmästä, ja Aino kuunteli, ihastuneena tästä elävästä, vilkkaasta kuvauksesta ja ylioppilaan hyvistä silmistä, jotka hehkuivat niin kummallisen tulisesti. Hän ei voinut vastata mitään, vaan istui ääneti ikäänkuin olisi jotain odottanut. Erkki jatkoi sitten:

"Ettekö ole, Aino neiti, kuullut luonnon puhuvan teille useilla kielillä? Tehän olette syntyneet ja pienuudestanne saakka kasvaneet metsän ja tunturien keskuudessa!"

"Minä olen aina iloinnut luonnosta", vastasi Aino, "varsinkin kesäilloin, kun aurinko juuri on laskeutumaisillaan ja aallot loiskuvat rantaa vasten. Silloin johtuvat aina niin elävästi mieleeni kertomukset, joita olin kirjoista lukenut. Sentähden sanoivat he kaupungissa minua liian tunteelliseksi", lisäsi hän hymyillen.

"Vai niin", vastasi ylioppilas.

"Siellä kaupungissa ei ollut tilaisuutta nähdä kaikkea sellaista", jatkoi Aino, "ja sitä paitsihan oli siellä niin paljon muuta ajattelemista. Mutta nyt tuntuu minusta, niinkuin kaikki vanhat muistot taas heräisivät, nyt kun olen täällä niin yksinäni."

Ainon silmät säihkyivät hänen puhueksaan, mutta ylioppilas ei sitä huomannut, hän katsoi vaan alas maahan, repien irti sammalia ja kuunnellen ystävänsä sanoja.

"Niin, taitaa näyttää kummalliselta, kun minä näin puhuu teille", jatkoi hän, "sillä te ette varmaankaan voi ymmärtää minua, teillä on kirjanne, joihin voitte turvautua, mutta minulla ei ole mitään."

"Onhan teillä Mathilda, teidän ystäväne. Eikö hän siis ole mitään?" kysyi ylioppilas katsahtamatta ylös.

"Niin, hän onkin ainoa, mutta hänestä saan kuulla ainoastaan joka toinen viikko. Silloin tuntuu minusta ikäänkuin kaikki heräisi minussa uuteen eloon, ja minä tulen taas yhtä iloiseksi kuin ennen, mutta se kestää vaan siksi kuin seuraavana päivänä olen toistamiseen lukenut kirjeeni. Ei ole mitään, johon minä voisin turvautua, ei mitään, johon voisin mieltä."

Ylioppilas aikoi sanoa jotain, mutta pidätti itsensä.

"Mutta eikö täällä ole ketään, joka voisi olla teidän ystäväne?"

"Ei muita kuin henkikirjurin tytär", vastasi Aino halveksivalla äänellä, "mutta hän ei voi puhua muusta kuin olueenpanosta ja leipomisesta."

"Minä luulen, neiti, voivani ymmärtää, vaikka te olettekin nainen ja minä mies. Te kaipaatte ystävää, johon voitte täydellisesti luottaa, jolle voisitte kertoa kaikki, mikä kirvelyttää sydäntänne, ollen varma siitä, että hän teitä täydellisesti ymmärtää."

Aino seiso hetkisen miettiväisenä.

"Ehkäpä niin", sanoi hän hitaasti ja matalammalla äänellä.

"Te kaipaatte äitiänne, eikö niin?" jatkoi ylioppilas, "mutta ei hänkään olisi voinut teitä auttaa, jos hän olisikin elänyt. Hän olisi kyllä voinut olla teille jotain, vaan ei kaikkea; te olisitte vaan tullut kärsimättömäksi, kun olisitte nähnyt, ett'ei hän olisi voinut ymmärtää teidän sisimpiä ajatuksianne, ja sentähden olisi hän kenties kutsunut teidän hellimpiä, ujoja ajatuksianne haaveilemiseksi. Ei, te — te kaipaatte ystävää, jolla olisi samallaiset lämpimät tunteet kuin teillä, ystävää, joka kuitenkin seisoi teitä korkeammalla niin että hän voisi ohjata, neuvoa ja valaista teidän ajatuksianne."

"Niin, voisitteko löytää minulle ketään sellaista?" kysyi Aino katkerasti.

"Minä luulen, että mahdotonta olisi teille löytää sellaista. Vaan valitkaa itse", vastasi ylioppilas, "hän voi ilmestyä äkkiä, ja voi myös tulla myöhään, hän voi olla joku nainen, mutta eiköhän hän voi olla mieskin?"

Aino punastui, mutta ei vastannut mitään.

"Ja sitten ette saa pitää minäkään häpeänä rakastaa luontoa ettekä luulla itseänne sentähden liian tunteelliseksi. Olisihan silloin Kaikkivaltiaankin pitänyt olla liian tunteellinen, kun Hän loi ihmiset ja luonnon keskenäiseen yhteyteen ja samoin Paavalinkin, kun hän kirjoitti, että koko luonto huokaa vapautta. — — Mutta täällä tulee jo vähän kylmä ja pimeä, ja te sanoitte, että teillä olisi kiire kotiin. Ehkä olisi sentähden parasta, että jo ajattelisimme paluumatkaamme."

Aino hypähti ylös, pudisti hamettaan ja pysähtyi vielä hetkeksi ihailemaan näköalaa, ennenkuin hän astui alas vuorelta.

Kotimatalla tuli taas puhe kävelyretkistä; ylioppilas kuvaili Norjan luontoa ja kansanelämää ja hän oli niin ihastunut kaikkiin vanhoihin muistoihinsa, ett'ei hän yhtään huomannut tulleen pappilan veräjälle saakka ja seisovansa nyt pappilan pihalla. Aino ei pyytänyt häntä astumaan sisään; hän oli niin liikutettuna kaikesta mitä oli kuullut ja hämmästyneenä, kun näki kellon jo olevan niin paljon, ett'ei hän muistanut olla kohtelias. Luultavasti olisi ylioppilas kuitenkin niinkuin tavallisesti kieltäytynyt, jos hän olisikin pyytänyt. Sisällä huoneessa oli lamppu sytytettyä ja pastori istui lukemassa uusia sanomalehtiä, jotka juuri oli saanut. Kun Aino astui sisään pani hän ne pois.

"No, sinähän olit tänään pitkällä kävelymatkalla", sanoi hän, katsellen ystävällisesti tytärtään.

Aino istuutui sohvalle.

"Niin, ajatteles, isä, minä olin tuolla korkeimmalla tunturilla saakka", vastasi hän.

"Miten tulit sinä sinne? Oliko sinulla ketään kanssasi?"

Minkätähden oli Ainosta niin kummallista vastata tähän kysymykseen, minkätähden oli hänelle aivan mahdotonta saada sanat suustansa?

"Et voi uskoa kuinka hauska oli," vastasi hän vaan.

"Niin, minä tiedän, että tuolla ylhäällä tunturilla on ihanaa — mutta olitko yksinäsi," toisti pastori uteliaasti.

"Ylioppilas oli kanssani", vastasi Aino vihdoinkin, mutta jos vastaus olisi ollut pitempi, olisi hänen äänensä vavissut. Kun hän nyt oli saanut sen sanoneeksi, ei se enään hänen mielestään ollutkaan niin kummallista.

"Vai niin, hän oli siis kanssasi — mitä hyvää hän tänään sinulle kertoi?"

"Hän kertoi kävelymatkoistaan ja paljon muutakin", vastasi Aino, haluten saada vielä enemmän puhua ylioppilaasta, "et voi uskoa, kuinka hauska oli kuulla häntä."

"Niin, hauska on kyllä puhua hänen kanssaan", sanoi pastori, joka ei enään tahtonut jatkaa tätä ainetta, vaan istui hiljaan tuolillaan, polttaen piippua.

Aino lepäsi sohvalla, syviin ajatuksiinsa vaipuneena; mutta äkkiä tunsu hän, miten isä häntä tarkasteli.

"Onko sanomalehdissä mitään uutisia?" kysyi hän, löytäkseen jotain uutta puheenainetta.

"Ei niin mitään. Preussilaiset kerskailevat niinkuin ennenkin", vastasi pastori puhaltaen savutuprun.

Taas oltiin ääneti, Aino vaipui uudelleen ajatuksiinsa ja pastori tarkasteli häntä.

"Tahdotko, että laulan sinulle?" kysyi Aino äkkiä, nousi ylös ja läheni pianoa.

"Kyllä, jos et vaan ole väsynyt, niin, —" vastasi pastori.

Aino soitti ensin muutaman säveleen ja rupesi sitten laulamaan vanhaa lempilauluaan: "Oi Ola, Ola, mun armahani." Oli pitkä aika siitä, kun tämä laulu oli kaikunut hänen huuliltaan, mutta nyt tulivat sanat kuin itsestään ja hänestä tuntui niin hyvälle laulaa sitä. Mutta tuskin oli hän ehtinyt alottaa kun pastori huudahti:

"Ei tuota, ei tuota, älä lapsi kulta enään laula tuota vanhaa laulua, vaan laula mieluummin jotain uutta, mitä olet oppinut, jotain Orfeuksesta, ne laulut ovat hauskoja ja sukkelia."

Aino totteli, otti Orfeus-nuotit hyllyltä ja rupesi laulamaan niistä. Hän lauloi ensin venyttämällä, niinkuin oli kuullut teatterissa laulettavan; mutta jo ensimmäisen värsyn laulettuaan heitti hän vihon lattialle.

"Ei, isä, minä en nyt voi tätä laulaa, jonkun toisen kerran laulan sen sinulle, mutta nyt en voi."

Sitten alkoi hän taas laulaa "Olaansa", ja sen jälkeen muita kansanlauluja, olipa niinkuin ne nyt olisivat herättäneet hänessä uutta eloa, hän lauloi niin iloisesti ja laulaessaan liitelivät hänen ajatuksensa yli laaksojen ja tunturien, missä ylioppilas oli niin usein astuskellut kontti seljässä.

Mutta olipa joku, joka sinä iltana seisoj ulkona kuuntelemassa laulua, eikä se kukaan muu ollut kuin juuri ylioppilas. Kun Aino oli mennyt sisään, oli tämä jäänyt hetkeksi seisomaan pihalle ja, väsynyt kuin oli, istahtanut penkille lepäämään. Sitten astui hän hitaasti tietä alas, mutta hän ei ehtinyt veräjällekään saakka kun jo kuuli sisältä huoneesta laulun säveliä, ja niinpä hän palasi takaisin, sillä Aino se luultavasti oli, joka lauloi. Hän istuutui penkille ja nyt kuuli hän venyttävällä ja kimakalla äänellä laulettavan lauluja Orfeuksesta. Ylioppilas hypähti seisoalleen. "Onko mahdollista, että hän voi tuota laulaa tällaisena päivänä ja tällaisten keskustelujen jälkeen — mutta eipä hän laulakaan sitä hyvin." — "Oi Ola, Ola, mun armahani", kuului taas sisältä, niin tunteellisesti, niin surullisesti; säveleet tunkeutuivat ylioppilaan sydämmeeseen niin valittavilta, niin lämpiminä. "Oi", huudahti hän iloisesti, "nyt laulaa hän oikein täydestä sydämmestään ja sielustaan, ja Jumalan kiitos että hän voi vielä laulaa." Hän seisoj kauan ja kuunteli tarkoin, painaen joka säveleen mieleensä. Kaikki ne laulut, joita Aino lapsena ollessaan tuona ensimmäisenä iltana oli hänelle laulellut, johtuivat nyt uudestaan hänen mieleensä täydellisempinä ja rikkaimpina — nyt oli hän täysikasvuinen nainen. Vihdoin nousi hän ylös penkille ja pilkisti ikkunasta sisään, sillä uutimet eivät vielä olleet lasketut alas. Niin, siellä istui Aino pianon ääressä ja lauloi juuri kuin hänelle:

"Ma ikkunassain näen sun,
Oi armas ystäväni mun,
Ja varjos mulle tuttu on,
Vaan sisään pääst' on mahdoton."

Ylioppilas hypähti alas penkiltä.

"Näkiköhän hän nyt todellakin minut?" sanoi hän itsekseen, — — — "hm — enpä minä suinkaan olekaan hänen 'armas ystävänsä', mutta sisään täytyy minun päästä!" Tätä miettiessään astui hän kotiinsa päin, mutta verjästä kulkiessaan katsahti hän vielä ylös huoneeseen, mistä valo loisti, ja mutisi itsekseen: "Jumalan kiitos, että hän voi vielä laulaa."

Aino ei nyt enään peljännyt ylioppilasta, vaan päinvastoin kulki aina sitä tietä, jota tiesi hänenkin tavallisesti tulevan. Vaan kuitenkin sykki hänen sydämmensä aina, kun hän näki kaukaa ylioppilaan. Hän toivoi melkein, että hän ei tulisikaan, mutta kuitenkin oli hän sydämmessään niin iloinen, kun ylioppilas häntä seurasi ja puhutteli. Hänellä ei ollut ketään muutakaan ystävää, sillä isä — niin, hän ei mielestään voinut isälleen puhua muusta, kuin jokapäiväisistä asioista; hän ei itsekään tietänyt syytä siihen, mutta hänestä tuntui, ikäänkuin hänen isänsä ei ymmärtäisi häntä, eikä voisi kohottaa hänen ajatuksiaan korkealle aatemaailmaan niin hyvin kuin ylioppilas, joka puhui aina niin elävästi, juuri niinkuin hänkin ajatteli, ja joka osasi selittää kaikellaisia asioita. Milloin oli hän leikillinen, milloin totinen, mutta kuitenkin aina hauska. Pimeän tultua meni Aino jo varhain ylös huoneesensa ja istuutui ikkunan eteen katselemaan maantielle päin, josta näki kynttilän valon loistavan ylioppilaan huoneesta, ikäänkuin ystävällisen tähden puitten välistä. Hän kuvaili mielessään, miten ylioppilas istui kirjansa ääressä, pää käsien nojassa, kuinka hän unohti kaikki ympärillään, ajatellen kaikkea muuta kuin häntä, joka nyt ikävöiden istui täällä yksinäisessä huoneessaan. Aino ei voinut käsittää miten hän oli koskaan voinut luulla häntä ylpeäksi, miten sillä tavoin oli hänestä kirjoittanut ja vieläpä päälle päätteeksi — Mathildalle. Mathilda oli näinä viimeisinä päivinä joutunut aivan syrjään. Aino kyllä kirjoitti hänelle, sillä hän ei uskaltanut jättää sitä tekemättä; mutta, totta puhuen, toivoi hän, että heidän kirjevaihtonsa pian loppuisi. Hänen kirjeensä eivät enää olleetkaan niin pitkiä, eikä hän enää kirjoittanutkaan niin usein kuin ennen; usein istui hän harmissaan pureskellen kynäänsä, kun ei tietänyt mitä kirjoittaa. Ylioppilaasta ja hänen keskusteluistaan ei hän tahtonut mitään mainita, sillä sille Mathilda vaan

nauraisi; ja hänen täytyi salata tunteitaan, ett'ei Mathilda mitään huomaisi, vaan luulisi häntä yhtä iloiseksi kuin ennen. Mutta kerran ei hän voinut olla puhumatta ylioppilaasta. Mathilda oli kirjeessään pilkannut häntä sen johdosta, mitä Aino hänestä ennen oli kirjoittanut. Tästä suuttui Aino niin, että melkein rupesi itkemään; silloin hän kävi kynään ja kirjoitti:

"Minä pyydän sinua, Mathilda, älä enään kirjoita ylioppilaasta samalla tavoin kuin ennen, sillä minä itse juuri olen erehtynyt. Jospa vaan oppisit häntä tuntemaan, niin näkisit, ett'ei hän ole ollenkaan tyhmä eikä kömpelö. Hänen käytöksensä on yhtä sivistynyt kuin jonkun kaupungin herran, ja hän voi paljon paremmin puhua puolestaan kuin he. Jos sinä vaan olisit täällä, niin saisitpa nähdä, että sinäkin pitäisit hänestä." — —

Aino iloitsi, kun oli kerran saanut sen kirjoittaneeksi, sillä hänen ensimmäiset sanansa olivat jo kauan vainonneet hänen mieltänsä. Nyt oli hän mielestään sovittanut pahan tekonsa ja nyt sai Mathilda löpötellä niin paljon kuin vaan mieli teki.

Tästä lähtein eivät Aino ja ylioppilas tavanneet toisiaan ainoastaan maantiellä, vaan kävipä Erkki joskus pappilassakin, vaikka tosin hyvin harvoin. Jouluaattona oli hän siellä, eikä hän mielestään ollut kaukaan aikaan viettänyt tätä iltaa niin hauskasti. Aikaisemmin iltapäivällä oli hän istunut itseksensä kotona, nyt istui hän hauskassa huoneessa Ainon ja hänen isänsä seurassa. Aino olikin sinä iltana niin sievä, puettuna koruttomaan pukuun, puhdas, valkoinen kaulus kaulassa, ja hän astuskeli niin hiljaa, levitti pöydälle valkoisen liinan ja valmisti teetä ylioppilaalle, jonka mielestä tee ei ollut koskaan ennen maistunut niin hyvältä, Huonekalutkin olivat nyt aivan toisin järjestetyt kuin viime kerralla hänen siellä käydessään. Kaikki oli niinkuin ensi aikoina, pöytä oli sohvan edessä, ja kaikki korukalut olivat pantuina pois. Pastori oli juuri käynyt keittiössä lukemassa palvelijoilleen ääneen pyhää jouluevankeliumia ja puhumassa muutamia sanoja joulun merkityksestä, ennenkuin heidän jouluilonsa alkoi. Nyt istui hän päivätyöstään tyytyväisenä mieluisassa nojatuolissaan, piippua polttaen ja ryypäten makeata teetänsä.

Puhe kääntyi sitten Raamattuun ja sen omituiseen, koristelemattomaan kirjoitustapaan, jolloin ylioppilas tuli sanoneeksi, miten ihmeellinen kirja Raamattu oli. Hän puhui vanhasta testamentista, sen tapauksista, sen psalmeista, sen ennustuksista ja suurista, voimallisista nä'yistä, jotka voivat kohottaa ajatuksia ylös aina sisimpään taivaasen, samalla kuin pyhän hengen voima vaikuttaa sanoissa ja täyttää sydämen pyhällä pelolla ja vavistuksella.

Seuraavana iltana istui Aino, paksu kirja edessään, lukien sitä niin ahkerasti, ett'ei edes muistanut kattaa illallispöytää.

"Mitä kirjaa sinä niin ahkerasti luet?" kysyi pastori.

"Vanhaa testamenttia", vastasi Aino.

Se ei ollut ainoa ilta, jolloin Aino luki Raamattua; se tuli nyt hänelle rakkaimmaksi kirjaksi. Hänestä tuntui kuin olisi uusi elämä avautunut hänelle, elämä, joka vaati kaikki hänen ajatuksensa. Ylioppilas seurasi häntä aina uskollisesti; hänen puoleensa taisi Aino niin turvallisesti kääntyä kysymyksineen, ja jokainen luku, jonka hän oli lukenut, tuli aina keskusleluaineeksi heidän kävelymatkoillaan. Hän löysi aina aineessa jotakin uutta, jota Aino ei ollut ennen huomannut, ja ymmärsi aina yhdistää eri seikat, niin että Aino sai selvemmän kuvan kokonaisuudesta, niinkuin tunturiltakin saa koko lakeuden kokonaiskuvan. Hän osoitti kuinka johdonmukainen aate, ikäänkuin punainen lanka pujoittaisi läpi koko maailman, luomisesta tuohon ihmeelliseen jouluyöhön asti, jolloin sana muuttui lihaksi ja vereksi; — ja Aino kuunteli häntä tarkoin. Kaikki mitä hän puhui oli niin korkeata, niin totista, se oli yhteydessä koko ihmiskunnan kanssa, ja samalla herätti se Ainossa mietteitä, jotka saattoivat hänen sydämensä sisimmätkin kielet väräjämään. Uusi elämä oli äkkiä auennut hänelle, hän tunsu itsensä ja elämänsä päämäärän koroitetuksi ja kaikki entiset ajatuksensa vajonneeksi niin syväälle, niin syväälle. Hän ei voinut käsittää mitenkä hän oli voinut löytää lepoa ja tyydytystä sellaisesta turhuudesta eikä ymmärtää miten se edes oli voinut häntä viehättää. Ei, Jumalan kiitos, eihän ihminen kuitenkaan ollut mikään nukke, jonka tuli vaan seisoa puualustallaan ja näyttäytyä päältäpäin niin loistavalta kuin mahdollista; — ei suinkaan; hänellä oli jotain taisteltavana ja kärsittäväenä, hänellä oli kuolematon sielu, jolle hänen piti antaa voimaa liitämään korkealle ylös taivaasen, josta se oli tullutkin. Eikä ainoastaan jaloilla ja voimallisilla sieluilla ollut tämmöistä päämäärää, ei, myöskin kurjimmalla kerjäläisellä, pienimmälläkin lapsella; niin, hänellekin, nuorelle, halvalla naiselle oli Jumala antanut tämän armolahjan. Ja tämä korkea ajatus korvasi kaikki elämän vähäpätöisyydet ja koroitti hänen pyrintönsä jaloksi ja pyhäksi.

Ja ken se oli, joka oli avannut hänen silmänsä ja opettanut häntä huomaamaan kaikkea tätä? Ken se oli, joka hänen kaikkia tätä mieltiessään salaa tunkeutui hänen ajatuksiinsa, missä ikänä hän kulkikin. Ylioppilas oli puhunut hänelle niin monta hyvää, tunnokasta sanaa, jotka herättivät hänessä uusia ajatuksia, uutta eloa, jotka hänen omasta mielestään tekivät hänet niin rikkaaksi ja iloiseksi. Nämät sanat olivat hänen lohdutuksenaan joka kerta kun päivän työt häntä rasittivat; mutta hän ei mahtanut sille mitään, että ylioppilas aina oli hänen mielessään ja että hän aina näki hänen seisovan luonansa,

sähkyvin silmin, kasvot kirkkaina ja elävinä, ja kuiskaamassa näitä sanoja hänen korvaansa.

Aino oli nyt kuin toinen ihminen. Hän ei enään hääriinyt talossa, paiskellen ovia kiinni jälkeensä ja toruen palvelijoita; hän hoiti vaan tavallisia toimiaan hiljaisesti ja levollisesti. Hän ei puhunut paljo, mutta sen minkä hän sanoi, sanoi hän ystävällisesti ja lempeästi. Hän lauloi hyvin harvoin, sillä hänellä ei enään ollut siihen halua, mutta sitä enemmän halusi hän lukea. Hän luki kaikkea mitä vaan taisi saada käsiinsä, ja pastorin täytyi usein väkisin ajaa hänet ulos hengittämään vähän raitista ilmaa. Yhtä kirjaa luki hän melkein yhtä usein kuin Raamattua, sen oli hän saanut ylioppilaalta: "Nainen, hänen tehtävänsä ja velvollisuutensa evankeliumin valossa." Mikähän oli hänen tehtävänsä naisena? Kas, siitä olisi hän mielellään puhunut enemmän ylioppilaan kanssa, mutta hän ei uskaltanut. Joskus otti hän vaan kirjansa esille, käänteli sitä sormiensa välissä ja katseli sitä ikäänkuin ajatuksissaan. Tämä kirja oli ainoa, jonka hän oli saanut ylioppilaalta, ja silloin oli hän toivonut pääsevänsä siitä vapaaksi, mutta nyt — kuinka kummallisesti kaikki asiat voivat kääntyä tässä maailmassa! Toivoipa hän joskus niin hartaasti päästä kaupunkiin ja kuitenkin tunsin hän, että jos joku käski hänen matkustaa, olisi hän siellä vaan suruissaan ja ikävöisi aina kotiinsa. Tavattuaan ylioppilaan iloisella ja ystävällisellä tuulella, tuntui hänestä ikäänkuin hänenkin oma alakuloinen mielialansa olisi samassa muuttunut iloisemmaksi. Hän taisi kotimatkallaan hyräillä itselleen ja ajatella, että hänen kotinsa kuitenkin oli paras koko maailmassa. Mutta kun sitten tuli pitkät talvi-illat, jolloin täytyi jo varhain sytyttää kynttilät, sekä pakkaset, pimeät päivät, sateet ja sumut, niin ettei hän voinut mennä ulos huoneesta, vaan kuljeskeli kotonaan ypyöksinänsä, kenenkään ihmisen häntä puhuttelematta, silloin taisi hän usein istua huoneessaan, pää vaipuneena alas käsivarsille, ja itkeä, yhä vaan itkeä, kunnes taas tunsin sydämensä keveämmäksi. Silloin selvenivät myös hänelle ylioppilaan sanat, hänen näyttäessään kaunista näköalaa korkeimmalta tunturilta: "sitten kaipaatte ystävää, jolla olisi samanlaiset lämpimät tunteet kuin teillä, ystävää, joka kuitenkin seisoi teitä korkeammalla, niin että hän voisi teitä ohjata, neuvoa ja valaista teidän ajatuksianne". Niin oli hän sanonut. Kuinka totta se sentään oli! Olipa hän sanonut enemmänkin: "se voi olla nainen", "mutta eiköhän se myös voisi olla — mieskin —" Mieskö? — Niin, mutta mistä olisi tämä mies löydettävä? Eihän täällä ollut kettään. Niin, oli täällä sentään yksi, mutta eihän hän huolinut mistään muusta kuin kirjoistaan. Olihan ylioppilas tosin joskus puhunut hänen kanssansa, mutta syynä siihen oli hänen ystävällisyytensä, kun hän näki miten yksin Aino aina kuljeskeli. Aino tuli päivä päivältä yhä hiljaisemmaksi eikä hänen katseensa enää ollut niin vilkas; eikä hän enää juoksennellutkaan paikasta paikkaan, tahtoen katsella kaikkea. Päinvastoin, hänen silmänsä tuijottivat vaan eteenpäin ja niissä piili jotain epäselvää, alakuloista ja ikävöitsevää. Isä huomasi sen ja huolestui siitä suuresti; hän tarkasteli tytärtään, missä tämä vaan kulki; hän toivoi, että se pian katoaisi, että hän vaan olisi kuullut jotain ikävää kaupungilta, jota hän mieluummin tahtoi pitää salassa. Aino heräsikin usein ajatuksistaan, kun huomasi noitten uskollisten, valppaitten silmien olevan häneen luotuina, ja hän pelkäsi, että isä kysyisi syytä hänen suruunsa. Hän ymmärsi, että isä tarkoitti jotain, tullessaan vähän väliä hänen luoksensa, silitellen ystävällisesti hänen päätänsä ja suudellen häntä. Mutta hänen oli mahdotonta saada sanaakaan sanotuksi. Hän ei myöskään tietänyt mitä sanoa; kyyneleet vaan nousivat hänen silmiinsä ja hän halusi tarttua isänsä kaulaan ja suudella häntä monta, monta kertaa. Mutta vihdoinkin täytyi salaisuuden tulla ilmi. Eräänä iltana olivat he kahden kesken kotona. Aino istui sohvalla, näyttäen väsyneemmältä kuin tavallisesti; isä istui nojatuolissa ja näytti siltä, kuin olisi hän tahtonut jotain sanoa, imiessään piipustaan muutamia voimakkaita haikuja. Vihdoinkin sai hän sanotuksi:

"Aino!"

"Mitä nyt, isä?" ja hänen sydämensä rupesi sykkimään.

"Tule tänne, rakas lapseni". Aino tuli ja isä otti hänet syliinsä ja syleili häntä.

"Mikä sinua on vaivannut näinä viimeisinä aikoina?" kysyi isä. "Oletko sairas?"

"Sairasko? — en — miten voit sitä luulla?" vastasi Aino punastuen.

"Miksikö sitä luulen? Ei todellakaan tarvitse tarkkaa silmää, voidakseen nähdä että sinä päivä päivältä tulet yhä kalpeammaksi ja laihemmaksi. Jokin sinua vaivaa."

"Ei minua vaivaa mikään", vastasi Aino ja painoi kasvonsa isänsä rintaa vasten, salatakseen kyyneleitä, jotka olivat tunkeutua esiin.

Pastori silittelee hänen hiuksiansa.

"Tahdotko lähteä kaupunkiin?" kuiskasi hän tyttärelleen, niinkuin pienelle lapselle; "minä sanoin kerran ett'ei minulla ole varaa siihen, mutta nyt luulen voivani siihen suostua, jos sinulla vaan on halua. Tahdotko lähteä kaupunkiin, Aino?"

Aino ei voinut vastata, vaan rupesi itkemään niin kiivaasti, että pastori peljästy eikä puhunut mitään, ennenkuin Aino oli rauhoittunut.

"Älä pelkää vastata myöntävästi", alkoi hän taas kun Aino oli laannut itkemästä ja hengitti vaan syvään, "katsos, se voi tehdä sinuun hyvää, ilahduttaa mieltäsi, ja sitä paitsi, käyhän kaikki täällä kotona entistä menoaan."

"Minä en voi koskaan toivoakaan saada parempaa oloa, kuin kotona, sinun luonasi, isä!" vastasi Aino, siirtyen vielä lähemmäs isäänsä.

"Niin, mutta minä en enää kauemmin kärsi nähdä sinua näin suruissasi, rakas lapseni", vastasi isä, suudellen tytärtänsä poskelle, "sinähän tulet aivan sairaaksi ja jokin sinua varmaankin vaivaa. Etkö nyt voi sitä sanoa omalle isällesikään, vanhalle isällesi — kuinka?" Hän kallisti korvansa, kuullakseen vastausta.

"En todellakaan itsekään tiedä", vastasi Aino nousten ylös ja pyyhkäisten pois kyyneleensä, jotka vielä riippuivat silmäripsillä, ja sitten hymyili hän.

"Näetkös, ei minua mikään vaivaa; minä olen vaan joskus ollut niin typerä; mutta nyt koetan olla hyvä ja silloin voit sinä rakastaa minua, voithan?" Aino suuteli häntä jo pyyhkäisi pois hiukset hänen otsaltaan.

"Kyllä, mutta enhän minä sitä kysynyt", alkoi pastori, voimatta olla hymyilemättä; "minähän kysyin tahdotko sinä — —"

"En, en — rakas isäni", sanoi Aino äkkiä, pannen sormensa hänen suulleen, "et saa enää puhua sanaakaan koko kaupunkimatkastani, kuuletko? Nyt täytyy sinun olla terve ja iloinen, sillä minua ei vaivaa mikään, siitä voit olla varma, ja nyt laitan sinulle hyvää teetä." Tämän sanottuaan suuteli Aino vielä kerran isäänsä ja juoksi sitten keittiöön.

"Hm, — hm" — sanoi pastori itsekseen, pudisti päätänsä ja astuskeli edes takaisin huoneessa.

"Jotain hän tietysti tarkoitti sanoillansa, mutta hän on pikku hupakko, joka ei tahdo ilmoittaa salaisuuttaan."

Päätökseksi tuli kuitenkin, että Aino lähtisi uudelleen kaupunkiin. Aino tunsi, että oli jotain joka kaiveli hänen mieltänsä ja että hänelle tekisi hyvää matkustaa vähän pois kotoa, mutta se tuntui hänestä hyvin vaikealta, varsinkin kun hänen taas täytyi asua yhdessä Mathildan kanssa. Nyt ei hän enää voisi salata ystävältään sydämensä tunteita ja Mathildanhan teki mieli vaan iloita ja aivan mahdolltomalta tuntui nyt hänelle uskoa huolensa. Mutta isä pyysi niin hartaasti häntä lähtemään ja lupasi lähettää häntä kohta noutamaan, jos hän ei siellä viihtyisi — ja sitten, sitten sai ylioppilas kerran kuulla, että Aino oli taas matkustanut kaupunkiin. Hän kävi aivan sanattomaksi eikä tahtonut sitä uskoa todeksi. Pysyisikö tämä nuori tyttö hänelle aina selittämättömänä arvoituksena? Nyt oli hän mielestään varma siitä, että perin pohjin tunsi Ainon sisimmänkin sydämen pohjukan, ja kuitenkin petti tämä häntä vähän väliä. Miten oli Ainolla nyt halua seura-elämän melskeeseen, nyt, kun hänessä oli herännyt uusi elämä ja uudet ajatukset; nyt, jolloin hän iloisena kuin lapsi, mutta samalla syvätunteisena kuin täysikasvuinen nainen katseli kaikkea, mitä hän näki edessään. Ylioppilas ei saanut rauhaa, hän ei voinut lukea; hän tempasi lakkinsa ja lähti ulos astumaan pappilaan päin.

Pastori istui huoneessaan valmistamassa saarnaansa sunnuntaiksi, kun ovelle koputettiin ja sisään astui ylioppilas, aivan palavissaan.

"Herra pastori, onko totta, että te olette lähettäneet tyttärenne kaupunkiin?" kysyi hän kohta, unohtaen sanoa hyvänpäivänkin.

Pastori kääntyi hämmästyneenä.

"Niin, se on totta", vastasi hän, katsahtaen ihmetellen ylioppilaasen.

"Onko se mahdollista? Saatatteko te siis heittää ulos mereen sen, joka kerran on päässyt veneeseen? Saatatteko hukuttaa ihmissielun, joka juuri on heräämisillään uuteen eloon? Voitteko sitä tehdä, pelkäämättä siten estävänne Jumalan vaikutusta, josta teidän kerran tulee vastata?"

Pastori oikaisi silmälasinsa ja katseli vierastaan hämmästyneenä.

"Mutta, rakas ystävä — — mikä teidän on?" kysyi hän nousten ylös tuoliltaan.

Ylioppilas koetti taas rauhoittua.

"Pyydän anteeksi, herra pastori", sanoi hän tynestä ja kumartaen, "ehkä ei ole soveliasta tällä tavoin tunkeutua vieraan miehen taloon, ja tiedänhän hyvin, että te olette hänen isänsä; mutta jos te, niinkuin minä, olisitte seuranneet häntä lapsuudesta saakka ja, niinkuin minä, nähneet hänen kasvavan omien

silmienne edessä, niin voisitte kyllä ymmärtää minua —"

"En minä todellakaan ymmärrä tästä sanaakaan", huudahti pastori, "mitä tuo kaikki merkitsee?"

"Ettekö siis ole nähneet, että teidän tyttärenne on suuresti muuttunut näinä viimeisinä aikoina?"

"Olen kyllä, Jumala paratkoon, huomannut sen, hän on tullut sekä sairaaksi, kalpeaksi että hiljaiseksi."

"Niin, ja kuitenkin lähetätte hänet kaupunkiin?"

"Niin, minne muualle sitten olisin hänet lähettänyt? Juuri sentähdenhän lähetinkin hänet kaupunkiin."

"Hm — niin, myrkkyy on hyvä lääke sairaalle mielelle", sanoi ylioppilas katkerasti hymyillen.

Pastori pudisti päätänsä.

"Luulenpa, että itse olette sairas", sanoi hän vihdoinkin, "tehän puhutte ikään kuin hourailisitte."

"En ole, herra pastori", alkoi taas ylioppilas tyynesti ja arvokkaasti, "minä en ole sairas, mutta hän oli sairas ja hänen sairautensa oli taistelua, taistelua, jonka Jumala oli lähettänyt hänen sydämeensä, saadakseen siellä asuinsijan, taistelua, joka loppui rukouksella ja itkulla hiljaisessa kamarissa."

Pastori kuunteli häntä totisesti.

"Istukaa, hyvä ystävä, ja selittäkää minulle tarkemmin, mitä tarkoitatte. Eikö siis minun tyttäreni ole kristitty?"

"Siihen kysymykseen, herra pastori, voin vastata sekä myöntävästi että kieltävästi. Hän on kristitty, niinkuin monet tuhannet muutkin, jotka ainoastaan suullaan rukoilevat Isämeitänsä muutaman kerran päivässä ja käyvät kirkossa joka sunnuntai, siten ollen jonkullaisessa yhteydessä Jumalansa kanssa. Mutta hän ei ole niitä, joissa kristillisyyden on tullut eläväksi, niitä, jotka uskossa tekevät pienimmänkin tehtävänsä ja nöyränä uhraavat itsensä Jumalalle."

"Niin", vastasi pastori pontevasti, "mutta uudet teologit eivät koskaan suo kenellekään rauhaa eikä lepoa, vaan ainoastaan rauhattomuutta, yhä vaan rauhattomuutta. Emmekö siis enää voisi elää tyytyväisinä ja iloita kaikista Jumalan armolahjoista?"

"Kyllähän sitä todellakin voisimme, enhän minä ole koskaan sitä kieltänyt. Mutta, herra pastori, muistakaa, että siellä, missä vaan on iloa kristillisyydessä, siellä on myös rauhattomuutta. Rauhattomuus on kuin heiluri kellossa; jos se pysähtyy, niin pysähtyy kellokin. Ja ihminen, jolla ei ole rauhattomuutta, hän nukkuu ja tuntee itsensä tietysti virkistyneeksi unen jälkeen; mutta voidaksemme olla kristittyjä, täytyy meidän alati valvoa. Teidän tyttärenne on ennen nähnyt kristillisyyden ikäänkuin sumussa, ikäänkuin unessa; mutta nyt on hän herännyt unesta ja nyt tahdotte te taas tuudittaa häntä uneen lumoavalla kehtolaulullanne, tahdotte näyttää hänelle kuvia, jotka hämmentävät näön, jotka johtavat hänet ulos rämeille, missä virvatulet eksyttelevät."

"Mutta, hyvä ystävä, tehän puhutte, niinkuin kaupunki olisi Sodoma, tahi niinkuin hän olisi lähetetty pakanoiden sekaan. Onhan hän nyt rehellisten, kelpo ihmisten luona."

"Te ymmärrätte minua väärin, herra pastori. Älkää luulko, että minä vihaan ihmisiä tahi kaupunkielämää tahi, että olen mikään saarnan tyrkyttävä. Tiedän kyllä, että kaupungista löytyy paljon kaunista ja hyödyllistä, paljon taideteoksia ja kaikellaista muuta, joka jalostuttaa ja virkistyyttää sielua; tiedän myös, että siellä löytyy monta kristittyä, joiden kanssa eläminen ja puheleminen voisi olla meille hyvinkin hyvää ja terveellistä. Mutta minä tarkoitan niitä, joiden mielestä tyhjyys, huvia, joutavat puheet ja seuraelämä ovat kaikista tärkeintä, jotka pitävät niitä jumalanaan, juuri sellaisia ihmisiä kuin Mathilda ja hänen äitinsä, muotinuukkeja, joilla ei ole ainoatakaan todellista ajatusta, ja jotka kuitenkin aina ovat olevinansa ensimmäiset ja koettavat muille tyrkyttää elämänsä määrää. Näiden joukossa oleskelee nyt tyttärenne, hän, joka nykyään vaan haluaa rauhaa, lepoa ja totuutta, näiden kesken tulee hänen joko nääntyä tahi tukahduttaa hengellinen elämänsä, joka juuri on puhkeamaisillaan hänen sydämessään; se on todellakin kuin tarjoisi surevalle leskelle lohdutukseksi meluavaa tanssia."

Pastori antoi päänsä vaipua alaa pöydälle ja laski molemmat kädet otsalleen. Hän ei katsahtanut ylös eikä vastannut mitään. Ylioppilas nousi äkkiä tuoliltansa.

"Suokaa anteeksi, herra pastori, että käyttäydyin tällä tavoin, mutta ihminen ei voi aina hillitä itseään, ja minä myönnän, että sydämeeni koski kipeästi, kun kuulin tyttärenne lähteneen kaupunkiin. Näyttää tosin kummalliselta, mutta luulen kuitenkin paremmin tuntevani hänet kuin te, vaikka olettekin hänen isänsä. Te olette niin paljon vanhempi häntä, olette melkein koko päivän omassa jokapäiväisessä

työssänne, olette joka päivä pienestä pitäen nähnyt hänet luonanne ja ehkä olette vaan puhelleet jokapäiväisistä asioista, jonkatähden silmänne eivät tottumuksesta enään voi niin terävästi kaikkea huomata. Mutta minä olen häntä tavannut vaan silloin tällöin, minulle on hän puhunut asioista, jotka likemmin koskevat hänen sydäntänsä, sillä hän huomasi, että minä olen hänen ikäisensä ja vertaisensa, ja sentähden taisin häntä paremmin ymmärtää. Minä olen myös huomannut, että hän on syvätunteinen, jalo nainen, joka voisi tulla vieläkin jalommaksi ja syvätunteisemmaksi ja joka on liian hyvä kuihtumaan maailman turhuudessa. Ja hyvästi nyt, herra pastori; minä pyydän, että tämänpäiväiset sanani jäisivät vaan meidän kesken ja pyydän myös anteeksi, että olen ollut näin rohkea."

Pastori ei sanonut mitään, seurasi vaan vierastaan ovelle ja ojensi hänelle kätensä jäähyväisiksi.

Ylioppilas tarkasteli hänen kasvojaan ja äkkiä huomasi hän, miten vanhalta, yksinäiseltä ja onnettomalta mieheltä pastori näytti. Hän mietti kauan, jäisikö vielä sinne puhelemaan, mutta kun hän jo oli oven kynnyksellä ja oli jättänyt hyvästi, päätti hän lähteä kotiinsa.

Yksin jäätyään, istuutui pastori tuolille ja painoi päänsä pöydän varaan. Siten istui hän kauan aikaa, nousi sitten äkkiä seisoaalleen ja kulki edestakaisin lattialla.

"Oliskohan hänen sanoissaan mitään perää", sanoi hän itsekseen, "enkö minä siis ymmärtäisi omaa lastani? Olisinko minä ymmärtämättömyydessäni myönyt hänen sielunsa — — hyvä Jumala, kuinka hirmuiset sanat, — mutta tahdonpa kuitenkin odottaa siksi kuin saan nähdä, mitä hän kirjoittaa ja sitten — sitten auttakoon Jumala minua!"

Ainon ensimmäisen kirjeen sisälllys oli seuraava:

"Rakas isäni!

Anna anteeksi, ett'en ole ennen sinulle kirjoittanut, mutta minä tahdoin odottaa siksi, kuin saisin sinulle jotain hauskaa kerrottavaa. Vaan nyt en enää voi jättää kauemmaksi ja ryhdyn sentähden kirjoittamaan, vaikka minä tiedän, että nämät rivini tuottavat sinulle enemmän pahaa kuin hyvää. Mutta minä en voi eikä minun tee mieli sinulle valehdella. Sanon sentähden sinulle, että haluan hartaasti kotiini, että en koskaan voi tulla terveeksi, jos en pääse kotiin. Minä tunnen itseni niin onnettomaksi ja yksinäiseksi näiden kaikkien ventovierasten ihmisten seurassa ja mielelläni tahtoisin paeta pois täältä kauas, kauas ja ainoastaan itkeä. Mutta nyt olen minä päättänyt totella sinua, isä, ja sentähden jään tänne, niin kauaksi kuin sinä tahdot. Mutta jos kerran, sitä parempi mitä pikemmin, sinulta isä tulee lupa matkustaa kotiin, silloin — niin silloin — oi kuinka onnellinen silloin olen. Minä en voi käsittää, mikä siihen on syynä, mutta en enää voi kestää tätä seuralämää. He tahtovat minut kanssansa soittajaisiin, laulajaisiin, teateriin ja tansseihin, mutta nyt ei musiikki enään, niinkuin ennen, voi herättää minussa uutta elämää eikä tanssi enään pane sydäntäni kovemmin sykkimään; — nyt vaan haluan päästä pois täältä omaan kotiini; minä en voi tuntea mitään sydämmessäni, eikä mikään voi minua elähyttää. Minä tiedän ja minä myös huomaan, että täällä olisi paljon kaunista ja hyödyllistä katsottavaa, mutta minulla ei ole halua nähdä mitään eikä rauhaa nauttia siitä. Jos olen ulkona, niin haluan kotiin, jos taas olen kotona, haluan ulos. En itsekkään ymmärrä itseäni, mutta sen tiedän, että silloin ainoastaan voin tulla rohkaistuksi ja iloiseksi, kun voin sydämmestäni rukoilla Jumalaa, ja silloin en koskaan voi olla itkemättä. Tosin en voi sanoa muuta kuin että kaikki täällä ovat minulle erittäin ystävälliset, ja he koettavat kyllä parastaan ilahduttaakseen minua. Mutta juuri nuo kaikki heidän puuhansa ovat minusta vastenmieliset. Mieluummin tahtoisin, ett'eivät he minusta välittäisi, vaan antaisivat minun kulkea omaa tietäni, mutta se on turha toivo. Joskus he aivan tuskastuvat ja sanovat, että minä olen niin jörö ja ikävä ja tuln tänne vaan häiritsemään heidän iloaan, ja minusta on niin vaikea sitä kuulla, sillä minä en suinkaan tahdo häiritä kenenkään iloa. Nyt viimeisinä päivinä ovat he olleet minulle erittäin ystävälliset, jonkatähden minä pelkään, että siinä piilee jotain, ja minä luulen arvanneeni oikein. Lääkäri sanoi, että ilma maalla tekisi Mathildalle hyvää, ja nyt aikovat he ehdoittaa, että hän seuraisi minua kotiini. He ovat jo kuulustelleet minulta, onko kotiseudullani terveellinen ilma, onko siellä kylmä ja olisko siellä tilaisuutta kylpeä j.n.e. Jumala armahtakoon meitä saamasta sellaisia vierasta! Nyt en enää, rakas isäni, kykene enempää kirjoittamaan, mutta, jos nyt olisin sinun luonasi, tahtoisin syleillä ja suudella sinua. Sinun Ainosi."

Pastori mutisi itsekseen "hm", luettuaan kirjeen ensimmäisen kerran ja luettuaan sen toistamiseen mutisi hän samaten "hm"; sitten nousi hän ylös ja soitti kelloa.

"Kuule, Halvar, ota huomenna suuret kiesit ja lähde kaupunkiin neitiä hakemaan", sanoi hän rengille, joka juuri astui sisään.

"Tuleeko hän taas kotiin?" kysyi Halvar hymyillen viekkaasti.

"Tulee kyllä", vastasi pastori lyhyesti ja siihen vastaukseen täytyi

Halvarin tyytyä ja lähteä käskyä toimittamaan.

Tuskin kuukautta sen jälkeen kuin Aino oli lähtenyt kaupunkiin oli hän jo rakkaassa kodissaan, ja syleili iloisena isäänsä. Hän näytti terveeltä ja raittiilta, lieneeköhän se sitten ollut sentähden, että raitis tuuli oli puhaltanut ruusuja hänen poskillensa tahi sentähden, että ilo päästä jälleen kotiin loisti hänen silmistään. Mutta ilo haihtui hänen kasvoistaan, kohta kun hän otti esille kirjeen, jonka oli tuonut mukaan.

"Tämä on Mathildan äidiltä", sanoi hän, "hän käski minun antaa sen sinulle."

Pastori luki kirjeen, ja Aino tarkasteli hänen kasvojaan, hänen lukiessaan.

"Oikeinko arvasin, isä?" kysyi hän pelolla, "kysyykö hän sitä, mistä kirjoitin sinulle?"

"Niin, juuri sitä", vastasi pastori, työntäen alahuulensa esiin.

"Isä, anna heille kieltävä vastaus", huudahti Aino niin kiivaasti, ett'ei isä ollut sellaisena koskaan nähnyt häntä.

"Mutta, rakas lapseni, myönnähän, että se on mahdotonta. Nyt olet sinä asunut heillä kaksi kertaa, eikä minun ole tarvinnut maksaa sinusta mitään, sentähden että hän oli sinun äitisi vanha ystävä, ja miten voisimme siis me kieltää hänen tytärtään tulemasta tänne lyhyeksi ajaksi."

"Niin, mutta minä en pidä hänestä, isä, minä en kärsi olla yhdessä hänen kanssansa."

"Sepä kummallista! Ennen oli ystävyysni niin sydämmellinen, että Mathilda oli ensimmäinen ajatus aamulla ja viimeinen illalla, ja jos sinä kerran jaksoit siellä tulla toimeen hänen kanssansa kokonaisen kuukauden, niin voit kyllä kestää muutaman viikon täällä. Meidän velvollisuutemme on palkita heille ystävyyttä, jota he ovat meille osoittaneet."

"Luultavasti olet oikeassa, isä, varmaankin se niin on", vastasi Aino hiljaan; mutta sinä iltana ei hän juuri muuta puhunut, meni vaan aikaiseen ylös huoneeseensa ja istui pää kätkeytyä käsiinsä, kunnes kello muistutti häntä menemään maata. Mutta ennenkuin hän heittäytyi vuoteelleen, katseli hän pitkään maantielle päin, nähdäkseen loistiko kynttilän valo vielä hänen uskollisen ystävänsä ikkunoista, hänen, joka oli luvannut, ett'ei hän koskaan enään menisi kihloihin.

Viikko myöhemmin ajaa ratisivat suuret rattaat täynnä tavaroita tietä pitkin pappilaan päin. Pastori tuli ulos paljain päin, raappasi jalkaansa ja auttoi alas rattailta pientä, kiireestä kantapäähän vaippaan ja huiveihin käärittyä olentoa.

Niinpä oli siis Mathilda vihdoinkin tullut.

Kuudes luku.

Kaupungin neiti. Talonpojat. Taistelua.

Nytpä vasta oli puuhaa ja hälinää pappilassa. Vanha ruuna ei ollut koskaan elämässään ollut niin kovassa työssä, eikä palvelusväellä koskaan ennen ollut niin paljon juoksemista ja häärimistä kuin nyt. Ensimmäisinä päivinä Mathilda tosin vierasti, ett'ei käynyt muualla kuin katselemassa läävää, aittaa, kellaria ja muuta sellaista, jota ei ollut ennen tottunut näkemään, mutta sitten alkoi hän olla kuin kotonaan. Ja kohta tuli hyvät ystävät hänestä ja pastorista, joka mielihyvissään hymyili ja pudisti päätänsä, nähdessään hänen vallattomuuttaan. Sillä Mathilda ymmärsi aina mielistellä häntä, — eipä hän turhaan ollut äitinsä hemmoiteltu lemmikki. Ja kun hän pani kätensä pastorin olkapäälle, taputti hänen polviensa ja niin mairittelevasti pyysi — "lupaa" — silloin ei tuon vanhan papin sydän hennonnut vastustaa. Mathildapa vasta osasi kertoa hauskoja juttuja ja sukkeluuksia, suu oli liikkeessä aamusta varhain myöhään iltaan. Se miellytti pastoria, hän tunsu itsensä elähtetyksi, sillä sehän oli jotain uutta hänelle, joka niin kauan oli elänyt yksinään tahi ainoastaan katsellut ajattelevaista tytärtään, joka pitkin päivää istui kirjansa ääressä. Mathilda huomasi olevansa pastorin suosiossa — ja viekas kuin oli — ymmärsi hän myös käyttää sitä hyväkseen, järjestäen kaikki mielensä mukaan. Alussa oli hänen täytynyt jalan astua kaikkialle, missä luuli olevan jotain katselemista, mutta nyt huomasi hän siitä liiaksi väsyvänsä ja sentähden täytyvänsä olla varovaisempi, ja nytpä piti hevosten olla valmiina häntä varten joka hetki, varhain sekä myöhään. Sitten kuorsasi Halvar liian kovasti maatesaan yöllä tuvassa, aivan Mathildan huoneen alla, niin että hän heräsi siitä, ja kohta täytyi rengin muuttaa heinälatoon. Sitä paitsi oli hän niin heikkohermoinen, ett'ei hän voinut kärsiä, että Mari aamulla laulaa hyräili ja pilkkoi polttopuita; sentähden käskettiin hänen tehdä se työ illalla tahi aamupäivällä kello kymmenen jälkeen, silloin Mathilda jo oli tullut alas. Mathilda oli myös aikonut auttaa Ainoa talouden toimissa, mutta

siitpä nousi melua! Eihän nuo raa'at, tyhmät talonpojat tietysti voineet tehdä mitään mieliksi, ja sen he kyllä saivat kuulla vähän väliä. Mari oli niin vihanen tuolle "kaupungin marjalle", joksi hän Mathilda kutsui, että olisi ollut valmis heittämään tulisen kekäleensä hänen jälkeensä millä hetkellä tahansa. Salissa muutettiin pöytä taas keskelle lattiaa, kaikki korutavarat tuotiin esiin, tuolien päällykset otettiin pois ja kaikki, mitä vaan löytyi kirjailtuja mattoja ja pöytäliinoja, pantiin nyt käytäntöön, niin ett'ei pastori enää saanut nojata päätänsä, minne tahtoi, eikä asettaa jalkojansa minne vaan sattui, pyyhkimättä niitä ensin hyvästi. Tämä kyllä ensin huvitti pastoria, mutta pian kyllästyi hän kuitenkin Mathildaan ja hänen lörpötyksiinsä ja kaipasi entistä hiljaista talouden hoitoa. Hän huomasi, että Mathilda tahtoi hallita, ja surullisena katseli hän sentähden hiljaista tytärtänsä, joka vielä oli yhtä hiljainen ja totinen kuin ennen. Aino ei ollenkaan vastustanut Mathildan hullutuksia, vaan päinvastoin koitti hän aina mukaantua hänen mielensä mukaan, niin paljon kuin vaan taisi, oli hänelle aina ystävällinen ja seurasi häntä hänen kaikellisille matkoilleen. Mutta kun he olivat yhdessä muiden ihmisten kanssa, vetäytyi Aino aina toisten seuraan.

Pianpa alkoi Mathildakin kyllästyä tähän elämään. Täällähän ei ollut ketään, jonka kanssa voisi seurustella, kansa kun oli niin sivistymätön. Mutta sitten juohtui hänen mieleensä, ett'ei hän vielä ollut tehnyt tuttavuutta ylioppilaan kanssa, ja sentähden kiusasi hän pastoria, siksi kuin tämä lupasi lähettää jonakin päivänä häntä käskemään.

Kun ylioppilas sinä iltana tuli pappilaan, näki hän pöydän luona sievään vaaleansiniseen hameeseen puetun neiden, joka niiasi hänelle syvään ja kutsui kohta Ainon sivuhuoneesta, jonka ovi oli auki. Aino tuli sisään.

"Teepä hyvin ja esitä minut tuolle herralle", sanoi Mathilda, näyttäen arvokkaalta.

"Ylioppilas N. — — Mathilda Ravn!"

"Ystävännekö kaupungista?" kysyi ylioppilas.

"Niin", vastasi Aino tukahdetulla äänellä.

"Olemmehan siis hyviä tuttavioita", sanoi Erkki, "tervetullut tänne."

Tätä sanoessaan ojensi hän hänelle kätensä.

Mathilda ei ollut tätä huomaavinaan, vaan silitteli hameensa poimuja.

"Vai olemme", vastasi Mathilda ihmetellen ja käänsi päänsä sivulle, "en tiedä, onko minulla ollut se kunnia."

"Niin, Aino neiti on usein puhunut minulle teistä", vastasi ylioppilas.

"Vai niin?" sanoi Mathilda rypistäen silmäkulmiaan.

Samassa tuli pastori sisään ja tervehti vierasta.

"Hänpä vasta todellakin on yksinkertainen", kuiskasi Mathilda Ainolle, "katsoppas, eihän hän ole edes pannut puhdasta paitaakaan päällensä, on vaan kääntänyt kauluksensa, ja katsoppas tuota nuttua, varmaankin on se viime vuosisadalta. Ja ajatteles, hän aikoi tervehtiessään ojentaa minulle punaisen suuren kouransa. Kuinka kummallinen hän on, hänellepä vasta saamme nauraa ja tehdä pilkkaa!"

"Mistä ostatte vaatteenne?" kysyi Mathilda myöhemmin illalla heidän istuessaan pöydän ympärillä.

"Mistäkö minä ostan vaateeni?"

"Niin, ne ovat mielestäni niin kummallisesti tehdyt."

"Niin, — sen kyllä sanon", vastasi ylioppilas totisena, "räätäli Nikander on ne ommellut."

"Nikanderko? missä hän asuu?"

"Hän asuu aivan lähellä nikkari Henriksson'ia."

Mathilda ymmärsi hyvin, että ylioppilas pilkkasi häntä, mutta hän ei ollut sitä huomaavinaan.

"Teidän pitäisi mennä räätäli Johansson'ille, ei kukaan nuori herra voi olla tyytyväinen, joll'ei tilaa vaatteitansa häneltä."

"Vai niin, — täytyypä miettiä — sillä minunkin mielestäni on suuri synti käyttää muita kuin räätäli Johansson'in ompelemia vaatteita."

Aino ei voinut olla hymyilemättä, nähdessään, kuinka totinen ylioppilas oli tätä puhuessaan, vaan Mathilda jatkoi:

"Niin, luutnantti Karlson ostaa aina vaatteensa häneltä ja voitte olla varma siitä, että ne ovat kaikkein uusinta muotia."

"Vai niin? onko siis luutnantti Karlson nykyään mallina kaupungin nuorille herroille?" kysyi Erkki.

"Tunnetteko häntä?" huudahti Mathilda iloisesti. "Hänpä vasta on komea herra; näkisittepä kuinka hyvin hän osaa tanssia ja seurustella, miten hyvin hän käy puettuna ja kuinka kaunis ja solakka vartalo hänellä on."

"Niin, mitä pukuun tulee, niin luulen varmaan hänen olevan ensimmäisen, mutta minä luulin, että hän naimisiin mentyänsä olisi osaksi kadottanut entisen ulkokiiltansa."

"Ei, hän on vielä aivan samanlainen kuin ennenkin, yhtä iloinen ja sukkela. Olisittepa vaan nähnyt, kun hän viime tanssiaisissa, tuolla konsulin luona, sai kokonaista kymmenen kunniamerkkiä!"

"Vai niin, sehän on hyvä, että sotilaamme voivat tanssiessa ansaita kunniamerkkiä, kun he eivät voi saada niitä taistelukentällä", vastasi ylioppilas, "mutta viepikö hän aina vaimonsa mukanaan kaikkiin noihin voittoriemuihin?"

"Ei, hänen vaimonsa istuu enimmäkseen kotonaan, hän tahtoo nyt muka näyttäytyä arvokkaalta ja vetäytyy pois seuroista", vastasi Mathilda nykäisten päätänsä. "Mutta luutnantti ei huoli siitä, vaan menee minne häntä vaan pyydetään, ja häntä pyydetään jokaiseen kestiin."

Mathilda pysähti hetkeksi puheensa, sillä Aino nykäsi häntä toistamiseen hameesta.

"Mitä tahdot?" kysyi hän ja jatkoi sitten, kääntyen ylioppilaasen:
"Niin, olisittepa vaan nähnyt, kuinka hän koetti mielistellä Ainoa."

Aino punastui ja kuiskasi Mathildan korvaan: "mutta oletko aivan mieletön, etkö enään muista? — —"

"Oo — se on totta, ylioppilaan rakastettu!" ja vihdoinkin vaiken
Mathilda.

"Vai niin, hän mielisteli teitä, neiti?" toisti ylioppilas, luoden terävän katseen Ainoon.

"Sen olisi hän mielellään voinut jättää tekemättä", vastasi Aino katsahtaen suuttuneena Mathildaan.

Erkki vaipui omiin ajatuksiinsa, sitä osoitti jo hänen katseensakin.

"Mitä ajattelette, herra ylioppilas?" kysyi Mathilda.

"Oh, minä ajattelin, kuinka onnellinen ja elämäänsä tyytyväinen lienee se mies, joka kysymykseen 'mitä olet toimittanut elämässäsi', voi luutnantti Karlson'in tavoin vastata: 'minä olen mielistellyt neitosia', ja kuinka onnellinen lienee sellaisen miehen vaimo."

"Voi te luulette meidän, nuorten tyttöjen, enemmän pitävän niistä miehistä, jotka tanssisaliin tultuaan seisovat kuin kuumilla kivillä, hymyilevät tyhmästi, purevat kynsiänsä ja punastuvat, kun heitä vaan puhuttelee, ja jotka tallaavat hameemme repaleiksi, koettaessaan kerrankin jäykkinä ja kömpelöinä tunkeutua muiden mukana eteenpäin."

Ylioppilas ei voinut olla hymyilemättä. "Teillä näkyy olevan terävä katse, ja te ette ole säälineet noita syntisiä raukkoja. Jos minun pitäisi pyytää ketään tanssiin, niin luulenpa, ett'en heitä valitsisi; mutta nythän onkin kysymys valita koko elämäkseen, ja silloin luulen minä — niin suokaa anteeksi — silloin luulen minä, että teidän sijassanne valitsisin nuo 'kynnenkaluajat', joksi te heitä kutsutte. Minulla on oikeastaan suuri luottamus noihin 'kynnenkaluajiin', sillä luulen, että heidän mieltänsä elähyttää muu kuin leikki ja tanssi ja että he, kun henkisillä aseilla on taisteltava, eivät enään ole niin pelkuria, vaan raivaavat ymmärtäväisesti ja voimallisesti itselleen tien. Ja sitten — suokaa anteeksi, että taas loukkaan teitä — sitten luotan minä niin vähän noihin suuriin tanssijoihin, joilla ei ole muuta tarkoituksiperään, kuin saada kunniamerkkiä tanssiessa ja osata keksiä uusia kotiljongivuoroja. Naurakaa vaan, neiti Ravn, mutta nyt puhun totisesti. Minä tunnen noita 'pomaadanukkeja', jotka kuljeskelevat joutilaina, notkistavat polvensa rakastetuilleen, puhuvat makeita, imartelevia, ulkoa opittuja sanoja, joita taas seuraavassa tanssissa syöttävät jollekin toiselle. Minä tunnen noita 'sivistyneitä ihmisiä', jotka hienoissa seuroissa puhelevat Norjalaisten raakuudesta, vaan sillä välin istuvat kumppaniensa seurassa, laulaen siveettömiä lauluja, noita joilla on kaikesta vaan sama mielipide kuin tukkikauppias P:llä ... ja valtioneuvos L:llä ... joitten luona saavat sunnuntaina päivällisensä. Näitä pidetään esimerkkinä koko sivistyneelle maailmalle ja äidit ylpeilevät voidessaan antaa heille tyttärensä. Minun mielestäni pitäisi

naisen vaatia mieheltä enemmän, kuin että hän osaa tanssia hyvästi ja käy komeissa vaatteissa puettuna."

Aino kuunteli ihmetellen ylioppilasta, kätkien joka sanan mieleensä. Mathilda nojautui mukavasti tuolinsa selkää vasten ja rypisti otsaansa.

"Te olette teologi? eikö niin?" kysyi hän pilkallisesti hymyillen.

"Jos se teitä huvittaa tietää, niin sehän olen — en muuten luullut, että te harrastatte jumaluusoppia", vastasi ylioppilas kumartaen.

"En tosin — minä vaan otaksuin, että..." sanoi Mathilda käänneellen pöydällä olevaa paperia. "Mutta, Jumalan tähden, laula meille jotain, Aino, tahi muuten nukumme psalmiin ja rukouksiin."

Aino hypähti ylös ja astui pianon luo. Hetkisen emmittyyään, löysi hän nuottihyllyltä sen vihon, josta hän juuri halusi laulaa. Se oli eräs Ahnfeldt'in säveltämä virsi; hän lauloi sen tynesti, mutta lämpimästi.

"A-ha —" kuului sohvan nurkasta, "voi kuinka surkeata". Ääni oli Mathildan, joka haukotteli.

"Kuuleppas, lapseni", ja hän juoksi Ainon luo, "nyt täytyy sinun laulaa meille jotain iloista, etkä enää saa vinguttaa tuota u-u-u-u-, eikö sinulla ole nuottia tuohon 'Typerä tyttö?'" Ylioppilas katsahti hämmästyneenä pastoriin, joka luki sanomalehteä, sillä aikaa kuin nuoret puhelivat keskenään. Hän näytti vähän surulliselta, mutta ei sanonut sanaakaan.

Ylioppilas katseli Ainoa, joka istui ääneti jakkaralla, antaen Mathildan valita nuottia. Hän tarkasteli huonetta, sekin oli toisin järjestettynä, mutta ei näyttänyt niin kodikkaalta ja sievältä, se tuntui nyt niin raskaalta, eikä yhtään niin hauskalta kuin ennen. Ja tuolla istui tuo vieras neiti, joka oli syynä tähän muutokseen, niinkuin omassa kodissaan komentaen ja määräten oman mielensä mukaan, eikä kukaan uskaltanut häntä vastustaa.

Vihdoinkin löysi Mathilda nuottien joukosta lempilaulunsa, jonka hän asetti Ainon eteen. Mutta Aino pani sen hiljaan entiselle paikalleen ja otti hyllyltä rakkaat kansanlaulunsa ja alkoi niitä laulaa.

"Kas kuinka itsepäinen veitikka!" sanoi Mathilda, "noihin talonpoikaisiin lauluihin olemme aikoja sitten kyllästyneet, niitähän sinä vaan vinguttelet koko pitkän päivän; laulappas nyt jotain kauniimpaa."

"Minä laulan, mitä itse tahdon, ja tänään minä en tahdo laulaa muuta," vastasi Aino päättävästi.

"Suuri kiitos, neiti", sanoi Mathilda kumartaen. "Kas kuinka kohtelias olette vieraallenne". Sen sanottuaan istuutui hän loukattuna sohvaan.

Kun ylioppilas sinä iltana tuli kotiinsa, astui hän kauan aikaa edestakaisin lattialla, ennenkuin meni makuulle. Sitten otti hän laatikosta kuvansa ja katseli taas sitä.

"Ihmeellistä miten he kulkivat molemmat samoja jälkiä, ja tuo sama luutnantti tuli kuin kiusaaja tämänkin luo, mutta Aino — — niin, kukapa voisi häntä ymmärtää. Kuinka voi hän elää yhdessä Mathildan kanssa ja kutsua häntä ystäväkseen — — — ei, nainen on selittämätön luontokappale —"

Vihdoinkin alkoi Mathilda kyllästyä pappilaan ja pappila samaten häneen. Ei hän ainoatakaan päivää malttanut istua kotona, vaan kuljeskeli aina milloin missäkin, ja jos ei kukaan tahtonutkaan tulla häntä tervehtimään, meni hän siitä huolimatta kuitenkin muitten luo. Aina oli hän halukas moittimaan sen seudun asukkaita sivistymättömiksi ja ikäviksi ja kotiin tultuaan oli hänellä aina kielellänsä luettelavana koko joukko heidän virheitään ja tyhmyksiään, mutta ei hän kuitenkaan ollut heidän luonsa käymättä.

Kerran juotui hänen mieleensä mennä tervehtimään ylioppilasta. Aino kyllä sanoi, että se olisi sopimatonta nuorille neitosille, mutta kun Mathilda oli saanut sen päähänsä, ei hän niin vähällä siitä tuumastaan luopunut, vaan kiusasi Ainoa, siksi kuin he molemmat kerran iltapäivällä astuivat kapteenin taloon vievää tietä pitkin. Aino ei ollut varmaan luvannut tulla sisään, mutta saisivathan he astua vähän matkaan sinne päin, kenties tapaisivat hänet tiellä. Ja niinpä kävikin, matkallaan he kohtasivat ylioppilaan.

"Oletteko kävelemässä?" kysyi tämä lähestyen heitä.

"Olemme", vastasi Mathilda, "ja tiedättekö minne matkamme piti? — Teitä tervehtimään".

Ylioppilas näytti hämmästyneeltä ja epäilevältä.

"Tottako sanoitte?" kysyi hän, "sepä vasta ystävällistä? Onko totta, Aino neiti? Minkä tähden nykäisitte ystävääne hameesta. Näin kauan olette jo asuneet täällä, ettekä vielä ole kertaakaan käynyt luonani. Ettekö nyt haluaisi seurata minua kotiini?"

Aino ei oikein tietänyt mitä vastata, hän vaan kiitti ystävällisesti. He astuivat sitten eteenpäin ja ylioppilas rupesi puhelemaan Ainin kanssa niinkuin ei Mathildaa olisi ollut olemassakaan.

"Suokaa anteeksi", sanoi Mathilda, lähestyen ylioppilasta, "teidän olkapäällänne on suuri tahra" ja hän kohotti kätensä pyyhkiäksensä sen pois. "Ai, suokaa anteeksi, minä erehdyin", lisäsi hän hymyillen ja käänsi pois kasvonsa häveten.

Ylioppilas loi silmänsä alas. Hänellä oli olkapäällä suuri reikä, josta paita pisti näkyviin. Hän häpesi ensin, mutta rauhattui kuitenkin pian ja kumarsi Mathildalle.

"Te näette, ett'en ole puettuna vastaanottamaan näin hienoja vieraita, mutta jos olisin edes uneksunut näin suurta kunniaa, niin Teidän ei olisi tarvinnut nähdä mitään reikää. Ja katsokaa, täällä maalla —"

"Niin, täällä maalla näkee niin paljon kummallista, mutta ehkäpä täällä on sellainen tapa", sanoi Mathilda nenäkkäästi.

"Täällä maalla pannaan aina arvoa sananlaskulle 'Ei ole koiraa karvoihin katsominen'", vastasi ylioppilas. "Se on hyvä sananlasku, eikö niin, Aino neiti?"

"Se on totta", vastasi Aino, "mutta hyvä sydän vaatii myös hyvää ulkokuorta."

Ylioppilas katsahti Ainoon, mutta hän ei sitä huomannut.

"Se on toista", vastasi hän lyhyesti.

He olivat jo puutarhan portin luona. Ainin sydän sykki niin kummallisesti, kun portti meni kiinni ja hän kulki pitkän kujanteen läpi, jonka molemmin puolin kasvoi vanhoja korkeita puita, joiden oksat kumartuivat hänen ylitsensä, ikäänkuin olisivat hänelle sanoneet: "nyt otamme sinut kiinni, nyt et enään koskaan pääse täältä pois." Hän halusi niin hartaasti juoksennella ympäri, katsella joka nurmikkoa, joka kukkasarkaa, ja joka pientäkin polkua lehdossa. Jos hän olisi ollut yksin, olisi hän niin tehnytkin, mutta nythän oli täällä ylioppilas ja — Mathilda. Hän katseli vaan salaa ympärilleen; mutta kuinka kummalliselta kaikki täällä näytti. Tuo vanha, sammaleinen kivipenger, suihkulähde, jossa oli puutarhurin kuvapatsas, aurinkokello rikkonaisine viisarineen, tuo suuri, vanha, harmaa, ikivanha, rappeutunut talo, kaikki muistutti entisiä aikoja, jolloin siellä oli iloa, leikkiä ja auringon paistetta, jolloin ei ainoastaan kissa istunut leveällä portaalla, nuoleskellen kápäliään, vaan laulu ja ilo kaikui kaikkialla sillä aikaa kuin palvelijoita vilisi noihin koreisiin silkkihameisin puettujen naisten kesken, tarjoten viinipikareja. Ja sisällä suurien, viileiden salien ja pitkien, autioitten käytävien seinillä riippui vanhojen harmaahiuksisten esi-isien kuvia, joilla oli hieno palmikko niskassa ja miekka vyöllä, ja jotka ikäänkuin olisivat häntä tervehtineet; mahtavan näköisiä rouvia, turkkilaiset kengät ja ruusuja käsissä, ikäänkuin olisivat hekin hänelle kumartaneet. Nähdessään kaikkia noita vanhoja muistoja, tuntui hänestä, ikäänkuin olisi hän ollut jossain vanhassa kirkossa. Hän kulki ääneti, katsellen vaan ympärilleen, mutta Mathilda kaakotti kuin kana, seuraten ylioppilasta, joka näytti heille jokaisen paikan, aina keittiöstä kellariin asti. Vihdoinkin pysähtyivät he vierashuoneeseen ja ylioppilas käski heidän istua.

"No, mitä pidätte talostani?" kysyi hän.

"Kyllähän talonne on jokseenkin kaunis", vastasi Mathilda, "mutta jotain täältä puuttuu."

"Ja mitä se on?"

"Menkää naimisiin."

"Vai niinkö arvelette?" vastasi ylioppilas. "Minkätähden olisi se niin tarpeellista?"

"Niin, katsokaas, täällä on niin autiota, pimeätä ja tyhjää, mutta nainen voisi järjestää, koristaa ja keksiä jotain uutta, ja sitten saisitte kutsua vieraita luoksenne, eikä teidän tarvitsisi istua täällä yksin lukemassa koko pitkän päivän. Ja sitten — niin, katsokaa, tuossa on tuoli vinossa ja tämä pöytä, se muutetaan tuonne. Katsokaa, tätä kaikkea voisi nainen parantaa."

"Minä myönnän viisautenne todeksi", vastasi ylioppilas leikillisesti, "enkä tiedä muuta neuvoa, kuin että te neuvotte minulle jonkun."

"Oi — hänet voisitte löytää lähempää kuin luulettekaan", vastasi

Mathilda, rypistäen otsaansa ja katsahtaen leikillisesti Ainoon.

Aino seiso selin heihin eikä ollut mitään huomaavinaan, katseli vaan seinällä riippuvia tauluja. Helposti näki, ett'ei ylioppilaskaan pitänyt tuosta.

"Suokaa, neitini, anteeksi", alkoi hän hetken jälkeen, "jos hetkeksi jätän teidät kahden kesken, mutta kyllä kohta palaan." Sen sanottuaan lähti hän pois huoneesta.

Kohta hänen mentyänsä, kääntyi Aino äkkiä ja tarttui Mathildan käsivarteen.

"Etkö häpeä", sanoi hän kasvot hehkuen, "puhua täällä tuolla tavoin." — —

"Mikä sinua vaivaa? Miksikä minun pitäisi hävetä? Voitko kieltää mielelläsi tahtovasi olla hänen vaimonansa?"

"Mathilda, jos sinä" — —

Aino ei saanut enempää sanoneeksi, sillä samassa tuli ylioppilas, puettuna uuteen nuttuun ja hänen jälessään kulki vanha palvelia, kantaen tarjottimella viiniä, marjahilloa ja hienoja leivoksia.

"Tässä on kaikki mitä minulla on tarjottavana", sanoi ylioppilas, laskien viiniä lasiin ja tarjoten vierailleen. "Tervetulleet tänne! tervetullut luokseni, Aino neiti", toisti hän, kilistäen lasia hänen kanssansa.

"Niin, ja Aino, toivokaamme että ensi kerran tänne tullessamme tapaisimme täällä sievän, nuoren emännän!" sanoi Mathilda.

"Kiitos ystävällisyydestänne, neiti Ravn", vastasi ylioppilas kumartaen, mutta Aino pani hiljaan lasin pois luotansa.

"No, mitä pidätte elämästä täällä maalla?" kysyi ylioppilas Mathildalta, kääntäkseen puheenaihetta toisaalle.

"No, kyllähän täällä — — vähän aikaa voisi viihtyä — — mutta en koskaan voisi ajatellakaan oikein asua täällä. Eihän täällä ole koskaan mitään uutta katselemista tahi kuulemista, eikä paljo koskaan saa tavata ihmisiä, joiden kanssa voisi seurustella."

"Juuri tuota samaa sanoi Aino neitikin kerran, enkä tiedä, onko hänellä vielä sama mielipide. Mutta, jos tahtoisitte te tulla kanssani kävelemään tänne ympäristölle, niin näyttäisin teille paljon sellaista, jota on hauska katsella, ja ihmisiä, joiden kanssa mielellään seurustelee."

"Niin, mennään vaan", sanoi Mathilda, "sehän on hauskaa, ja eihän meillä kuitenkaan ole tänään mitään erityistä tehtävää."

"Kunpahan vaan emme viipyisi liian kauan, niin että isä meitä kaippaa", vastasi Aino. "Ennen hämää täytyy meidän ehtiä kotiin."

"Oh, ei hän meitä kuitenkaan kaippaa", vastasi Mathilda, pistäen neulan huiviinsa. "Voimmehan mennä jo nyt kohta."

"Teillä on aina jotain esteitä, Aino neiti", vastasi ylioppilas.

"Minullako?" kysyi Aino ja seurasi sitten.

He kulkivat vähän matkaa pitkin tietä, poikkesivat sitten siitä ja astuivat yli peltojen. Siellä oli mies kaivamassa maasta perunoita. Ylioppilas pysähtyi hänen luoksensa.

"Onnea työhönne, Juhana", sanoi hän tervehtien. "Miten voi äitinne?"

"Kiitos kysymästänne. Tervehän hän nyt on, Jumalan kiitos", vastasi mies, katsahtaen ylös työstänsä. "Teillähän on tänään vieraita kanssanne."

"Niin, ja eikö ne ole mielestänne oikein hienojakin?"

"On, se on varma. Näkeehän sitä tässä maailmassa paljonkin komeutta." Hän seisoi nojaten lapiotansa vasten, "katsokaa, herra ylioppilas, minkä tänään löysin", lisäsi hän hetken jälkeen hiljaisemmalla äänellä ylioppilaille, ja otti taskustansa vanhan hopearahan, jonka oli löytänyt pellolta. "Kirkas ja loistava tuokin taisi ennen olla, mutta maahan senkin piti joutua."

Hänen katseensa oli kummallinen, hänen näin puhuessa.

"Niinhän se on, maa ottaa meiltä suurimman rikkautemme", vastasi ylioppilas, "mutta, Juhana, kerran saamme sen vielä takaisin."

"Niin sanotaan, niin", vastasi talonpoika painaen lapionsa niin syvään multa, että vartta vaan vähän näkyi.

"Näittekö hänet?" kysyi ylioppilas Ainolta, heidän astuessaan eteenpäin.

"Kyllä", oli Ainon vastaus.

"Voitteko häntä ymmärtää?"

"En, vaan näin, että joku raskas suru kalvoi hänen mieltänsä."

"Hän oli kihloissa pitäjän kauniimman tytön kanssa. Mutta tyttö sairastui ja kuoli vähän ennen häitä. Minä juuri tahdoin viedä teidät hänen äitinsä luo."

Mathilda oli päässyt pitkän matkaa heidän edelleen, sillä hän oli astunut eteenpäin, sillä aikaa kuin toiset pysähtyivät puhelemaan. Ylioppilas ja Aino kiiruhtivat perästä.

"No, saitko kuulla mitään mieltä ylentävää?" kuiskasi Mathilda Ainolle. "Jos te ai'otte näyttää meille kaikkia noita merkellisyyksiä, joista puhuitte, herra ylioppilas", jatkoi hän, samassa kääntyen ylioppilaasen, "niin älkää sitten pysähtykö jokaisen talonpojan luo."

"Niin, mutta hän oli juuri yksi niitä merkellisyyksiä", vastasi ylioppilas hymyillen, "ja tuossa näette toisen."

Hän osoitti pientä mökkiä, aivan lähellä heitä.

"Tahdotteko, että menisimme sisään?" kysyi Mathilda hämmästyen.

"Niin, mikä meitä siitä estäisi."

"Tuohon kurjaan mökkiin, jossa luultavasti on niin tukehduttava ilma, ett'ei siellä voi hengittääkään."

"Mitä vielä, minä olen niin monta kertaa siellä hengittänyt, eikä siellä ole ollenkaan niin vaarallista, kuin näyttää", vastasi ylioppilas. "Uskokaa minua, Teidän ei tarvitse katua käyntiänne siellä."

Mathilda katseli epäillen mustaa ovenkynnystä, mutta vihdoinkin kietoi hän hameensa jalkojensa ympäri, nosti ylös helmansa ja astui varpaisillaan porstuan kivilattian yli. Ylioppilas koputti ovelle ja he astuivat sisään. Tupa oli tavallinen, keskellä lattiaa oli uuni ja katto oli noesta aivan musta, mutta muuten oli siellä puhdasta ja siistiä. Mathilda oli kuin puusta pudonnut. Tuvassa istui noin seitsemänkymmenen vuotias talonpoikaisnainen, jonka, hänen iloisista ja tyytyväisistä kasvoistaan päätäten, olisi luullut viettäneen koko elämänsä rauhassa. Nähtyänsä vieraat, nousi hän ylös heitä tervehtimään. Ylioppilas ojensi hänelle kätensä sanoen.

"Kiitos viimeisestä!"

"Niin, kiitos itse", vastasi nainen ystävällisesti. "Teillähän on tänään vieraita kanssanne?"

"Tässä on pastorin tytär ja tässä on hänen ystävänsä kaupungista. He tahtovat mielellään nähdä, minkälaista täällä on."

"Vai niin, tervetulleet", sanoi vaimo, ojentaen kätensä Mathildalle, jonka täytyi ottaa se vastaan, vaikkapa vastenmielisestikin. "Tervetulleet", sanoi hän myös Ainolle, "olisihan minun pitänyt teidät tuntea; mutta te olette kasvanut niin isoksi, ett'ei teitä tahdo enää tunteakkaan. Minä olin kirkossa, kun teidät kastettiin. Mutta istukaa toki hetkeksi lepäämään."

"Kiitos, kiitos", vastasi ylioppilas, istuutuen penkille. Aino istahti hänen viereensä. Mathilda katseli ympärilleen etsien tuolia; mutta kun hän ei sellaista nähnyt missään, levitti hän nenäliinansa ja istuutui sen päälle.

Kari otti hyllyltä maitoastian ja kaatoi siitä vähän puukuppiin. Ensin maistoi hän oliko maito hapanta, ja tuli sitten Mathildan luo ja tarjosi sitä hänelle sanoen:

"Ehkä teitä janottaa?"

Mathilda näytti oikein säikähtyneeltä. "Ei kiitoksia", kiiruhti hän vastaamaan.

"Kuppi on kyllä puhdas", sanoi Kari ystävällisesti.

"Ei kiitoksia", toisti taas Mathilda. Mutta Aino otti kupin ja joi siitä, ja hänen jälkeensä ylioppilas.

"No, miten nyt tulette toimeen, Kari?" kysyi ylioppilas, kiitettään maidosta.

"Kiitos, hyvästihän tässä nyt tullaan toimeen jo, Jumalan kiitos, olen nyt ollut terveenäkin."

"Voin tuoda terveisiä Juhanalta!"

"Tapasitteko siis hänet?"

"Miten on hänen laitansa? alkaako haava jo parata?"

"Ah, ei, syvä haava jättää syvän arven ja helppo ei ole saada viuluun ääntä, kun kielet ovat poikki", vastasi Kari hiljaan ja kääntyi toisaalle, pyyhkien kädellään silmiään.

"Mutta Herra voi parantaa sen, mikä muiden on mahdotonta", sanoi ylioppilas.

"Hän voi sen ja Hän tahtoo myös, kun Hänen aikansa tulee", vastasi Kari.

Hän puhui niin levollisesti, tyynesti ja suurella luottamuksella, eikä mitään katkeruutta tullut ilmi hänen sanoissaan tahi katseessaan. Aino katseli häntä ihmetellen. Ylioppilas puhui kauan hänen kanssansa; mutta Mathilda istui penkillä odottaen tuskallisesti, että ylioppilas lakkaisi puhelemasta. Vihdoin nousee ylioppilas ylös ja vaimo ojensi heille kätensä jäähyväisiksi, kiitti käynnistä ja käski Ainon pian tulla uudestaan.

Tuskin olivat he päässeet ulos, kun Mathilda alkoi pudistaa hamettaan.

"No, enpä ole koskaan mokomaa nähnyt, uskaltaa tarjota meille maitoa mustasta kupista, josta on ensin itse maistanut. Mitä se oli, mitä meidän täällä piti nähdä?" kysyi hän ylioppilaalta.

"Te olette jo nähneet sen", vastasi ylioppilas.

"Jos tämä vanha talonpoikainen vaimo on niin merkillinen, niin Jumala meitä varjelkoon useammista semmoisista."

"Ettekö huomanneet, että tällä vanhalla vaimolla oli sellainen katse ja käytös, että sitä ruhtinatarkin voisi kadehtia? Ettekö nähneet, että kaikki, mitä hän teki tahi puhui, vaikka kuinkakin vähäpätöistä, osoitti arvokkaisuutta?"

"Niin, Jumalan kiitos, että pääsimme täältä", vastasi Mathilda keikahuttaen päätänsä. "Te olette nyt jo niin tottunut talonpoikaisiin tapoihin, että saattaisittepa sanoa, että parasta olisi jättää lattiakin pesemättä, huoneet tuulehuttamatta ja syödä vaan puuroa joka ateriksi."

Ylioppilas ei voinut olla naurahtamatta. "Niin, ne muut merkillisyydet, joita aioin näyttää, eivät ole hitustakaan paremmat", sanoi hän kohottaen olkapäätänsä, "niin että —"

"Kiitos, minä olen jo saanut näistäkin aivan kyllikseni", vastasi Mathilda, "nyt lähden kotiin. Etkös sinäkin Aino tule mukaan?"

"Ei, te seuraatte minua, eikö niin?" sanoi ylioppilas kääntyen Ainoon.

"En, kun Mathilda" — — —

"Ei, ei sinun tarvitse minusta huolia, kyllä minä yksinkin osaan kotiin, ja jos sinä haluat vielä enemmän hengittää tuota talonpoikaista ilmaa, niin mene vaan."

"Olettehan niin monta kertaa kävellyt yksin minun kanssani, en suinkaan minä nyt ole vaarallisempi kuin silloinkaan", sanoi ylioppilas.

"Ette suinkaan — mutta —" änkytti Aino lausuen vitkaan sanojaan.

"Mutta sinä vaan olet itsepäinen, Aino, ei se ole mitään muuta", sanoi Mathilda, "kas niin, nyt minä menen."

Aino seiso siinä vielä epäröiden, ylioppilas astui hänen luoksensa.

"Harvoin olen pyytänyt teiltä jotain", sanoi hän totisesti. "Nyt pyydän että tänään seuraatte minua."

"Mutta käypikö se laatuun?"

"Hyvästi, hyvästi", huusi Mathilda, juosten hymyillen pellon yli.

"Hauskaa matkaa", lisäsi hän pilkallisesti. "Älä vaan ikävöi minua, Aino."

Ylioppilas ja Aino katsoivat toisiinsa; siinä he seisoivat nyt, molemmat vanhat ystävät kahden kesken; kiusaajahenki oli poissa ja kaikki oli niin hiljaista hänen lähdeTTYään. He kulkivat hetkisen ääneti, mutta kumpikin olivat he iloissaan siitä, että Mathilda oli poissa.

"Aino neiti, huomasitteko tuossa naisessa muuta, kuin vanhan talonpoikaisen vaimon?" kysyi ylioppilas. "Te ette olisi milloinkaan voineet loukata ketään niin kipeästi, kuin teidän ystäväne on tänään loukannut tuota vaimoa."

"Mathilda ei ensinkään tunne tÄkälÄisten talonpoikien tapoja", vastasi Aino.

"Hän ei niitä tosin tunne, mutta sivistyneeltÄ ihmiseltÄ sopisi toki vaatia, että hän kunnioittaa muitakin ja antaa kullekin oman arvonsa, vaikk'eivät he olisikaan aivan hänen sivistyskäsitteensä mukaan muodostuneita. Jos vertaa noiden molempien kasvoja toisiinsa, kaupungin neiden ja tuon talonpoikaisen vaimon, niin tiedän kyllÄ minkÄ valitsisin."

"Niin, hänen katseensa oli kummallinen, hän on varmaankin kärsinyt paljon?"

"On, hän on kärsinyt paljon. Hänellä oli kuusi kelpo poikaa, jotka kaikki kuolivat, jättÄen hänet yksin eloon. Kaksi niistä hukkuu isÄn kanssa merellä erÄänÄ syysyönÄ. Yksi ruhjoutui pahasti tuntureilla tahtoessaan pelastaa kumppaniaan ja kuoli kohta sen jälkeen, ja kaksi heistä vei rokko. Kun sitten viimeisen piti niistä mennÄ naimisiin, kuoli hänen morsiamensa ja hän kadotti kaiken rohkeutensa ja elinintonsa. Ja tätÄ kaikkea täytyy Äidin omin silmin nähdÄ, hänen täytyy rohkaista ja lohduttaa poikaansa, vaikka hän itse on surusta aivan menehtymÄisillÄän. Mutta ei ole koskaan hänen suustansa kuulunut ainoatakaan valittavaa sanaa, ei koskaan ole nähty muuta kuin noita samoja iloisia, tyytyväisiä kasvoja, jotka ovat valmiit millÄ hetkellä tahansa kaikkia auttamaan. NykyjÄän kirjoitetaan niin paljon kirjoja ja pystytetään muistopatsaita milloin millekin, mutta harvoin mainitaan sanaakaan siitä kärsivällisyydestÄ, jota naisella niin suuressa määrin on. Ja kun kirjailijat tahtovat kuvata surua, niin valitsevat he mieluummin semmoisen, joka epätoivossaan kirkuu ja repii hiuksiaan tahi joka kätkee miehen kalman kuvaamat piirteet eikä voi haihduttaa muistostaan sen rakkaita kasvoja. Minun mielestäni pitäisi heidän valita nainen, jonka suru on tehnyt tyyneksi ja hiljaiseksi, mutta joka kuitenkin aina näyttÄÄ yhtÄ ystävälliseltÄ ja kiittolliselta. Hän on varmaankin kauniimpi ja jalompi, niin totta kuin on autuaallisempaa ja jalompaa antaa kuin ottaa ja luonansa aina pidättÄÄ."

Ylioppilaan näin puhuessa olivat he jo saapuneet toisen mökin luo, joka oli aivan tien varressa.

"MenkÄämme tänne", sanoi hän Ainolle, "niin saatte nähdÄ toisen naisen, joka myös on jalo, vaikk'ei hän sitä itse tiedÄ." Hän avasi oven ja astui sisÄän. Puutuolilla istui vanha, harmaatukkainen mies. Hän ei noussut ylös, vieraiden tullessa sisÄän, vaan hymyili ja nyökkÄytti heille päätÄnsÄ. Ylioppilas astui hänen luoksensa.

"Tässä tulen pastorin tyttären kanssa", sanoi hän, "hän tahtoisÄ nähdÄ miten te täällä elätte."

"Vai niin, pastorin tytär", toisti vanhus liikutettuna. "Niin, se on kunnan mies, tuo pastori, ja hän saarnasi niin hyvin, kun viimeksi häntÄ kuulin, niin, sen hän teki, ja minÄ tunnen hänet, pienestä pitäen. Vai niin, vai niin, vai pastorin tytär."

Vanhus istui tuolilla, nyökkÄyttäen päätÄnsÄ ja tarkasteli Ainoa.

"MissÄ on Ingrid tänään?" kysyi ylioppilas.

"Ingridko? KyllÄ hän kohta tulee", vastasi vanhus, "mutta ajatelkaa, pastorin tytär — niin, ja hänen isoisÄnsÄ, — minÄ tunsin heidät kaikki, — niin — niin — Miten aika kuluu, minÄ olen nyt yhdeksÄnkymmenen vuoden vanha, tietÄkÄÄ se — yhdeksÄnkymmentÄ vuotta."

Hänen mutistessaan tällä tavoin hiljaan itsekseen, tuli Ingrid sisÄän. Hän näytti vanhalta, noin viidenkymmenen vuotiaalta, kasvultaan oli hän pieni, laiha ja hento. NähdessÄän vieraan, pysÄhtyi hän hämmÄstyneenä.

"No, hyvÄnen aika, mitä näen, eikö tuossa ole ylioppilas ja Aino neiti. No sepÄ hauskaa, että tulitte tänne meidÄnkin halpaan mökkiimme; täälläpä on tänään kaikki niin epÄjärjestyksessÄ. Olkaa hyvät ja istukaa." — Ingrid pyyhki vaatteensa liepeellä penkin puhtaaksi ja puheli, siistiessÄän huonetta.

"Kuules, — tämä on pastorin tytär", mutisi vanha ukko Ingrid'ille, ikÄänkuin herÄten uudelleen.

"Etkö sinÄ luule minun tuntevani Aino neitiÄ? Olenhan niin usein nähnyt hänet kirkkotarhassa, miksi

en häntä tuntisi; mutta kuinka hauskaa, että tulitte meitä katsomaan."

Ja taas seurasi samaa. Vanhus puhui Ainon isoisästä ja kaikista vanhoista muistoistaan ja lopetti aina sanoen: "voi, tämä on pastorin tytär", eikä Ingrid voinut unohtaa, että Aino oli tullut heidän halpaan mökkiinsä.

Heidän tultuaan ulos, sanoi ylioppilas Ainolle: "Te teitte tänään hyvän työn, Aino neiti. Näittekö, kuinka iloiseksi he tulivat jo siitäkkin, että te tulitte heidän luoksensa? Uskokaa minua, tuo vanha ukko, joka jo on melkein kuin lapsi, ei unhotakaan sitä niin pian; hän mutisee siitä päivät pitkät itsekseen. Ja Ingrid — kenpä voisi, häntä nähdessään, luulla hänessä piilevän mitään suurta ja jaloa; — niin halvalla ja vähäpätöiseltä hän näyttää. Mutta eipä moni olisi tehnyt niinkuin hän. Hän asui kotonaan vanhan isänsä kanssa, joka oli halvattu, eikä sentähden voinut tehdä mitään työtä. Sitten kosi häntä rikas maanomistaja, mutta sillä ehdolla, ett'ei isä saisi muuttaa heille, vaan hän maksaisi hänen edestään ja hankkisi hänelle asunnon pitäjäästä. Ingrid kyllä rakasti tätä miestä, mutta hän valitsi kuitenkin isänsä ja nyt on hän monen monta vuotta hoitanut häntä, kantanut hänet joka ilta vuoteeseen ja joka aamu taas tuolille; hän on tehnyt käsillensä työtä kuin vahvin mies, hankkiakseen heille elatusta, ja kuitenkin on hän aina tyytyväinen ja iloinen. Kuinka moni matkustaja on rankkasateessa nähnyt hänet nahkanutussa, ruskea huivi päässä, seisovan mökin luona, perkkaamassa peltoaan. Matkustaja on silloin varmaankin nauraen osoittanut häneen, vieraat naiset kenties tarkastaneet häntä lornetilla, ovatpa he ehkä piirustaneet hänen kuvansakin huvittaakseen vieraita iloisessa seurassa — mutta ei kukaan ole uneksunutkaan, että tuon naisen sydän on kullan arvoinen."

Aino kuunteli tarkkaan, näyttäen kovin mieltäväläiseltä.

"Kuinka kummallista, ett'en ole koskaan ennen kuullut hänestä mitään", sanoi hän, "ja olenhan kuitenkin elänyt täällä niin monen monta vuotta. Mutta kuinka onnellinen lienee nainen, jolla on oma varma elämänsä määrä, jolla on edes joku, jonka edestä hän voi elää ja uhrata itsensä."

Ylioppilas katsahti Ainoon. Hän lausui nämät viimeiset sanat niin lämpimästi, että hyvin huomasi niiden kauan kyteneen hänen sydämessään. Hänen silmäluomensa värisivät, mutta hän ei katsahtanutkaan ylioppilaasen, tarkastelihan vaan ilmaa, ikäänkuin olisi siellä nähnyt jotakin.

"Eikö teillä, Aino neiti, ole mitään elämäne määrää?" kysyi Erkki matalalla mutta sydämmellisellä äänellä. "Ei löydy ainoatakaan ihmistä ilman elämän päämäärää, se on kaikkialla, missä vaan on rakkautta. Meidän täytyy vaan saada se itsellemme selväksi. Ajatelkaammepa vaan tätäkin pitäjää, kuinka paljon voisitte täälläkin vaikuttaa. Sillä, uskokaa minua, kaikki ei ole niin valoisaa ja jaloa, kuin se, mitä tänään olen teille näyttänyt. Täällä on lapsia, jotka repaleisissa, likaisissa vaatteissaan päivät päästään meluavat ulkona, riitelevät, tappelevat ja tekevät kaikellaisia kepposia, kun ei heidän äitinsä löydä heille mitään sopivata työtä, jotka usein illalla näkevät isänsä juopuneena tulevan kotiin, kiroilevan ja riitelevän äidin kanssa. Täällä löytyy ihmisiä, jotka aamusta iltaan ovat ahkerassa työssä, mutta eivät koskaan ajattele muuta kuin mitä milloinkin ateriakseen saavat. Täällä on raakuutta ja sivistymättömyyttä, jota tuskin voitte ajatellakaan. Täällä olisi teillä, Aino neiti, laaja vaikutusala, sillä naisen käsi voi saada aikaan paljon enemmän, kuin koskaan miehen. Te voisitte ottaa jonkun noista lapsista pappilaan, antaa heille käsityötä tahi vähän tehtävää puutarhassa, te voisitte joskus ystävällisesti puhutella talonpoikia, ja silloin tekisitte hyvän työn, josta kansa on teitä siunaava ja palkitseva rukouksissaan, ja esim. sellainenkin viaton lapsensielu kuin Ingrid'in voi kylläkin rukoilla."

Erkki vaikenä ja katsahti Ainoon, mutta tänään tämä katsoa tuijotti vaan eteensä.

"Mutta te ette saa peljästyä", jatkoi ylioppilas. "Usein tarvitsemme rohkeutta, voidaksemme mennä köyhään, kurjaan mökkiin tahi istua sairaavuoteelle, mutta uskokaa minua, sitä ei teidän koskaan tarvitse katua. Kun kuolema on ihmisen silmien edessä, unohtaa hän kaikki kevytmieliset, turhat sanat, joilla tavallisesti salaa ajatuksensa; silloin saatte nähdä hänet oikeassa valossa. Ja eikö sekin ole ylevä ajatus, kun on tehnyt edes vähäisen osan kaikesta siitä, joka on velvollisuutemme. Minä en tiedä mitään, joka tekisi ihmisiä onnettommaksi, kuin elämänsä viime hetkellä muistella entisiä aikoja, ja ikäänkuin peilistä nähdä edessään koko kulunut elämä vikoineen, virheineen ja myöntää sen olleen ilman sisältöä ja korkeampaa päämäärää, juuri silloin kuin tietää, että nyt kysytään vaan 'mitä elämäsi on ollut'. Se on kauheata. Ja kuitenkin alkavat useimmat elämänsä juoksun, sanomalla: 'meillä on vielä pitkä aika edessämme', ja sitten unhottavat he kokonaan oikean elämänsä; sen sijaan pitäisi heidän aina alkaa kuolemasta ja tämän leppymättömän opettajan edessä kysellä itsiltänsä: 'mitä on elämä?' Ymmärrättekö minua, Aino neiti, sanotteko vieläkin, ett'ei teillä ole mitään elämän päämäärää?"

Hän vaikenä hetkeksi ja katsahti taas Ainoon, mutta tämä loi silmänsä maahan, niin että ylioppilas ainoastaan hänen rinnastaan, joka huokui raskaasti, huomasi, että hänen sanansa olivat tunkeuneet syvälle Ainon sydämeen.

"Juuri se on jaloa ja ylevää kristillisessä rakkaudessa", sanoi ylioppilas taas, "ett'ei se valitse ketään

yksityistä, jota se pitää epäjumalanaan, siten sulkien silmänsä kaikilta muilta, vaan että se rakastaa kaikkia ihmisiä. Olkoonpa sitten mies, vaimo tahi vanhempamme, jonka olemme valinneet, häntä täytyy meidän rakastaa, niin että sydämmemme tulee siitä lempeämmäksi ja lämpimämmäksi kaikkia kohtaan." Ylioppilas katsahti sitten Ainoon ja sanoi hitaasti: "en tiedä, uskallanko sanon ajatukseni?"

"Kyllä, sanokaa vaan", pyysi Aino.

"Teillä on myöskin, Aino neiti, joku, joka istuu kotona, odottaen teidän rakkauttanne, ja se on teidän isänne. Luuletteko, että hän on onnellinen? Tahi olisinko erehtynyt; eivät hänen kasvonsa ainakaan siltä näyttäneet? Minusta hän näyttää kaipaavan jotain ystävällistä kättä, joka ei toivoisi mitään parempaa, kuin voida tehdä hänelle hauskuutta, ystävällisiä silmiä, jotka aina seuraisivat häntä, lukien hänen sydämmensä sisimpiä ajatuksia, sydäntä, joka unohtaisi itsensä, vaikkapa se sitten saisikin sentähden taisteluakin kärsiä. Hän ei ole koskaan siitä puhunut, ehk'eipä hän itsekkään sitä tiedä; mutta ettekö luule voivanne tehdä hänen elämäänsä vähän onnellisemmaksi, Aino neiti?"

Aino ei vastannut mitään, koettihan vaan salata kyyneleitä, jotka vierivät hänen poskilleen. He kulkivat sitten ääneti pappilaan saakka; siellä ojensi ylioppilas kätensä jäähyväisiksi, sanoen:

"Hyvästi, Aino neiti, kiitos hauskaista seurasta."

Aino yritti puhua, mutta hänen oli mahdotonta saada sanaakaan suustansa, ja ylioppilas ei päästänyt hänen kättänsä.

"Aino, — kiitos kaikesta, mitä olette tänään puhunut ja kaikesta mitä olette ollut minulle", sai hän viimeinkin sanoneeksi; mutta sitten repäsi hän äkkiä kätensä irti ja astui reippaasti yli maantien. Ylioppilas seurasi häntä silmillään, tuntien vielä hänen lämpimän kätensä omassaan, sillä Aino oli puhuessaan likistänyt sitä niin luottavaisesti. Hän tahtoi nähdä, kääntyisikö Aino, mutta hänpä ei kääntynytkään; vaan katosi näkyvistä ja ainoastaan lampun valo loisti vielä huoneen ikkunasta.

Ainon rintaa poltti, hän halusi niin hartaasti saada keventää sydäntänsä, hän juoksi ylös portaita omaan huoneeseensa, heittäytyi vuoteelleen ja heltyi katkeraan itkuun.

"Herra Jumala, anna minulle anteeksi", huokasi hän, "anna minulle anteeksi, hyvä Jumala! — — tee minut vahvaksi, anna minulle voimaa rakastaa isääni, niinkuin minun pitäisi, — anna minulle anteeksi, Jumalani — — Älä heitä minua pois luotasi, vaan tee minut vahvaksi ja auta minua rakastamaan isääni!"

Hän itki, itki yhä vaan katkerammin ja rukoili, kunnes lopuksi vähän rauhottui ja nyyhkytti ainoastaan silloin tällöin. Vihdoinkin tyyntyi hän ja makasi aivan hiljaan, pää kätkehtynä tyynyyn. Ei ääntäkään kuulunut, myrsky oli jo raivonnut loppuun. Sitten nousi hän ylös, otti kirjakaapista esille kirjansa, jonka oli saanut ylioppilaalta, sytytti kynttilän ja alkoi lukea; sivun sai hän vaan luetuksi, ja vaipui sitten ajatuksiinsa. Laskien käsivartensa kirjalleen istui hän kauan aikaa painaen päänsä kirjaansa.

Silloin kuului portailta Mathildan askeleet. Nähdessään Ainon istuvan pää käsivarsille vaipuneena, lähestyi hän häntä, sanoen: "no, joko olet tullut takaisin?"

Aino ei liikahtanutkaan, ja Mathilda, joka luuli hänen nukkuvan, hiipi hiljaan varpaisillaan tuolin taakse ja kurkisti kirjaan hänen olkapäänsä yli. Sitten luki hän ääneen pilkallisella painolla: "Missä löydämme naisen, joka tuntee oman horjuvaisuutensa, eikä kertaakaan elämässään olisi toivonut miehen kättä, johon nojautua. Mutta missä näemme naisen, joka ujusti olisi kätkenyt sydämmeensä tämän suloisen ajatuksen ja kärsivällisesti odottanut sen toteutumista, vaikkapa saisikin sitä odottaa kuolemaansa asti, ennenkuin olisi itse ilmoittanut sydämmensä tunteita."

"Ha-ha-ha! sepä oivallista!" — ja Mathilda oikein nauraa hohotti. "Aino, Aino!" huusi hän, pudistaen häntä. "Anna kultaseni minun lukea enemmän", ja hän otti kirjan Ainon käsivarren alta. Aino hypähti ylös ja tempasi sen pois. "Älä kajoo tuohon kirjaan, kuule, älä kajoo, se on liian hyvä sinun silmiesi saastutettavaksi, sen sanon sinulle suoraan." Mathilda otti askeleen taaksepäin ja katsoa tuijotti hämmästyneenä Ainoon, joka seisoi hänen edessään suuttuneena ja kiihoittuneena, kuin ärsytetty eläin häkissään.

"Mikä sinua vaivaa?" kysyi hän, "ei suinkaan ylioppilas ole vielä kosinut sinua?"

"Älä mainitse hänen nimeänsä, kuuletko", huudahti Aino, joka ei enää voinut pidättää itseään. "Sinä puhut hänestä, sinä, joka et enää ansaitse suudella hänen kenkäänsä pohjiakaan. Hänellä on sydän, mutta mitä on sinulla? Hän voi puhua ylevää ja jaloa, mutta mitä voit sinä puhua? Hän voi tehdä hyvää ja hyödyllistä, mutta mitä voit sinä? Sinä pyrit tänne, häiritäksesi talon rauhaa; niin, sen olet tehnyt. Sinä olet viekoittelut minua ja olet tahtonut tehdä minut samanlaiseksi kirjavaksi riikinkukoksi, kuin itsekin olet. Sinä olet tahtonut opettaa minua viihtymään samassa tyhjyydessä ja turhuudessa, jossa itse elät. Sinä luulet, että minä olen kuin hansikka, jota saatat vetää käteesi ja heittää pois oman mielesi

mukaan. Minä olen ollutkin semmoinen, olen ollut kuin kurja koira, tottelevainen ja ilman omaa tahtoa, mutta näetkö, nyt olen muuttunut. Nyt on minussa herännyt aivan kuin uusi elämä ja sen on juuri ylioppilas saanut aikaan, nyt tunnen sinut enkä enää voi elää yhdessä sinun kanssasi. Sinä olet eroittanut minut isästäni, olet eroittanut minut tšekäläisestä kansasta, joka on sinua paljon parempi; sinä olet eroittanut minut Jumalastakin, niin, sen olet tehnyt; mutta nyt en enää sitä kärsi. Pois täytyy sinun lähteä täältä, pois silmänräpäyksessä, minä en tahdo nähdä sinua luonani."

Mathilda oli aivan kalpea, hän puri hammasta ja yritti vastata, mutta Aino kiiruhti portaita alas isänsä huoneeseen.

Pastori istui kirjoittamassa lamppunsa ääressä, kun ovi avattiin ja sisään astui Aino kiihtyneenä ja silmät itkusta punaisina. Hän heittäytyi lattialle isänsä jalkojen eteen, kietoi kätensä hänen polviensa ympäri ja katseli häneen nöyrästi ja lempeästi.

"Anna minulle anteeksi! anna minulle anteeksi, isä, kaikki, mitä olen rikkonut sinua vastaan". Itku valtasi taas hänet ja pää vaipui alas isän polville.

Pastori otti ihmetellen pois silmälasinsa ja laski ne pöydälle. Sitten hieroi hän silmiänsä ja katseli hämmästyneenä tytärtään.

"Mutta, rakas lapseni, mikä sinun nyt on?" sanoi hän, yrittäen nostaa Ainoa pystyyn, "mitä sinä olet tehnyt?"

"Ei, ei, isä!" änkytti Aino, "anna minun maata tässä, siksi kunnes lupaat antaa minulle anteeksi. Niin, minä olen saattanut sinulle surua, minä en ole ollut sinua kohtaan sellainen, kuin minun olisi pitänyt olla; minä olen näinä viimeisinä vuosina kuljeskellut jouten täällä kotona, ajatellen ainoastaan itseäni enkä yhtään sinua. Minä en ole koettanut tehdä kotiamme sinulle hauskaksi, en ole puhunut sinun kanssasi enkä tehnyt mitään sinun tähtesi."

Kyynel kiirsi pastorin silmissä. Hän nosti tyttärensä ylös syliinsä, pyyhkäsi hiukset pois hänen otsaltaan ja suuteli hänen kyyneleisiä silmiään, sanoen lempeästi:

"Jumala siunatkoon sinua, rakas lapseni! Etkö sinä ole ollut minulle minään? sinähän olet ollut ainoa iloni."

Aino kallisti päänsä isänsä rinnalle.

"Sinä olet, isä, niin hyvä ja hellä minulle, minä en sitä ansaitse; mutta nyt lupaan tulla paremmaksi, niin, minä lupaan sen, ja sitten on meidän täällä kotona yhtä hauska kuin ennen muinoin."

Pastori hymyili, taputti tytärtään olkapäälle ja painoi hänet rintaansa vasten; ja Aino lepäsi siinä niin rauhallisesti, kuin lapsi äitinsä sylissä.

Vinnillä kuului melua ja hälinää. Matkalaukkua ja laatikoita kuljetettiin portaita alas, ovia paiskailtiin auki ja kiinni, ja kimakka naisen ääni kuului huutavan: "Halvar, Maria, Nils!"

Palvelusväki juoksi portaita ylös ja alas, ja hälinästä ei tahtonut loppua tulla. "Mitä tuo on, kultaseni?" kysyi pastori, kuunneltuaan tuota melua.

"Oi, — se on vaan Mathilda!" vastasi Aino säikähtyneenä, painaen päänsä vielä lähemmäksi isäänsä.

Kohta sen jälkeen seisoivat Mathilda ovella, matkapuvussa.

"Suuri kiitos koko tästä ajasta", sanoi hän pilkallisesti ja kumarsi ovella. "Kiitos ystävällisestä vieraanvaraisuudestanne."

"Hyvä ystävä, mitä tämä on?" kysyi pastori, aikoen nousta ylös; mutta Aino kietoi molemmat kätensä hänen kaulaansa, niin ett'ei hän päässyt liikahtamaan.

"Aiotteko lähteä pois?"

"Kyllä, täytyyhän minun lähteä, kun minut tällä tavoin melkein pä ajetaan ulos ovesta", vastasi Mathilda, hymyillen katkerasti; "eikä minun suinkaan enää tee mieli häiritä teidän iloanne."

"Mutta" — — keskeytti taas pastori.

"Ah, kysykää tuolta neidiltä, niin saatte kyllä tietää", vastasi Mathilda, tehden lähtöä.

"Mutta, hyvä ystävä, ulkonahan on aivan pimeä", ja pastori koetti taas nousta, mutta ei voinut; "ei

suinkaan lähdöllänne ole mitään kiirettä, ja tietysti jäätte ainakin yöksi vielä tänne?"

Aino ei vastannut, mutta lähestyi isäänsä, ikäänkuin olisi tahtonut sanoa: "oi, älä pyydä häntä jäämään, rakas isä!"

"Jumala varjelkoon minua jäämästä tänne kauemmaksi aikaa", vastasi Mathilda, "olisi synty, jos ei kaupungissa mitä pikemmin saataisi tietää, miten täällä vieraita kohdellaan, ja ensi pysäyspaikkaan ainakin ehdin vielä tänä iltana."

"Mutta, minun rattaani pitää teidän toki — —"

"Ei kiitoksia, en mitenkään tahdo kuluttaa teidän mukavia, komeita ajopeliänne, talonpojan kärrit ovat jo valjastettuina; ja kiitoksia paljon olostani luonanne", vastasi Mathilda kumartaen ylpeästi. Hetken perästä kuulivat he jo Halvarin laahaavan perässään Mathildan tavaroita, ruoska läimähti, ja poissa oli Mathilda.

Kuinka hiljaiseksi kävi samassa koko talo. Ei muuta ääntä kuulunut, kuin kellon nakutus keittiössä. Sisällä paloi lamppu kirkkaasti ja valoisasti, levittäen niin loistavan, lämpimän valon yli koko huoneen.

Pastori syleili hellästi tyttärensä, katseli häntä sydämmellisesti ja pyyhkäsi pois hiukset hänen silmiltään. Aino makasi hiljaan kuin marmorikuva silmät ummessa ja nautti rauhaa, sitä rauhaa, jota hän niin kauan oli etsinyt ja kaivannut.

Mutta ulkona maantiellä suhisi kylmä tuuli nuorena lehdikössä, ja kärryissä istui Mathilda jutellen kyytipojan kanssa.

Seitsemäs luku.

Voitto.

Muutama päivä sen jälkeen tapasi ylioppilas maantiellä Ainon joka käveli yksin.

"Missä on ystävänne, Aino neiti?" kysyi hän ihmetellen.

"Ketä tarkoitatte?"

"Neiti Ravn'ia tietysti."

"Mathilda ei ole minun ystäväni."

"Eikö hän ole enää teidän ystävänne?"

"Hän oli kerran", vastasi Aino, "mutta, Jumalan kiitos, siitä on jo pitkä aika."

Ylioppilas katsahti Ainoon, joka seisoikin niin levollisena ja totisena, näyttäen aikaihmisemmältä enemmän kuin koskaan ennen.

"Mutta asuohan hän kuitenkin vielä teillä?" kysyi hän, hämmästyen vielä enemmän.

"Ei enää", vastasi Aino levollisesti.

"Mikä kartoitti hänet pois täältä? Aikoihan hän viipyä teillä koko kesän?"

"Minä karkoitin hänet pois", vastasi Aino lujalla, päättäväisellä äänellä, "minä en kärsinyt enää tätä 'valhe-elämää'."

Ylioppilas seisoikin ensin hiljaan, silmäillen hämmästyneenä Ainoa, mutta sitten levisi hänen kasvoilleen kummallinen loiste, ja hän tarttui molemmin käsin Ainon käteen.

"Tottako puhutte, Aino? — jos te olette jättänyt muutkin entiset mielipiteenne, niin Jumala teitä siunatkoon. Ette tiedä, kuinka minua ilahdutatte. Nyt uskallan minäkin sanoa — — mutta en — — en — en voi nyt, vasta huomenna. Oletteko kotona huomenna, Aino neiti? silloin tahdon kertoa teille jotain. Hyvästi, hyvästi."

Ylioppilas lähti ja Aino jäi yksin seisomaan maantielle. Hän ei tietänyt mitä ajatella, vaan kuitenkin aavisti hän vähän ja sydän rnpesi sykkimään, mitä enemmän hän sitä mietti. Hän meni kotiin, omaan huoneeseensa; mutta hiljaan oli hänen mahdoton istua, ulos täytyi hänen päästä; hän katseli, katseli uudelleen kelloa, mutta se ei ollut hänen mielestään käynyt koskaan niin hitaasti. Koko yön makasi hän

vuoteellaan mietiskellen, yhä vaan mietiskellen, mahdotonta oli hänen ummistaa silmiänsä; vasta aamupuoleen nukahti hän hetkeksi, mutta ei saanut silloinkaan unilta rauhaa, yhä näki hän unessaan edessään ylioppilaan, iloisena kohottavana sormensa häntä kohti ja sanoen: "huomenna minä tulen ja silloin kerron teille jotain." Mutta mitä hänellä voisi olla kerrottavaa!

Niinkuin tuuliaispää tuli ylioppilas sinä iltana kotiinsa, säikäyttäen melkein pyörriksiin emännöitsijänsä, joka aina oli tottunut näkemään hänen hitaasti astuvan kotiin veräjän kautta, syviin ajatuksiin vaipuneena, silmät luotuina maahan ja kädet selän takana. Sitten soitti hän kelloa niin rajusti, kuin olisi tuli ollut valloillaan. Puurolusikka toisessa ja maitosiili toisessa kädessään juoksi vaimo avaamaan ovea.

"No, mitä nyt on tapahtunut?" huudahti hän, katsellen ympärilleen, nähdäkseen, mitä ensin olisi pelastettava.

"Onko Juhana kotona?" kysyi ylioppilas hätäisesti, "käske hänen tulla sisään — paikalla."

"Tästä saat sinä, Juhana", sanoi hän, rengin tultua sisään lakki kädessä, ja hän otti jokapäiväisen nuttunsa, joka kerran oli harmittanut Mathilda. "Voitko käyttää näitä housuja ja näitä saappaita, niin — saat ottaa nekin. Ja — hiljaa — kuules, Maria! huomenna saat tuoda sisään uudet mustat vaatteeni, mutta harjaa ne ensin hyvästi". Juhana ja Maria katsahivat ihmetellen toisiinsa ja sitten ylioppilaasen. Sitten alkoi Juhana kiittää.

"Ei kestä kiittää, — nyt tahdon mieluummin olla yksin", lisäsi Erkki, huomattaessaan, että Mariakin aikoi ruveta puhelemaan.

Ylioppilas istahti sängyn laidalle ja pyyhkäisi molemmilla käsillään silmiään. Sitten hypähti hän ylös ja astui pitkällä askeleilla edestakaisin lattialla.

Silloin huomasi hän pöydällä kirjeen vanhalta ystävältään. Hän avasi sen ja selaili sivuja. Sen sisällys oli seuraava:

"Hyvä ystävä!

Suo anteeksi, ett'ei minun enään tee mieli olla yhtä hupsu kuin ennen, vaan puhun suuni puhtaaksi. Sillä sepä vasta on hullua, että sinä, vaikkapa ensin sanoit tuleviasi iloiseksi kirjeestäni, ja vaikka niin pitkä aika on kulunut onnettomien päiviesi ajoilta, voit kuitenkin kirjoittaa minulle sillä tavoin, kuin viime kerralla! Etkö näe, mikä siitä on seuraus? Sinä elät vaan omassa mielikuvituksessasi, niin että sinä kerran vielä tulet kuin paavi vastustamaan koko maailmaa ja muutut homeiseksi, ynseäksi, ikäväksi vanhaksipojaksi, josta ei kukaan välitä ja joka suuttuneena sulkee ovensa ja sanoo maailmalle: 'nauti, iloitse nyt'. Mutta, mitä tuo hyödyttää sinua itseäsi, ja mitä sinä hyödytät muita, saarnatessasi tyhjille seinille; sillä, usko minua, maailma nauraa sinun äreyttäsi. Vaan siinäpä se onkin, sinä kaipaavat enemmän maailmaa kuin maailma sinua. Maksatko sinä Jumalalle korot niistä monista luonnonlahjoista, joita Häneltä sait, siten että kietoudut kuin silkkimato omaan verkkoosi, kuollaksesi siihen? Jos sinä olisitkin saanut parantumattoman haavan ja vielä siitä kärsisit ja taistelisit, silloin en tahtois lisätä sinulle enää uutta kuormaa. Mutta kirjoitithan sinä itse voitavasi katsella häntä ja koko nuoruuden aikaasi kuin kaunista kuvaa, jonka ulkopuolella sinä seisot, semmoisena kuin nyt olet. Minä luulisin myös, että sinun luonteesi on liian vahva ja reipas, voidaksesi koko elinajaksesi vaipua kuuvalounelmiin ja huo'ata kuin epätoivoon joutunut runoilija. Mutta kuuleppas, nyt sanon sinulle jotain aivan suoraan, koska olen ystäväsi: sinä et ole tullut ihmisvihaajaksi surusta, kun kadotit hänet, tuon ensimmäisen morsiamesi, vaan omasta ylpeydestäsi, joka tuntee itsensä loukatuksi ja sen tähden tahtoo tehdä vastarintaa, kuin tottelematon lapsi. Sinä tiesit, että sinulla oli enemmän kykyä ja parempia luonnonlahjoja, kuin useimmilla muilla, ja hän rakasti toista, joka ei mielestäsi ollut sinun vertaisesi; kas, se juuri on haava, ja siitä ajasta saakka olet sinä vihannut koko naissukua. Mitä hyvää heissä on sitä sinun ei tehnyt mieli nähdä, vaan toit esiin kaikki heidän pahimmat ja heikoimmat puolensa, joilla kyllästyit silmiäsi. Minä en voi uskoa, että nainen siellä kotosalla on niin huono tahi avioliitot niin onnettomia, kuin sinä niitä kuvailet; minä ainakin olen kokenut päinvastaista. Mutta, jos niin onkin, niin kenessä on syy? Syy on sinussa ja kaikissa niissä miehissä, jotka joko halveksivat naista tahi tekevät hänet orjakseen. Nainen on luotu miestä varten, ja kun ei mies tahdo olla todellinen mies, miten voisi siis nainen olla tosi nainen? Tutki sentähden itseäsi, hyvä ystävä, ja mieti, etkö löytäisi itsessäsi mitään syytä. Näyttää tosin nöyrältä, että tahdot kulkea hiljaista tietäsi ja tulla unohdetuksi, kaikkien hylkäämäksi; mutta mitenhän tuon nöyryyden laita lienee? Sinulla ei ole oikeutta kulkea omaa, hiljaista tietäsi, vaan päinvastoin täytyy sinun pyrkiä esiin, tuoda ilmi mielipiteesi, huomauttaa kaikille, mikä on suurta ja jaloa. — Niin, minä en nyt ole sillä tuulella, että tekisi mieleni kertoa sinulle matkastani; sillä minua niin suututti tuo sinun kirjeesi, että sanoin itselleni: 'hänelle en minä enää kirjoita.' Sitten rauhoutuin kuitenkin ja nyt kirjoitan sinulle nämät rivit. Ne tulevat tosin myöhään, mutta parempi myöhään kuin ei koskaan. Odotan tuskallisesti vastausta tähän kirjeeseeni,

sillä joll'et toisin kirjoita, en enää koskaan luota sinuun.

Iloinen ystäväsi
N. N."

Ylioppilas istui kirje kädesssänsä. "Hyvä Jumala, olisinko voinut noin muuttua — mutta Jumalan kiitos, että se on ohitse. Niin, Jumalan kiitos, että se nyt on ohitse. En minä enää kelpaa erakoksi, ja huomenna — huomenna —"

Samaa ajattelivat Maria ja Juhanakin, jotka istuivat ulkona keskustellen päivän tapauksista arvelleen jos jotakin.

Seuraavana aamuna koputti ylioppilas pappilan ovea. Ei kukaan hänelle vastannut, ja hän astui sisään. Aino seisoi keskellä lattiaa, aikeessa mennä avaamaan ovea. Hän oli puettuna mustaan hameeseen, pieni valkoinen kaulus kaulassa. Kalpealta hän tosin näytti, kun oli maannut niin vähän edellisenä yönä; mutta Erkin mielestä ei hän ollut koskaan näyttänyt niin sievältä. Ylioppilaskin oli tänään juhlapuvussaan, mustissa vaatteissa, kaulus kaulassa; kaulahuivikin, joka ennen tavallisesti riippui niin huolimattomasti, oli nyt sidottu sievään solmuun. Ainin mielestä eivät hänen silmänsä olleet koskaan näyttäneet niin lempeiltä ja syviltä kuin tänään. Erkki lähestyi häntä ja ojensi hänelle kätensä, Aino ojensi myös omansa, ja kumpikin tunsu kätensä vapisevan. "Minä lupasin kertoa teille jotain", sanoi ylioppilas, "haluttaako Teitä istua ja kuunnella, kertoisinpa vaan omasta elämästäni."

Aino istahti sohvaan, ylioppilas hänen viereensä, vähän kasvot häneen päin.

"Te luulette ehkä, Aino neiti", alkoi Erkki, "että olen aina ollut tämmöinen jörö, tyly ja synkkä mies, joka mielummin kulkee yksin omaa tietänsä; mutta olenpa minäkin kerran ollut iloinen, toivokas ylioppilas."

"Minä tiedän sen", vastasi Aino matalalla äänellä.

"Tiedättekö?" toisti ylioppilas ihmetellen. "Ehkä siis myös tiedätte, että olen kerran ollut kihloissa?" Tämän viimeisen sanan lausui hän puoliääneen, töin tuskin saaden sanat suustansa.

"Minä tiedän senkin", vastasi Aino, katsahtamatta ylös.

Ylioppilas hämmästyivät vielä enemmän ja tarttui hänen käteensä.

"Mutta, yhtä ette suinkaan tiedä", jatkoi hän liikuttettuna, "nimittäin, kuinka paljon pahaa olen teille tehnyt, kuinka olen teidän suhteenne erehtynyt ja kuinka paljon teillä olisi minulle anteeksi annettavaa."

Aino käänsi kasvonsa häneen päin, hänen silmänsä välkkyivät kirkkaasti.

"Niin, te ette sitä usko; mutta minä olen ajatellut teistä niinkuin kaikista muistakin naisista; olen luullut, ett'ei teillä olisi mitään korkeampaa pyrintöä, että olisitte kuin leikkikalut, hetken huviksi ja sitten heitettäväksi pois seuraavassa silmänräpäyksessä". Ylioppilas hengitti syvään, katsoi suoraan Ainin silmiin ja sanoi tyyneesti, mutta lämpimästi:

"Ja sitten, sitten huomasi minä kerran erehtyneeni ja joutuneeni omiin pauloihini. Te olette minua vahvempi, Aino neiti; te olette saaneet minua uskomaan että ihmisen elämässä on tarkoitusperä, jonka perille kannattaa pyrkiä ja te olette tietämättänne kiinnittänyt sieluni itseenne ja nyt vasta huomaa, että te olette juuri se, josta olen uneksinut ja jota sieluni on kaivannut koko elinaikani."

Aino kallisti päänsä, hänen silmäluomensa värisivät, hän ei voinut sanoa mitään, mutta hänen kätensä vapisi ylioppilaan kädessä. Erkki katsahti häneen lempeästi.

"Nyt on teidän vastattava, Aino neiti", sanoi hän hetken äänettömyyden jälkeen; "te ymmärrätte, mitä tarkoitan. Te olette nähnyt kotini, se on autio ja kylmä; mutta te voisitte levittää sinne auringon valon ja lämpöä. Te tiedätte, ett'en enää ole niin nuori; minä en voi tarjota sydäntä, täynnä iloa ja riemua, joka rakkaudellaan voisi muuttaa elämän kauniiksi runoudeksi; mutta, jos tahdotte käden, joka aina on oleva yhtä uskollinen, silmän, joka aina lempeästi teitä katselee, totisen miehen, joka ei tiedä suurempaa onnea, kuin työskennellä teidän edestänne, ja joka tuntee tulevaisuutta yhä voimallisemmaksi teidän rinnallanne — niin — niin tässä nyt olen. Tahdotteko, Aino neiti? voitteko rakastaa minua?"

Aino ei vastannut mitään, puristihan vaan ylioppilaan kättä: hänen kasvonsa loistivat autuaallista onnea, sillä nyt oli arvoitus selitetty ja sopusointu syntynyt, nyt hänen elämänsä määrä ei enää ollut ainoastaan velvollisuus, vaan ijankaikkinen onni.

* * * * *

Illalla istuivat kaikki kolme, pastori, ylioppilas ja Aino, salissa. Lamppu loisti kirkkaasti, mutta vielä kirkkaammin loistivat heidän iloiset kasvonsa.

"No, Aino, lähdemmekö nyt kaupunkiin, katsomaan sen komeutta ja loistoa?" kysyi Erkki.

Aino mietti hetkisen. "Niin, pyytämään Mathildalta anteeksi käytöstäni", sanoi hän, — "mutta palaammehan sitten taas pian kotiimme!"

Loppu.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ERKKI JA AINO ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations

concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116,

(801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.